

The Ethical and Legal Power of a Verbal Commitment

SOURCE SHEET BOOKLET

**THIS SHIUR IS PART OF THE
BUSINESS HALACHA AWARENESS INITIATIVE**

A project of the North Miami Beach Kollel &
The Law offices of Stok, Kon & Braverman

The Business Halacha Awareness Initiative is a joint project of the North Miami Beach Kollel and the Law Offices of Stok, Kon & Braverman, with the mission to promote better awareness and expert handling of business-related financial issues in both the halachic and legal realms.

To this end, we have created a chabura of local Talmidei Chachomim to learn the halachos of Choshen Mishpat, as well as a schedule of seminars and programs to better educate the community in business halacha topics. We thank Beis Din Maysharim of Lakewood, NJ for overseeing the project.

ABOUT OUR PARTNER

Stok, Kon & Braverman is a full-service law firm whose areas of practice focus on complex commercial litigation, real estate, appeals, partnership disputes, family law, immigration, guardianships and probate. The attorneys at the firm always bear their clients' burdens for them, which allows these corporate leaders the time and attention to focus on building their businesses instead of getting bogged down in legal quandaries. Together with its joint efforts with local and nationwide rabbanim and dayanim, the firm can help advise on how Halacha and secular law collide with respect to virtually all aspects of their clients' economic dealings.

Joshua R. Kon, Esq. serves as a principal of the firm and is an experienced legal practitioner and business owner. This gives him a unique appreciation and understanding of his clients' business problems, having experienced them firsthand. For more about the firm and Josh, please visit www.stoklaw.com.

קמח שיערי שער ג אות קפג תשובה יום כג

מַרְמָה, וּפְרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָה (ג"מ מט א) שְׁלֵא יִדְבֵר אֶחָד בְּפִה וְאֶחָד בְּלֵב. וְעוֹד אָמְרוּ (ג"מ ירושלמי פ"ד ה"ג) דְּבָרִים יֵשׁ בָּהֶם מְשׁוּם מְחַסְרֵי אַמְנָה אִם יִחְזוֹר מִדְּבָרָיו, וּבְלֵבָד שִׁיחָא אוֹמֵר בְּפִה וְגוֹמֵר בְּדַעַת.

קפג. הַחֲלֵק הַשְּׂשִׁי, הַמְּבֻטֵיחַ אֶת חֲבֵרוֹ לְהִיטִיב עִמּוֹ וַיִּשְׁקֶר דְּבָרָיו וַיִּשִׂים לְאֵל מְלָתוֹ. כִּי אַחֲרֵי אֲשֶׁר אָמַר לְהִיטִיב עִמּוֹ בְּלִשׁוֹן הַבְּטָחָה וּבְטַח בּוֹ לֵב חֲבֵרוֹ, אֵין לוֹ לְחַלֵּל הַבְּטָחָתוֹ, כִּי זֶה דֶּרֶךְ שְׂקֶר, וְהוּא כְּאָדָם עֹבֵר בְּרִית, שֶׁנֶּאֱמַר (לפניה ג יג) שְׂאֵרֵית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עוֹלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ כְזָב וְלֹא יִמְצֵא בְּפִיהֶם לִשׁוֹן תְּרָמִית. וְכֵן הָאֹמֵר לְתַת לְחֲבֵרוֹ מַתְנָה מְעַטֶּת אֶף עַל פִּי שְׁלֵא הַזְכִּיר לִשׁוֹן הַבְּטָחָה, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ כִּי יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם מְחַסְרֵי אַמְנָה, כִּי לֵב חֲבֵרוֹ סוֹמֵךְ עָלָיו וּבּוֹטָח בּוֹ, אַחֲרֵי שֶׁהַמַּתְנָה מְעַטֶּת, כִּי גִתּוֹן יִתֵּן לוֹ. וְאִם אִישׁ עֲנִי הוּא, אֶף עַל פִּי שֶׁהַמַּתְנָה מְרַבָּה, אִם יִחְזוֹר בּוֹ, רָעַתוֹ רַבָּה, כִּי גִדֵּר גִּדֵּר. וְנֶאֱמַר (צמדנר ל ג) לֹא יַחֲלֵ דְבָרָיו.

החלק הששי - המבטיח את חברו להיטיב עמו וישקר דבריו וישים לאל מלתו

וְכֵן מִי שִׁיתְּפֹאֵר בְּפָנָיו רַבִּים לְתַת מַתְנָה לְאָדָם, וְהֵנָּה הוּא כְּמַתְהַלֵּל עַל גְּדִיבוֹתוֹ בְּזָה, הֵנָּה זֹאת כְּמוֹ הַבְּטָחָה, וְלֹא נִכּוֹן שִׁיָּשׁוּב מִדְּבָרָיו אַחֲרֵי שֶׁהַתְּכַפֵּד וְהַתְּהַלֵּל בְּדָבָר, כְּעֵנִין שְׁכַתוּב (משלי כה יד) גִּישָׁאִים וְרוּחַ וְגִשְׁם אֵין, אִישׁ מַתְהַלֵּל בְּמַתַּת שְׂקֶר. פְּרוּשׁ, כְּמוֹ שִׁצְטַעְרוּ בְּנֵי אָדָם אַחֲרֵי בּוֹא סִימְנֵי הַגִּשְׁם וְלֹא בָּא הַגִּשְׁם, כֵּן עֵנִין אִישׁ מַתְהַלֵּל בְּמַתַּת שְׂקֶר. כִּי מֵה שְׁמַתְהַלֵּל בְּדָבָר, סִימֵן קִיּוּם הַדְּבָר. עַל כֵּן, יִצְטַעַר הָאִישׁ שֶׁהַבְּטִיחָהּ עַל הַמַּתְנָה בְּהַכְזִיב תּוֹחֵלָתוֹ.

וכן המתפאר ברכים שיתן מתנה

א מ"מ" ס"ו המלוכה
מכירה הלכה א ופ"ה
הלכה א סנה עין פס
ט"ש"ט מ"מ" ס"ו ס"ו ק'
ב מ"מ" ס"ו הלכה א
סנה ע"ס ט"ש"ט מ"מ"
ס"ו ר"ד שפ"ק א ה'
ג מ"מ" ס"ו הלכה א
סנה ע"ס ט"ש"ט מ"מ"
ס"ו ר"ד שפ"ק א ה'

שלטי הגבורים

אע"פ שאלם ליה אלפא
וזוי דהתם גזים יהבא לא
גזים ואפילו א"ה דהבא
נמי גזים דשמא קנה
בשר טריפה יתיר מנדי
שויה כדי ששפתיה
מ"מ כיון שמתנה משעון
תן לי ק"י אדעתא
דבעי לזכור גזמי ומקני:
א י"ט דברי ספר
התרומות ופ"ב כג
ח"פ ט"ו ד' ה' ה' ה' ה'
ס"מ ס"ו ס"ו ס"ו ס"ו
עליו קנה לזכור ק"י
לעניים או לזכות הנכנס
אע"פ שנתקיים הקנין
ונפקה מ"מ
מועצת אורחיה שאל המדר
עליו ואמרתי לו ענין
ליהן מדעתך מה שפסקת
על עמך כי זהו כמו
גזר שאל לא יחל שבת
יתן מנה לעניים שהוא
חייב לזכור השבת וליתן
מנה לעניים דפקים
העניתי חייב לחזו מיה
אזל את בן דין מתייען
אורח ומסוקתו אז דיקא
אמרין הכי גבי עסק
מנה גבי הכי עובדי
מיידי איהו עליהו און
האומר אם לא אכל
בערבאית העיבדי טכסם
אחתיין כן וכן דמנה
היא לזכר דברי ישראל
אז האומר אם לא אכל
השבת אחתיין כן וכן
דנתיבאיהו איהו קיים
מנה אלם בשאר קנין לא
או דלמא לא שאל א"ע:

פירמננ"א. גונן" שאל" ערצוני יקנה כל הקרקע ואם שפסקו
במחלה שווי הקרקע ציחר ממה ששוה הערצון אם שלא סמכה
אלה שנתן לו מעות אלו לערצון כל הקרקע מ"מ לא סמכה
דעמיה דמוכר למכור אלא כנגד הערצון. אבל אם נתן לו הערצון
לשם מחלת פרעון שקורין ארש"א
אינו יכול לחזור מכל המכר כלל אם
הוא קרקע ואם הוא מטלטלי קאי
צמי שפרע אם חוזר בו מכל המכר
כלל ולא אמרינן כנגדו הוא קונה
לכד וזכי הלכתא ודמסקי רשב"ג.
ור' יוחנן ד' לאמר נמי כנגד כולה
שקנה במחלת פרעון מיידי:
גריבני ביהו"ל ד' הלוקח נתן
למוכר מעות אלו למשכון
שלא יחזור בו והמוכר מקבל עליו
כקנין שאם יחזור בו שיכופל לו הערצון א"ג שאומר לו במעות
אלו שאלה יתור לי תקנה בקרקע שלי כפלים במעותיך דלם לא
כן גמא הוא מתחייב ככפ"ל*: דיי שיקנה כנגד ערובני. פרש"י
ז"ל לא זה יכופל ולא זה ימנול. נראה מדבריו ז"ל לדדין דק"ל
כ"י יהודה (ב"ב קס"ה). דאסמכתא לא קניא אפילו במחילה שהוא
דבר שנתן בידו כבר כיון שנתן לו בשביל הצענה שמצטייה לחצרו
סוסמן עליו הוי אסמכתא ולא קניא ולפי זה דיו שיקנה ה"ק
דיו ללוקח שלא יהא כה בידו לחזור בו אבל שיהא מחילתו ממחילה
לכד דאסמכתא היא ולא קניא.

אב"י הרמב"ם כתב בצרף י"א מהלכות מכירה (ה"ד) ללא א"ר
יהודה אסמכתא אלא באכפול לך אבל אם חוזר בו לוקח
אפילו ר' יהודה מודה דערצונו מוחל לכיון שהוא תחת ידו כמאן
דלמר ליה מעכשיו דמי דלית ביה משום אסמכתא כדאיתא פרק
אזיחו נשך (לקמן ס"ו) ולדבריו ז"ל אחי שפיר לשון דיו דלא קאי
אלא אשלא יכפול לו ערצונו.

אב"י האחרונים ז"ל הקשו לו מהא דתנן שפוטו (ב"ב קס"ה).
מי שפרע מקנת חובו והשליש את שטרו וא"ל אם לא
נתיי לך מנכא ועד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן
ר' יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר לא יתן. והתם ודאי ליכא
לפרושי תן לו את שטרו שאני רואה להתחייב לו בדמי כל
השטר אע"פ שפרעתי מקנתו דא"כ מה יתן דקאמר רבי יוסי
והיך גובה בשטר זה והרי נמחל שעבוד מקנתו ואחר שמתחל
שעבודו אינו חוזר ומשתעבד בו אלא ודאי הכי קא"ל יהו
מעות אלו מתנה וישאר שעבוד החוב כמו שהי' מתחלה ופליגי
ר' יהודה ואמר לא יתן אלמא במחילה נמי שייכא אסמכתא.
וה"ג משמע בתוספתא (פ"א ה"ט) דתניא הנותן ערצון לחצרו
על הבית ועל השדה וא"ל אם לא נתיי לך מנכא ועד יום
פלוני אין לי צדך כלום והלה כותב לו אם לחזור צי אכפול לך
ערצונך הגיע זמן ולא נתן יתקיים התנאי דברי ר' יוסי ר'
יהודה אומר היאך זה וזה דבר שאינו שלו, כלומר המוכר,
אלא נתן ללוקח ערצון שלו ומדקאמר הגיע זמן ולא נתן
משמע ודאי דללוקח קאי דנתן ערצון וא"ר יהודה היאך זה
וזכה דבר שאינו שלו, כלומר המוכר אלא נתן ללוקח ערצון

המאור הגדול
[מ"ט] פסק הרי"ף ז"ל ברבי יוחנן דאמר דברים יש בהם
[משום] מחוסרי אמנה.

י"י נראה ה"מ בהד תרעא אבל בתרי תרעי לית בהו משום
מחוסרי אמנה מיידי הוהו אמצעות לרבי שמעון שהן קונות
ללוקח שהוה אינו יכול לחזור בו ובתרי תרעי לא קני אלא קאי
באבל אמרו כדאמרין באיזהו נשך (לקמן ע"ד) דאי לא תימא הכי
אם כן מי שפרע לרבי שמעון בלוקח לית ליה וכו' אף אנו יש

מלחמת ה'
ועוד פסק הרי"ף ז"ל ברבי יוחנן דאמר דברים יש בהן משום
מחוסרי אמנה ולי נראה ה"מ בהד תרעא כו'.
אמר החוב: נראה מדבריו שהוא סוגר דמרי תרעי שאמרו צמרא
צפרק אזינו נשך (לקמן ע"ד) פירושו שהוקר המקח או הוול
בלמוד ואני תמה עליו אם אמרה שזו טעות גמורה שכיון שהמעות
קונות לרבי שמעון דין מורה (מ"ג) ילא תקון רבנן מידי ללוקח
דליהדר ביה מאי איכא בין חרי תרעי למד תרעא ככולהו ודאי מעות
קונות ד"מ ופסקי דהתם נמי א"א לפרושה כלל כהכי כדאמרין אלם
לרבנן בין פסקי בין לא פסקי כדשהתא דעמיה דלוינא אחרעא
זלא והיינו חרי תרעי לפוס סוגיא דשמעתא וקס"ד דלא מקבל עליה מי
שפרע ואם חרי תרעי נשתנה השער בלמוד לעולם לא משכחתי מי שפרע
לרבנן והיינו קס"ד דריבנה למימר (דמקבל) דלא מקבלן.

שלו אלמא אפילו במחילה איכא אסמכתא כן דעת הרמב"ן (ר"ה
ר' יהודה)^[מ"ט]
יהיינו דוקא דמקרקעי הוא דהוי אסמכתא אלא דא"ל מעכשיו
דוקא כדאמרין צפרק אזיחו נשך (לקמן ס"ו) אבל צמטלטי
לית ביה משום אסמכתא כדאיתא
בתוספתא (ש"ס ה"ה) המלוה את
חצרו על המשכון וא"ל אם לא
נתיי לך מנכא ועד יום פלוני אין
לי צדך כלום והגיע זמן ולא נתן
הגיעו משכון בין רע בין יפה ולא
פליגי בה ר' יהודה כלל.

והרמב"ן ז"ל (ר"ה ופמ"ד) י"ב
טעמא למילתא דכיון
דק"ל כ"י יתק (פ"ב) דבעל חוב
קונה משכון ולא שני לן בין משכנו
בשעת הלואהו בין משכנו שלא בשעת הלואהו כמאן דא"ל
מעכשיו דמי דפרק"ל כל שעה (פסחים ל"א) משמע"ל דאי
אקדים מלוה וזיבין מלוה משכון מטלטלין שהרענו אלנו ועבר
זמנו והוחלט למלוה חיילי הקדש ומכירה למפרע דמשעה
ראשונה קנייה מלוה ומיהו ה"מ באומר אין לי ענין כלום ולא לך
עלי אלא ילא חובך במשכוי דבכי היא איכא לניימר דמשעה
ראשונה קנייה דזיבין וניחו אבל א"ל אם לא פרעתיך מנכא ועד
יום פלוני משכוי יהא שלך ואני אפרע לך חובך ככה"ג לאו זיבין
נייחו אלא ערצון וקנס כי היא דשמעתיין אסמכתא היא ולא
קניא. כן כתב הרמב"ר ז"ל (ר"ה ופמ"ד):

[מ"ט] איתמר דברים. בלא מעות אע"פ דלא קאי באצל אמרו
כדאמרין לעיל (מ"ה). משום מחוסר אמנה איכא
כשחוזר בו. ונראה"ל ללא עושה מעשה עמך הוא מיקרי כיון
שמדבר כוז וכד"ר אבהו א"ר יוחנן ישראל שאמר לן לוי כוז
מעשר לך דבר ראשי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום
אחר ואין לו נדוד ששאל יאכל טבלים"ל שיש לו למשכן על מקרא
שכתוב (שפי"ג י"ג) שארית ישראל לא יישו עולמי וגו'.

יב"ר כתבנו לעיל (פ"ה) בשם הרי"ף ז"ל דאפילו דברים
ומשכון לא קאי באצל אמרו וכן מפורש בירושלמי בסוף
מסכת שביעית (פ"י ה"ד) דליכא במשכון מי שפרע דגרסינן התם
ר' זעירא א"ר אבהו בשם ר' יוחנן הנותן ערצון טעמא לחצרו
ורגא לחזור בו חוזר בו ואינו מקבל עליו מי שפרע ר' זעירא בעי
קומי ר' אבהו והוה אמר ליה טעמא א"ל מה בין זהו לטעמא
א"ל למה עשוי להשנות טעמא צעירה היא פי' זהו עשוי
להשנות שדך הוא לינו צמורת דמיים שהוא משמנה בך אבל
לעשות אין נותנים אותה אלא צמורת ערצון וצעירה חוזרת לסייך
אינה קונה אפילו לענין מי שפרע והרי זה מפורש כדברי
הרי"ף ז"ל:

מתנה במועצת. כתב הרשב"א ז"ל (ר"ה ה"א דפרק) דמכר נמי
כמתנה מועצת דמי ואפילו נשתנה השער דסמכה
דעמיה וכן דעת הראב"ד ז"ל וזהו נוטה דעת הרמב"ר ז"ל
(ר"ה ה"א פ"ה) אע"פ שהר"ז ז"ל חולק בנשתנה השער.
במתנה מרובה דאמרין דיכול לחזור בו ולא מיקרי מחוסר אמנה

הגדול
לנו לומר כן בדין מחוסרי אמנה דבתרי תרעי קלש ליה איסורא
ואין עליו דין מחוסרי אמנה.

דראיה לדבר מדאמרין בקידושין (ח) בני רב הונא בר אבין זבון
אמתא וכו' עד אתו לקמיה דרבי אמי אמר להו פריטי אין
כאן ואי סלקא דעתך אלא כבער הוול ומפסי כן מקדים אמנה ואפילו
בתרי תרעי היכי מורי להו לכתחלה למהדר בהו אטו דברים
ומשכון מי גרעו מדברים להודייהו אלא לאו שמע מינה כדאמרין.

אלא ודאי טעמא היא ופירושו חרי תרעי כגון דיהיב זוזי על מנת
לקבל לאחר זמן ולא לקבל עכשיו שכיון שנתנה שלא ליתן עכשיו
ותרעא עבד דמשנתנה דעמיה אחרעא וילא כלומר שאם ישתנה השער
בלמוד זמן שלא יקבל אלא כבער הוול ומפסי כן מקדים מעותו ואינו
נוטל עכשיו אלא לאחר זמן וכבר מפורש בפירושו רבינו שלמה ז"ל
(ע"ב ד"ה תן) [ו]אם אינו במתנה (ד"ב) [דנתי] רב הונא (קידושין ט:)
ולא בכתובה דרב כהנא (ב"ב ק"ג) ורב כמתעמיה אורי ליה.
וב"ש הכי הוה להו ר' אמי לכתחלה למיחדר בהו ליתא דר'
אמי לאו אורווי אורי למיהדר לכתחלה אלא לדינא דמקומה ובי
רב הונא לקוחות הוו ומוכר הוא דהדר ביה ואמו שיליה ליה לר' אמי
ואמר להו אי צעי למיהדר ביה מני למעבד הכי אע"פ שהוא מחוסר
אמנה ואין ספק דלעולם יש בזה משום מחוסרי אמנה דהא סמכה

כנגד כולה. במקרקעי
קנין גמור וצמטלטי
לקבל מי שפרע: דבריה.
בלא נתינת מעות: אין
בהם משום מחוסרי
אמנה. אם חוזר בו:
ואף רבי יוחנן א"א
אמר. לית ביה משום
מחוסרי אמנה אלא
באומר לחצרו ליתן לו
מתנה מועצת: דמכר
דבתרי. דמקבל שזו
יקים דעמיה:

הנהרות וציונים

(א) כי דית בוסין:
(ב) נמי דאמר שפניה כנגד
בידו בתחלת פרעון כפ"ל
(כ"ה) מ"י דאין מטבע
נקבה בחילופין דמי: ד"ה
אפסולן מ"י דאיכא במה
יקנה בקרקע כנגד ערצונו
ל"י יהודה (מפרסין):
(ד) נ"ב אלא לא זה
אלא זה יטליו לחזור
מלקיים כן הפסכיה
כנגד הערצון והזרזין על
השאר. עב"ל שישו יא"י:
(ה) והרשב"א (ר"ה ה'
יהודין והרשב"א ז"ל [מ"ט]
יה"ט):
(ו) דמשפט כפ"ל
(כ"ה) נ"ב לו [ב"ה]:
(ז) נ"ב פ"י שאל לא יתן
לו ישראל כלום ונכנס
איכל לפרע טבלים
(ח) והתוס' (ר"ה
מנה"ר י"י יתקני ע"י
תניס האר"שין [מפרסין]:
(ט) כ"ה בח"י היתיהוים
לייבטיא מת. ד"ה פסק:

השנות הראב"ד

(א) כתיב ישבו פסק
הרי"ף ז"ל ה"ה
ברבי יוחנן דאמר
דברים יש בהן משום
מחוסרי אמנה ו"י
נראה ה"מ כתיב
הרי"ף אב"י בתרי
תרעי לית בהו משום
מחוסרי אמנה וכו':
אמר אבהו: אדעתא
מורה כן אלל אין פני
ההלכה נתיקן כן ואין
מוציאין פני ההלכה
ממחלתה בשביל הסברא
ועוד כי דברי רבי יוחנן
הם אפילו במתנה
ועממה מועצת ויזין
דמתנה היא היא לה
כתרי תרעי וימונר
דילגא מעיקרא חזא
רישא דשפאק ויהו ליה
ריח והשתא לא חזא

ואתקף ריחיה דהוה
ליה כתר. תרעי
ל"י ואפילו הכי קפחא
דעמיה סילקן [ו]י"א
לאפוגין בלא מילתא:

לרבי יוחנן איכא למימר דאפילו בעשה נמי קאי כרבי יוסי ברבי יהודה והא דקאמר יש בהן משום מחוסרי אמנה לדבריו דרב קאמר, אבל לרב ודאי קשיא דאפילו עשה נמי אית בה, ופריק אביי דלכולי עלמא לא קאי בעשה דההיא דרבי יוסי שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב קאמר, והיינו דכתב הר"ף ז"ל טעמיה דאביי בהלכות לומר דפירושיה דאביי בין לרב בין לרבי יוחנן איתיה.

הא דפריק רב פפא מודה רבי יוחנן במתנה מועטת דסמכא דעתיה. לאו למימרא דבמכר לית בה משום מחוסר אמנה אלא לרבנותא בעלמא נקט ליה לרב פפא מתנה לומר דאפילו במתנה דפירש רבי יוחנן בהדיא דיכול לחזור בו מודה הוא דאינו מותר לחזור אם היא מתנה מועטת, אבל במכר ודאי אית ביה משום מחוסרי אמנה בין במכר מעט בין במכר רב, כן נראה לי, ובתוספות פירשו דהכי קאמר מודה רבי יוחנן במתנה מועטת וכל מכר כמתנה מועטת היא וקיימא לן כרבי יוחנן.

וכתב ה"ר זרחיה הלוי ז"ל דדוקא בחד תרעא אבל בתרי תרעי לא, והביא רביה מדריש שמעון דקאמר מי שהכסף בידו ידו על העלינה כלומר מוכר אבל לוקח לא ואפילו הכי אסיקנא בשילהי איזהו נשך (ע"ד ב') דמודה רבי שמעון בתרי תרעי דאפילו לוקח יכול לחזור בו, ומדריש שמעון נשמע לדין דמאחר שנשתנה השער קליש ליה אסורא, ואינה ראייה דהתם כיון דתקון רבנן חזרה אצל המוכר בין בחד תרעא בין בתרי תרעי דינא הוא דליתקון נמי אצל הלקוחות היכא דאית להו פסידא מיהא דהיינו בתרי תרעי, אבל הכא מאי שנא חד תרעא מאי שנא תרי תרעי כל שאינו עומד בדבורו הרי הוא ממחוסרי אמנה דמאן דזבן ומזבין סמכא דעתייהו דלוקמו מקח זה לזה, ותדע לך דהתם נמי בין לרבי שמעון בין לרבנן אפילו בתרי תרעי קבולי מקבל מי שפרע אלמא חייב הוא להעמיד דבורו אפילו בתרי תרעי, כן נראה לי.

עוד הביא הרב ז"ל ראייה מעובדא דבני רב הונא בר אבין (קדושין ח' ב') דזבון אמתא ואותיבו נסכא עלה לבסוף אייקר אמתא אתו לקמיה דרב אמי ואמר להו פריטי אין כאן נסכא אין כאן, ואם איתא דבתרי תרעי אית בהו משום מחוסרי אמנה היאך אמר להו הכי דמי גריעי דברים ומשכון מדברים לתודייהו, וזאת הטענה בעיני חלושה מאד דאטו אינהו הוו הדרי בהו דלימא להו דיש בדבר משום מחוסרי אמנה, אדרבה אינהו בעו לקיים מקח ומוכר

מעוטיך הגיע זמן ולא נתן לו קנה המשכון, והביא ראייה מן התוספתא דקתני המלוה את חברו על המשכון ואמר לו אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני אין לי בידך כלום הגיע הזמן ולא נתן הגיעו משכון בין רע בין יפה, ולא מצינו רבי יהודה שנחלק בה, ונתן הוא ז"ל טעם בדבר מפני שבעל חוב קונה את המשכון המטלטלין מעכשיו כדברי יצחק (פסחים ל"א ב'), לפיכך כל התנאים שהם מתנים עליו קיימים, ובהכי שייכא שמעתא דפסחים דמשמע התם דבמשכון מטלטלי אי זבין או אקדיש מלוה אם לא פדאו ליה והוחלט בידו קנה לוקח דלמפרע הוא שלו מדריש יצחק דאמר מהשתא יש לו קנין בגויה, מה שאין כן בהלוהו על שדהו שאינו כמוכרו לו מעכשיו שאין אדם עשוי למכור קרקעותיו, והיינו מתניתין דהלוהו על שדהו ומאי דאיתמר עלה בגמרא.

הא דאמר רבי יוסי נתקיימו התנאים. איכא למידק ואפילו אמר מעכשיו דליכא אסמכתא במה קנה ובמה הוא מתחייב בכפל, והרמב"ן ז"ל פירש בדאמר ליה אכפול לך ערבונך שתקנה בקרקע שלי כפלים במעוטיך.

ירושלמי ר' יעקב בר אידי ור' אבהו בשם רבי יוחנן טבעת אין בו משום ערבון, פירוש לפי שהטבעת אין דרכו לתת אותו בתורת דמים אלא בתורת משכון ומשום הכי לא קנה, והוא הדין לנסכא ולכל מילי דלאו טבעא, וה"נ משמע בירושלמי במסכת שביעית (פ"י ה"ד) דגרסינן התם רבי זירא אמר ר' אבהו בשם רבי יוחנן הנותן ערבון טבעת לחבירו ורוצה לחזור בו חוזר ואינו מקבל מי שפרע, רבי זעירא בעי קומי ר' אבהו זהוב אמר ליה טבעת, אמר ליה מה בין זהוב לטבעת אמר ליה זהוב דרכו להשתנות טבעת בעינה היא, פירוש שאם נתן לו זהוב ערבון בדרך משכון כיון שדרכו להשתנות ולתתו בתורת דמים קני דכמעו דמי, אבל משכון מטלטלי לא, וזה כדברי הר"ף ז"ל שאמר בדברים ומשכון לא קאי באבל אמרו.

דף מ"ט ע"א. הא דמותבינן לרב מדריש יוסי כרבי יהודה דאמר מה תלמוד לומר הין צדק וכו' אלא שיהא הין שלך צדק. איכא למידק דההיא אפילו לרבי יוחנן קשיא, דאילו לרבי יוחנן דברים אין בהן לכל היותר אלא משום מחוסרי אמנה אבל עשה לא ואילו לרבי יוסי ברבי יהודה קאי נמי בעשה, תירץ הראב"ד ז"ל דהכי קא מותבינן בשלמא

חדושי

בבא מציעא מ"ט א' - נ' ב'

הרשב"א

קג

אבל בתוספות אמרו דמענות ביד מוכר קודם משיכת הפירות לא הוי הלואה גביה ושואל נמי לא הוי עלייהו, ודייקי לה מדאמרין לעיל (מ"ח א') נתנה לספר מעל והא בעי ממשך תספורת וכו', ואי ס"ד לוקח להוצאה יהבינהו ניהליה והוי שואל עלייהו או לזה אפילו לא הוציא נמי לימעול וכאותה שאמרו לעיל בפרק המפקיד (מ"ג א') ואי אמרת אפילו נאנסו מאי איריא הוציא אפילו לא הוציא נמי, ונתנה לספר ולספן ולכל בעלי אומנויות נמי לימעול, אלא שמע מינה שאינו ביד המוכר לא מלוה ושואל נמי לא הוי עלייהו, והלכך מוכר אינו חייב באחריות דמי מקח שבידו אלא בגניבה ואבידה דומיא דההיא דמפקיד מעות אצל השלחני וכרב נחמן דאמר נאנסו לא וקיימא לן כוותיה, מיהו בגניבה ואבידה חייב כי התם הואיל ונהנה מהנה וכדאמר רב נחמן התם, ואליבא דידיה הוא דמסייעין הכא לריש לקיש ממתניתין דבלן.

הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עלייה של לוקח מושכרת ביד מוכר. פירש רש"י ולא שתקנה לו חצירו בנתינת המעות דכיון דקבל השכר נקנה המקום לשוכר כל ימי השכירות וחצירו של מוכר היא אלא רבי שמעון אית ליה מעות קונות דבר תורה כדאמרין ומשיכה תקנתא דרבנן היא והכא לא איצטריך תקנתא דטעמא מאי תקון רבנן וכו' עד כאן לשון רש"י ז"ל, ומכלל פירושו דהוא הדין כשהיתה ביתו של מוכר מושכרת ללוקח, ודמי כספו ביד לוקח דקאמר כאילו בידו קאמר כלומר דאיהו קאי תמן והרי הוא בידו להציל.

דף נ' ע"ב. שתות קנה ומחזיר אונאה. יש מפרשים קנה אם רצה אותו שנתאנה קאמר, וגרסינן לקמן אמר רבא רבא לעולם רבי נתן היא וחגי בברייתא רצה, וליתא דהשתא ברייתא גופה קשיא לן ומשמע לן דבין רצה בין לא רצה היא, וכי מתרצינן ליה איצטריך רבא למימר דמחסרא, איהו דהוא אמורא מסתם לישניה ומחסר ליה ולא תני רצה, אלא רבא מקח קיים קאמר וקנה לגמרי אלא דמחזיר אונאה, ולקמן רבה גרסינן דהוא רביה דאביי והכא גרסינן רבא דהוא רבא ברין דרב יוסף בר חמא, ול"נ להביא עוד ראיה מדאמרין בפרק הספינה (ב"ב צ' א') אין מוסיפין על המדות יותר על שתות ואמרין עלה מאי טעמא אילימא כי היכי דלא להוי ביטול מקח והאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמנין ושבמשקל אפילו בפחות מכדי אונאה חוזר ואילו היה אפילו

הוא דבעי למהדר ביה משום דאייקר אמתא ובני רב הונא הוו בעו מיניה דרב אמי אי מצי הדר ביה מוכר אי לאו ואמר להו אין, ואילו לא היה מוכר יכול לחזור בו בלא קבלת מי שפרע נמי ודאי הוה אמר להו כדי שיהוה להעמיד את המוכר למי שפרע, וזו היא שדקדק ממנה הרי"ף ז"ל דדברים ומשכון אינו מקבל עליו מי שפרע, אבל עכשיו שאין המוכר צריך לקבל עליו כלום אלא שאין רוח חכמים נוחה הימנו למה ליה לרב אמי למימר להו שהמוכר החוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו, ואילו היה המוכר עכשיו בפניו שמא היה אומר לו כדי שלא יחזור בו, אלא מסתברא דכין בחד תרעא בין בתרי תרעי אית ביה משום מחוסרי אמנה, וכן דעת הראב"ד ז"ל.

דף מ"ט ע"ב. בההוא מעשה דשומשמי אסיקנא דלאו הכין הוה מעשה כדסבירא ליה מעיקרא. דהא דאמרין אמרו ליה רבנן לרבא ליקבל עליה מי שפרע וכו' לא היו דברים מעולם, ולא אתברר בגמרא עובדא כי האי מאי דיניה, וכתב הרי"ף ז"ל בהלכות משמיה דרב האיי גאון ז"ל דרב פפי ורבינא למיפלג אדינא דלישנא קמא אתו ולומר דבכי האי מעשה מוכר מיחייב באחריותן דכהלואה ניהו גביה דהא לאנפוקינן יהבינן ניהליה לוקח למוכר להנהו זוזי ועד דמקבל עליה מי שפרע לאו כל כמיניה דמוכר דלימא ליה ללוקח תא שקול זוזך, אלא ברשותיה קיימי ואי איתניסו איתניסו ליה ואע"ג דמשלם מקבל עליה מי שפרע דהא אינו מעמיד לו מקח, ומכל מקום אם קבל עליו מי שפרע ונאנסו לאחר מכאן נראה מלשון הרב דנאנסו לבעל המעות, ומסתברא דוקא כשהמעות שנתן לו עדיין בעין ולא הוציאם דכיון שקבל עליו זה מי שפרע הרי המעות אלו ברשות הבעלים, אבל אם הוציאם כבר אף על פי שייחד מעות אחרים תחתיהם וקבל עליו מי שפרע ונאנסו נאנסו למוכר דמכיון שהוציאם הוו להו הלואה גמורה ואין אדם פוטר עצמו מחובו באומר תא שקול זוזך עד שיתנם או עד שיוזקם לתוך ידו או לתוך חיקו בין מדעתו בין בעל כרחו וכדמשמע בגיטין פרק הזורק (ע"ה ב') גבי וכן לענין החוב דמשמע התם דאינו פטור אלא באומר לו מלוה ללוה זרוק לי והפטר אי נמי באומר לו זרוק לי בתורת גיטין, אלא שראיתי להרמב"ן ז"ל שכתב דאי קביל עליה מי שפרע אע"ג דאפקינהו להנהו זוזי והשתא אמר ליה שקול זוזך ויהבינהו ליה פטור.

תב

בית חדש

חשן משפט רג – רד הלכות קנין בחליפין בית יוסף

(יא) ומו"ש בשם הרמב"ם דוקא פקדון. כך כתב צפרק ו' ממכירה: ומו"ש ואדוני אבי הרא"ש כתב שכותבין הרשאה גם על ההלוואה. כלומר כיון דאין המורשה יכול לזכות בלא שיש לו טענה דמאי למימר לאו זעל דנרים דדיי את ואפילו היה השטר חוזב צד המורשה אינו יכול לתבעו אלא אם כן על ידי כתב הרשאה שהמורשה הקנה לו כח זה שכתב בשטר חוזב אגב קרקע וכתב ליה זיל דון וחי ואפיק לנפשו אלמא משמע דאפילו בחוזב יכול לקנותו אגב קרקע דלא כהרמב"ם. מיהו המעיין בדברי הרא"ש צפרק מרובה יראה להדיא דגם הרא"ש סבירא ליה כהרמב"ם דלא קנה החוזב אגב קרקע מדינא אלא דאמר רבינו תם (צ"ק ע. ד"ה אמטלטלין) דהיינו טעמא שיכול להרשות משום דקיימא לן (סס) דשליח שייח ונהי דאין יכול ליתן הלוואתו בנמנה שליח מצי לשוייה ויש סמך לנמנה זה וכו' והאריך בזה ומסקנתו אלא על כרחיך תקנה היא שעשו לענין שליחות כאלו היה עצמו קונה קנין גמור ועוד כתב זה לשונו והרב החסיד אומר טעמא כדי שלא יהא כל אחד מולין מעות חבירו למדינת הים וכופר בהן ועשו תקנה להוליאיה ממנו זעל כרמו וכו'. ונראה לתרץ דלא צל רבינו לומר שהרא"ש חולק על דברי הרמב"ם אלא שצד לגלות שלא נצין מדברי הרמב"ם דלא יועיל הרשאה כי אם על הפקדון ולא על הלוואה דלימא דהרא"ש כתב דאף על פי דלא מצי להקנות חוזבו בנמנה אגב קרקע

(יא) וכתב הרמב"ם. צפרק הזכיר (סס) וכתב הרב המגיד דסבירא ליה דעובדא דרב פפא שכתבתי נסמך פקדון הוא אצל מלוה על פה אי אפשר להקנותה באגב וכן דעת הרשב"א בהגהות קמא (צ"ק קד: ד"ה גירסת) ויש מביאין ראיה מדאמרין צפרק מי שמת (צ"ב קמא). שכיב מרע שאמר מנו הלוואתי לפלוני הלוואתו לפלוני ואקשיין ואף על גב דליתיה צבירא ואמרין דליתיה בנמנה שלשתן ולא אמרין דליתיה באגב וזה דעת הרמב"ן ז"ל (צ"ב עו: ד"ה אגב) עכ"ל ועל התרומות בשער ג' (פ"ג סי' ו) כתב אהא דהגהות ע"ס (קד:) אהיהא דרבי אבא היה מסיק וזו צרכ יוסף צר חמא דאמרין עלה מאי תקנתיה נקניניהו ניהלה אגב ארעא דמטבע הוילא ולימיה זעין מהני אגב ארעא וזה החזק כבר הגיע זמנו והיו המעות זעין. והרב המגיד כתב צפרק ו' מהלכות מכירה (ה"ו) שהרשב"א דלג יח צהיהא עובדא הוה מסיק אלא הוה ליה שלא היה חוזב אלא פקדון: [בדק הבית] ואדוני אבי (צ"ב סי' ה) כתב שכותבים הרשאה גם על ההלוואה. ואין דברי רבינו מכוונים שמה שכתב בשם הרמב"ם שאם הקנה לחבירו על גבי קרקע חוב שיש לו על חבירו אינו ענין לכתב הרשאה שאפילו מי שסובר שכותבין הרשאה גם על הלוואה יודה שאם הקנה לחבירו חוב על גבי קרקע לא קנה שאין כאן דבר מסויים שיקנה על גבי קרקע וכן מבואר בדברי הרא"ש פרק מרובה (שס) וכתבתי בסימן קצ"ב יט] [עד כאן]:

לו המעות שעליו מתורת חצר. או יקנה לו קרקע ויקנה לו אגביו המעות אפילו שאינן עליו: (יא) וכתב הרמב"ם ובלבד שיהו המעות קיימים כגון שהיו מופקדים ביד אחר אבל ראובן שיש לו חוב אצל שמעון והקנה קרקע ללוי ועל גביו חוב שיש לו אצל שמעון לא קנה החוב (י). ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שכותבין הרשאה גם על ההלוואה ולמעלה (סי' קכג ס"ה) כתבתיו: (יג) עוד יש דרך אחרת להקנותם במעמד שלשתן ולמעלה (סי' קכו ס"א) כתבתיו. וגם מכירת שטר חוב כתבתי למעלה (סי' סו ס"א):

סימן רד

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

א-ב] אפילו לא נתן אלא מקצת מעות החזרו בו מקבל מי שפרע: [ב] כיצד אומרים מי שפרע: [ג] אף על פי שמכרו וקנו בדברים יכול לחזור ואין בו מי שפרע כיון שלא נתן מעות: [ד] אם רשם על המקח כדרך שעושים הסוחרים אף על פי שלא נתן מעות צריך לקבל מי שפרע: [ה] נתן משכון וחזרו בו אינו מקבל מי שפרע: [ו] אמר ליה מכור לי בחוב שיש לי עליך ונתרצה החזרו בו מקבל מי שפרע: [ז] אגב קנה קרקע בחוב שיש לו עליו אם הוא קנין: [ח] אמר לו יקנה לי שדך בהנאת מחילה מלוה או בהנאת הרוחה זמן מלוה: [ט] כשחזרו בו משום יוקרא חולא צריך לקבל מי שפרע: [י] כשחזרו בו מפני שהוא ירא להפסיד הכל אינו צריך לקבל מי שפרע: [יא] אף על פי שלא נתן מעות ראוי לעמוד בדיבורו ואימתי נקרא מחוסר אמנה: [יב] האומר ליתן מתנה לחבירו ולא נתנה לו אימתי הוא מחוסר אמנה: [יג] הפוסק על שער שבעיר ולא היה לו אותו מין שפסק וחזרו בו במי שפרע בסימן ר"א (סי' ה):

(א) א אף על פי שמעות אינן קונות כל החזרו

מכל מקום כותבין הרשאה גם על הלוואה ומטעם תקנה כדכתב צפרק מרובה וגם הרמב"ם מודה בזה כמפורש בדברי רבינו צבימן קכ"ג סעיף ג' ע"י"ס. והרב נספח דק הבית כתב זה לשונו ואין דברי רבינו מכוונים שמה שכתב הרמב"ם שאם הקנה לחבירו על גבי קרקע חוב שיש לו על חבירו לא קנה אינו ענין לכתב הרשאה שאפילו מי שסובר שכותבין הרשאה גם על הלוואה יודה שאם הקנה לו חוב על גבי קרקע לא קנה שאין כאן דבר מסויים שיקנה על גבי קרקע וכן מוצא דברי הרא"ש פרק מרובה וכתבתי בסימן קכ"ג (ס"א) עכ"ל ולמאי שכתבנו לפרש דברי רבינו הם מכוונים מאוד:

רד (א) אף על פי שמעות אינן קונות וכו'. משנה צ"ג הוה:

דרבי משה

(ו) וכתב המגיד משנה שכן דעת הרשב"א והרמב"ן ועיין לעיל סימן ס' (סי"ב) וסימן קכ"ג בדיני הרשאה ועיין בזה בתשובת רשב"א סימן תתקל"ד: כתב במדרכי פרק מי שמת (דף רנ"ה ע"ג) (סי' תר"ד) בשם מוה"ר"ם (שו"ת מהר"ם ד"פ סי' שנד) דאין אדם יכול להקנות חובות שיש לו אצל גוי בשום קנין אפילו קנין סודר או קנין אגב ולא במעמד שלשתן ואם היה למוכר ריבית מן הגוי אסור ללוקח ללקחו כו'. ועיין לעיל סימן קכ"ו (סכ"ט) מדין מעמד שלשתן אי קנה בגוי:

פרישה

(יא) ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שכותבין הרשאה כו'. לא לפלוגתא אדלעיל מיינה כתבו רבינו אלא דין צפני עצמו הוא ללמדנו דאף דאין יכול להקנות החוב אגב מכל מקום כותבין עליו הרשאה לפלוני להוליא מיד החייב לו: שכותבין הרשאה. פירוש על גב קרקע דוקא: ודלמעלה בתבתיו. עיין לעיל סימן קכ"ג (ס"ג-ג) שגם הרמב"ם (שלחן פ"ג ה"ו) סבירא ליה דכותבין הרשאה אלא שאינו אלא כדי לאיים עליו ע"י"ש. במעמד שלשתן סימן קכ"ו. ומכירת שטר חוב. סימן ס"ו: רד (א) אף על פי שמעות אינן כו'. משנה צ"ג פרק הוהבז וכלומר אף על פי שמכרם תקנו שמעות אינן קונות דלעיל סימן קכ"ח (ס"ג) מכל מקום החזרו צו נריך לקבל עליו

הגהות והערות

[ח] צפנינו במגיד משנה "דלא גרסינן": יט] בכנסת הגדולה הגה"ט אות סו גם העתיק כן "בסימן קצ"ב" אולם לא מצאנוהו שם, והב"ח העתיק סימן קכ"ג ושם הוא בס"א. ואולי צ"ל בב"י סימן "קכב" עיין שם ס"ו ונתחיל למרפס "כ" ב"צ":

תד

בית חדש

חשן משפט רד הלכות קנין בחליפין

בית יוסף

מה שאינו עומד בדיבורו אפילו הכי לא תקנו לקללו אלא אם כן נתן לו המעות דכיון דהמעות קונות דבר תורה אין לו לחזור אבל בלא נתן לו המעות לא תקנו לקללו ומכל מקום אין רוח חכמים נוחה הימנו כמ"ש בסמוך סעיף י"א:

חכמים נוחה הימנו ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו ופירש רש"י אין לנו קללה אחרת אלא אינו הגון צעיי חכמים:

(7) ואם רשם המקח וכו'. נכתב צסימן ר"א (ס"א):

ה

ה [א] ואם נתן לו טבעת הלוקה למוכר כתבו הגהות בפרק כ"ג מהלכות מכירה (ד"ק סוה"ט) והמרדכי פרק קמא דקדושין (ס"י תפ"ה) שכתב העיטור (מאמר נ"י ע"ד) בשם הירושלמי (שמיטת פ"י

(7) ואם רשם המקח כדרך שעושים הסוחרים אף על פי שלא נתן המעות צריך לקבל מי שפרע אפילו במקום שאין נוהגין לגמור המקח על ידי רשם: (ה) ה אבל אם נתן משכון וחזור בו אין

(7) ואם רשם המקח וכו'.

בפרק איזהו נשך (נ"מ ע"ג). ועיין לעיל סימן ר"א:

(ה) אבל אם נתן משכון וכו'.

בפרק קמא דקדושין עובדא דבני רב הונא דזבין אמתא וכו' אמר

להו רב אחי פריטי אין כאן נכסא אין כאן ומשמע דאפילו מי שפרע ליכא וכן כתב האלפסי פרק הזהב וכתב בית יוסף בשם העיטור דאי צעידנא דזבינא יהיצי משכון הוה ליה כמעות וקאי צמי שפרע ואיכא מאן דאמר אפילו נתן לו המשכון אחר שעת המכר איכא נמי מי שפרע עכ"ל וכתב הרב בצפר צדק הדין וזה לשונו ומדברי הפוסקים אין נראה לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא אף על גב דצעידנא דזבינא אוחיבו משכון יכול כל אחד מהם לחזור וליכא מי שפרע עכ"ל והכי נקטינן ועיין לעיל צסימן ק"ץ סעיף ט' ובמ"ש לשם. וכתב בנמוקי יוסף פרק הזהב (כט. ד"ה אימתא דאיתא צירושלמי (שמיטת פ"י ה"ד) הנותן ערבון טבעת לחבירו ורצה לחזור צו חוזר ואינו מקבל עליו מי שפרע רבי זעירא צבי קומי רבי אבהו זהוב אמר ליה טבעת אמר ליה מה צין זהוב לטבעת אמר ליה זהוב עשוי להשתנות טבעת צעונה הוי פירוש דאם נתן לו זהובים למשכון צריך לקבל מי שפרע משום דלפעמים קונין לו בתורת דמים מה שאין כן טבעת דלעולם תורת צעונה:

ה"ד) שחוזר צו ואינו מקבל מי שפרע וכתבו הם ז"ל דהוא הדין לנותן משכון בתורת ערבון דלא קנה דהיינו נותן טבעת לחבירו שאמר צירושלמי דלא קנה. ודין הירושלמי דנותן טבעת הזכירו הרב המגיד בפרק ז' מהלכות מכירה (ה"א) וכתב שהסכימו כן קלמ המפרשים. והירושלמי דנותן ערבון טבעת כתבו הר"ן (נ"מ מט. ד"ה דברים) ותלמידי הרשב"א ג שנתנו למשכון כעין עובדא דהיהא אמתא (קדושין ט:). ומיהו אם מנהג אנשי המקום שיקנה לגמרי על ידי נתינת הטבעת כיון שנתן לו טבעת קנה ואינו יכול לחזור צו וכמ"ש צסימן ר"א (ס"א ג*):

(ה) אבל אם נתן משכון וחזור בו וכו'. בפרק קמא דקדושין (ת:). בני רב הונא צר אצין זבין אמתא צפריטי ולא הוה

צצהדייהו זוזי אוחיבו נכסא עילוה לטוף איקר אמתא אחו לקמיה דרבי אחי אמר להו פריטי אין כאן נכסא אין כאן וכתב הר"ן (נ"מ כט.) והרא"ש (ס"י יד) צהזהב אבל דברים ומשכון לא קאי צמי שפרע דגרסינן בפרק קמא דקדושין בני רב הונא צר אצין זבין אמתא וכו' וכן פסק הרמב"ם בפרק ז' מהלכות מכירה (ה"ה) וכתב הרב המגיד

שם שהסכימו כן הרבה מהאחרונים וכתבו צחידושי תלמידי הרשב"א ד"ה דברים) פירש דלא קאי צבי שפרע אלא צבמדי דמדאורייתא קני לא קני ליכא מי שפרע ואף על גב דדברים ומעות קני לעצור עליו צמי שפרע אפילו לריש לקיש דמעות אינן קונות מדאורייתא אליבא דריש לקיש הוה דאמרין הכי (מת:). אבל לדין ליכא מי שפרע אלא צבמדי דמדאורייתא קני וכדקא סלקא דעינין וכן מפורש צירושלמי (שס) דליכא צמסכון מי שפרע. וכתבו הגהות (ד"ק פ"ו ה"ה) ומ"ש הרב בראש פרק זה (ה"א) שמקבל מי שפרע אם נתן ערבון בלבד פירושו כדאמרין צממא שנתן קלמ המעות בתורת תחלת פריעת המקח ולא נתן ערבון על הדמים אבל כן נתן משכון על הדמים ולא בתורת פרעון הילכך אין כאן לא דמים ולא משכון עכ"ל: וכתבו הגהות בפרק כ"ג מהלכות מכירה (ד"ק ה"א) והמרדכי בפרק קמא דקדושין (ס"י תפ"ה) בשם העיטור (שס) ומסתברא דאמתא צעידנא דזבנוה לא אוחיבו נכסא אלא בתר שעתא דאי צעידנא דזבינא אמתא אוחיבו נכסא צביניהו וצבינא ואחר כך כתבו בשם העיטור גם כן והר"ן נמי אייתי ראיה מהיהא אמתא דדברים ומשכון לא קאי צמי שפרע ואיכא למימר אי צעידנא דזבני יהצי משכון הוה ליה כמעות וקאי צמי שפרע אבל הכא כיון דבתר הכי יהצי משכון כדפרישית לעיל ליכא מי שפרע ואיכא מאן דאמר דהכי קאמר פריטי אין כאן דליהי כעבד כנעני שנקנה בצכף משכון אין כאן דליהי כנתינת מעות דליקני לגמרי אלא יכול לחזור צו אבל לעולם איכא מי שפרע עכ"ל ונראה לי דלפירוש קמא כל שנתן לו משכון אחר שעת המכר ליכא מי שפרע ולפירוש שני אף על פי שנתן לו המשכון אחר שעת המכר איכא מי שפרע [בדק הבית] ומדברי הפוסקים אין נראה לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא אף על גב דבעידנא דזבינא אוחיבו משכון יכול כל אחד מהם לחזור וליכא מי שפרע ועד כאן: ועיין בתשובות מיימון דספר משפטים סימן ס"ז (*): כתב רבינו ירוחם צנתיב ט' חלק ד' (נב) קונה שום דבר וכו' והניח משכון צעצור המעות לא קנה פירוש זולמי אם אומר תקנה צגוף המשכון כך וכך מעות. וכבר כתבתי צה (ס"י ק' ס"ט): וצענין הקונה קרקע או דברים הנקנים בצכף והניח לו משכון עליהם כתבו צחידושי תלמידי הרשב"א בפרק הנוכר שלא מצינו צקרקעות מי שפרע וכתב הרמב"ן (מת: ד"ה כתב) משום דקנין גמור שלהם בצכף וכיון דלעולם הקנין שלם הן גמור צאחה ענין שיהיה אף על פי שמתנא לפעמים שלא גמור כיון ד

דרכי משה

(א*) ונמוקי יוסף פרק הזהב (דף פ"ו ע"א) (כט. ד"ה אמתא) כתב כדברי הרמב"ם והרא"ש. וכתב מיהו אם נתן לו זהוב למשכון צריך לקבל מי שפרע משום דלפעמים קונין לו בתורת דמים:

פרישה

(7) אפילו במקום שאין נוהגין לגמור בו. אף על פי שצמקום שנהגו לגמור המקח על ידי רשם נכתב לעיל סימן ר"א (ס"א) דאין אחד מהם יכול לחזור כו' אפילו בקבלת מי שפרע מכל מקום שייך שפיר לומר לשון אפילו דהא ודאי גם לעיל אם השני אינו רוצה להכריחו על המקח אלא רוצה שיקבל עליו מי שפרע ודאי הוה שצריך לקבלו לכן אמר שאפילו צמקום שנהגו שלא לגמור

הגהות והערות

ג] כן הוה גם בחידושי הרשב"א ב"מ מה ע"ב ד"ה ירושלמי: *ג] ראיה סימן קצ מחו' ד: ד] עיין חרושי הרשב"א מה ע"א ד"ה מהא ז"ל דאם איתא מימר הוה אמר להו התם פריטי אין כאן נכסא אין כאן ומקבל עליו מי שפרע עכ"ל ולפי"ז נראה להגיה כאן מכיון דלא אמר להו דמקבל עליו מי שפרע שמע מינה דמי שפרע ליכא: ה] נדצ"ה הקנין "שלהם": ו] נדצ"ה "כגון" דאוחיבו משכון:

בית יוסף **חשן משפט רד הלכות קנין בחליפין** בית חדש **תה**

(1) (1) ומ"ש מחלוקת הרמב"ם והרא"ש בדין קניית סמלצ'ין בעד חוב שעליו. עיין לעיל בסיומן קל"ט צמת יוסף ומ"ש לשם (ד"ה וכן לראות): ומ"ש בשם הרא"ש דלא קנה. פירוש אפילו מי שפרע ליכא:

(ט) וכתב אדוני אבי הרא"ש שאין צריך לקבל עליו מי שפרע אלא כשהחזיר משום יוקרא וז"ל וכו'. כך כתב נפרק הזהב וכן כתב המוספות לשם על שם רבינו חס (מק"מ מ"ו): דבזר המתחיל אי אמרת ונמוקי יוסף (פ"ג): לשם כתב שכן דעת הראש"ד וה"ר ירוחם כתב שכן דעת רבינו האי גאון ורבינו חס. מיהו ה"ב יוסף כתב על שם הר"ן דדעת רבינו האי גאון כדעת הגאונים דזוקא צמחור צי מחמת שנאנס אינו מקבל מי שפרע אצל מפתח האונס ועדיין לא הגיע האונס מקבל מי שפרע שכן היא דעת רבינו חננאל וכן כתבו צמחרי ר"ש הזהב על שם רבינו

חננאל וכן כתבו צמחרי ר"ש (פי' פתח). וכן כתב צמ' יוסף עוד דאפשר אפילו היכא שאנסוהו סובר המדרי שמקבל מי שפרע מטענה שכתב דנמה יפטור ממי שפרע והי' משמע מדברי הרמב"ם פרק ו' ממכירה שלא הזכיר דינים הללו כלל משמע דאפילו נאנסו אס צא לתבוע מעותיו נרץ לקבל מי שפרע עכ"ל ובספר בדק ה"ב חזר צו וכתב חס לשונו ויותר נראה שהוא סובר כדעת הגאונים שהרי כתב פרק ג' ממכירה שאס נתן דמי המקח ונאנס קודם שיקמו ואמר לו תן לי מקחי או החזר לי מעותי אף על פי שיש עדים שנאנס צאונס ולא היה כח צמוכר להצילו ולא נפרשל בדבר הרי זה מחזיר אס הדמים עכ"ל והרי זה כלשון הגאונים שכתבו אינו מקבל מי שפרע כיון דלא יהיב ליה מיד וכן יש לפרש דברי הר"ף שגם הוא כתב שא"ל הלוקח תן לי מקחי או תן לי מעותי עכ"ל ומכל מקום נראה לפי עיוות דעמי דדזוכתא דליכא פלוגתא דרבותא קולא לנתבע וסומרא לתובע ואפילו לא הגיע אונס אלא חששא דשמה יפסיד הכל אין נרץ לקבל מי שפרע וכדעת הרא"ש ועימייה:

לחומצו משכון עליה או נמקום שכותבין השטר שלא קנה נכסף אין מוסרין אותו נמי שפרע. ואחר כך כתב עוד על זה ואמרו דאפשר דסבירא ליה להר"ף דאף בקרקעות יש מי שפרע אף על פי שלא מנינו מפורש כך בשום מקום. והר"ן (ס"ט) גם כן נסתפק בדבר וכתב דאפשר דליכא מי שפרע צמקרקעי ואחר כך העלה דליכא מי שפרע אלא צמדי דקני מדאורייתא כגון מעוט לרבי יוחנן ולפי דעמו אס נתן כסף לקנות קרקע והוא נמקום שכותבין שטר אס צא לתזור צו איכא מי שפרע ואס נתן לו משכון חזר וליכא מי שפרע:

(1) (1) י וכתב הרמב"ם. צפרק ו' מהלכות מכירה (ה"ד). וכבר כתבתי צסימן קל"ט (פ"ט) טעם להרמב"ם שסובר דמלוה אף על גב דלהולאה מיתנה קונה דבר שנקנה נכסף ודבר שאינו נקנה נכסף קונה לענין מי שפרע דלא קי"ל כההיא דהאיש מקדש (קידושין מ). דאי מלוה להולאה מיתנה צמאי קנה אלא כדמשמע צההב (מו): גבי יש דמים שהן כחליפין לפירוש רבינו חננאל (גמ' ס"ט) והר"ף (ס"ג) דמלוה קונה דבר שנקנה נכסף ודבר שאינו נקנה נכסף קונה לענין מי שפרע. ונתבאר שם שהרמב"ם (פ"ה ה"ד) כתב שאס המלוה היא מחמת שקנה שום דבר ונתחייב לו כך דמים ואמר לו אמן לך ספן פלוני צמוצו שאני חייב לך אף על פי שלא משכו נקנה לו בכל מקום שהוא לפי שהוא דבר שאינו מצי' העמידו חכמים דבריהם צו על דין תורה שמשעות קונות. וכתבתי שם שדעת המפרשים שצכל דינים אלו דעת הר"ף שיה' לדעת הרמב"ם זולתי הרמב"ן (מו): ד"ה יש דמים שנראה מדבריו שסובר דמלוה שאינו מחמת מכר אינו קונה כלל. וכתב הרב המגיד צפרק הנזכר (פ"ו ה"ד) דצירושלמי (קידושין פ"ב ה"ה) אמרין שאס קנה מטלטלין צמלוה וחזר צו אינו מקבל מי שפרע ופסקו כן הרמב"ן (קידושין מו): ד"ה תמהו [ו] והרשב"א (צ"ח מ"ג) ד"ה מהא: ([D]) אב"ל אדוני אבי ז"ל (קידושין פ"א ס"ה) כתב וכו'. וכבר כתבתי צסימן קל"ט (פ"ט) שדעת הראש"ד והרמב"ן והרשב"א והר"ן כדעת הרא"ש:

(ט) (1) ב וכתב אדוני אבי. צההב (מ"ט): ההוא גברא דיהיב וחי אחמרא שמע דבזו למינספיה צי צרוק רופילא כלומר מצת

פרישה

(1) וכתב הרמב"ם כו'. צפרק ו' מהלכות מכירה כתב כן: והחזיר בו צומד בטי שפרע. והיינו זוקא צמוצו דלהולאה אצל מוכר ה"ב מחמת מכר הו' קנין גמור לדעת הרמב"ם דנדי' נמי דאין מעוט קונות מטלטלין מכל מקום כיון דהחוב צא מחמת מכר והקונה צמוצו ה"ב מחמת מכר אינו שמי' לא תקנו ציה סכמים משיכה וכמ"ש צסימן קל"ט צאריכות: (1) ובקרקע כבי' האי גוונא כו'. דקרקע נקנית צמעוט וצבירא ליה דלהולאה אפילו אינה צעין הוי כמעוט צעין: אב"ל אדוני אבי ז"ל.

ד"ל כתב שלא קנה. פירוש אפילו צקרקע לא קנה אף על פי שנקיט צכסף כיון דלא נתן לו מיד גס צמטלטלין אינו קונה להחייב על ידס מי שפרע וכן כתב הרא"ש צהדיא ומיהו צמוצו ה"ב מחמת מכר מודה כיון דאינו מצי' דאפשר לעיל ריש סימן קל"ט ט: (1) כגון שהגיע זכנו צפרע. אצל לא הגיע הזמן אין זה קרוי הנאה צהרחה ולכאורה משמע כן גס כן מדלעיל סימן פ"ח עי"ש [א] אצל לפי מ"ש שם אין ראה: יקנה לי שדה שליך כו'. עיין דרישה: (ט) וכתב אדוני אבי ז"ל.

דרישה

רד (1) יקנה לי שדה שליך בהנאת מחילת כו'. נראה לעניות דעתי דהו' על דרך שכתב רבינו באבן העזר סימן כ"ח (נ"א) זה לשונו המקדש אשה בהנאה בהרווחת זמן הלוואה מקדשות מפני שיש בהנאה שוה פרוטה ואסור לעשות כן משום הערמת רבית ושבעל העיטור (ק' קידושין ע"ג). כתב שאין בו שום צד איסור רבית אלא אם כן אמר לה בשעת הלוואה הריני מלוה לך מנה עד זמן פלוני על מנת שתתקדשי לי בההיא הנאה וכו' אין בו אלא הערמת רבית כיון דלא קץ ארבעה בחמשה כו'. ורצה לומר שם דכשיש בו צד רבית אם כן יש בו הנאת ממון ובהנאה זו יכול לקנותה ולקדשה והוא הדין כאן יכול לקנות בההיא הנאה השדה ולבעל העיטור דאין זה מיחשב הנאת ממון ולית ביה צד רבית כלל אלא אם כן אמר לה בשעת הלוואה הכי נמי כאן לא יכול לקנות בו שדה אלא אם כן אמר לו למוכר כן בתחילת הלוואה מוכר לי שדה בההיא הנאה שאלוה לך ואמתין לך עד זמן פלוני דשם ממון עליה דהרי יש בזה הערמת רבית ואסור לעשות כן לכתחילה מיהו אין בו רבית גמור כיון שלא קץ עמו ארבעה בחמשה וכמ"ש שם ודו"ק וגם כאן אין כוונת הלוקח אלא לקנות בו ליתן בו דמי שוויין לאחר זמן [1]:

הגהות והערות

[1] ועי' ב"מ מח ע"ב ד"ה כתב: [ט] עיי"ש הגהות דר"פ אות א-ג: [1] עיין שם פרישה ס"ק כה: [יא] לא מצאנו שם, ואולי כוונתו לסימן עג ס"ה-ו ועיין פרישה שם ס"ו. ועיין גדולי תרומה שער טז ח"א סימן ה, ונתיבות המשפט סוף ס"ק ג חלק על הפרישה, ועיין בב"ש אה"ע סימן כה ס"ק לח דנסתפק ריה.

תו בית חדש חשן משפט רד הלכות קנין בחליפין בית יוסף

(יא) אף על פי שבדברים בלא מעות וכו'. שם רב כהנא יהבו ליה זוזי אכיפתא אייקר כיפתא אתא לקמיה דרב אמר ליה במאי דקייטת זוזי הב להו ואיך דברים נינהו ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה דאימתר דברים רב אמר אין בהם משום מחוסרי אמנה ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה מיתבי רבי יוסי גרבי יודא אומר מה תלמוד לומר הין דק והלא הין בכלל איפה היא אלא לומר לך שהיא הן שלך דק ולא שך דק אמר אבי הווא שלא ידבר אחד צפה אחד בלב ובחר הכי פרכינן ומי אמר רבי יוחנן הכי

שר אחד רוצים ללקחו צמקה אמר ליה הב לי זוזאי לא צעינא חמרא אתא לקמיה דרב מסדא אמר ליה דרך שתקנו משיכה צמוקין כך תקנו משיכה בלקוחות וכתב הרא"ש (סו"ט יג) על זה ואפילו מי שפרע ליכא מדלל קאמר והא צעי לקצולי עליה מי שפרע דליכא מי שפרע מי שפרע אלא כשחוזר משום יוקרא וזולא. אבל אם חוזר משום שהוא ירא שיפסיד הכל כההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא לחבריה ושמע שבאו גוים ליקח אותו ואסיקא שחוזר בו ואין צריך לקבל עליו מי שפרע: (יא) ז, יא אף על פי שבדברים בלא מעות אין צריך לקבל עליו מי

והאמר רבי יוחנן האומר לחזור מתנה אני נותן לך מותר לחזור בו אמר רב פפא ומודה רבי יוחנן צמתנה מועטת דסמכה דעתיה פירוש טו ואינו מותר לחזור בו וכי אמר מותר לחזור בו צמתנה מרובה קאמר דלא סמכה דעתיה דמקבל דלקיימיה לדיבוריה. וכתבו התוספות מודה רבי יוחנן צמתנה מועטת ויוקרא נמי הו כמו מתנה מועטת עכ"ל. ונראה דרב נמי לא קאמר דאין בהם משום מחוסרי אמנה אלא במאי פירוש שנסתנה השער ואייקור וכמו שכתבו התוספות צפרק הזהב (דף מ"ו) דצור המחיל אי אמרת והכי מוכח מדמייתי להך פלוגתא דרב ורבי יוחנן אעודא דכיפתא דאייקור וכפירוש רש"י צפירוקא דאבי אליצא דרב זה לשונו שלא ידבר אחד צפה ואחד בלב צמעה שהוא אומר הדיבור לא יהא דעתו לשנות אלא אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמנה עכ"ל מדלל פירוש רש"י דלא קאמר רב אלא דצמעה שאומר הדיבור לא יהא דעתו לשנות אלא דאחר כך חוזר בו ואפילו לא נשתנה השער נמי שרי אלמא דעד כאן לא קאמר רב אלא היכא דנשתנה השער ואייקור כעודא דכיפתא וחו מוכחא סוגיא הכי מדפריך רב פפא מודה רבי יוחנן צמתנה מועטת פירוש ורבי יוחנן נמי דקאמר דאייקור דאית בה משום חסרון אמנה הו כמו מתנה מועטת כמ"ס התוספות אלמא דפלוגתיהו דאייקור והתם הו דקאמר רב אין בו חסרון אמנה אצל דלא אייקור מודה רב דאית בה חסרון אמנה והכי איתא צפרק הזהב נשך (דף ע"ד:) לגבי דברים ואיכא צהדייהו מעות לענין מי שפרע דמחלק בין חד תרעא לתרי תרעי ודכוותיה לרב דברים וליכא צהדייהו מעות דאיכא לתלק בין חד תרעא לתרי תרעי: ויש להקשות דאם כן מאי דוחקיה דאבי לפרוקי דקרא דהן דק לאחד צפה ואחד בלב אתא הוה ליה

האי (ס' המקח שער יג) ורבינו חסד. וכתב עוד כי מה שאמרנו שיכול לחזור משום פסידא דוקא נפסד לגמרי אצל משום פסידא קצת כגון יין והחמין מקבל מי שפרע וכן נראה עיקר עכ"ל ודברי הרא"ש הכי דייקי: וכתב הר"ן (מו: ד"ה קן מקנו) שכן דעת הראב"ד שאף על פי שלא הגיע האונס אלא שחזר בו מחמת פחד האונס אינו מקבל מי שפרע ואין דעת הגאונים כן אלא היכא שחזר בו מחמת שנאנס אינו מקבל מי שפרע כיון דלא יהיב מידי וכן כתב רבינו האי אצל כל שחזר בו קודם שיגיע האונס מקבל מי שפרע והאי דלא אדכר ליה רב מסדא מי שפרע ללא רציה היא דליניהו לא אתו לקמיה אלא לשאלו אם לוקח יכול לחזור בו אצל אין הכי נמי דצעי לקצולי מי שפרע וכן כתב רבינו חננאל (ענין מט:) וכן אמרו משמו של רבינו האי ז"ל יב. וכתב רבינו יצחק (פי"ג) שלדעת רש"י אם נאנסו המטלטלין אינו יכול לחזור בו ולראב"ן חוזר בו ומקבל מי שפרע ולאחר כל הפוסקים חוזר בו ואינו מקבל מי שפרע. וכתבו בחידושי תלמידי הראשונים שדברי רבינו חננאל כתב ר' יצחק בר ראוץ אלצרגילוני שפירשהו רבותינו הגאונים יג וכן נראה בדבריהם מדלתי לה רב מסדא מטעם חזרת לקוחות ולא אתי לה משום דקיימא צרות מוכר לאונסין אלא דאי משמע דפחד אונסין לאו כאונסין ממש הוא ולא קיימא צרות מוכר להכי הילכך אתי לה מטעם שיכול לחזור ומיהו מי שפרע צעי לקצולי דברי הגאונים עכ"ל: ודבר דבי צריש הזהב (פי' רנו) כתב קנה ולא משך ושמע שגוים רוצים לאנס הפירות וחוזר בו מפני האונסין אפילו הכי מקבל מי שפרע דלאמרין גבי פרוק רופילא דרך שתקנו משיכה וכו' אצל מי שפרע מקבל וכו"פ רבינו חננאל ודבריו נראין דנמה יפטר ממי שפרע עכ"ל ואפשר דאפילו היכא שאנסוהו סוצר המרדכי שאם חוזר בו מקבל מי שפרע מהך טענה שכתב דנמה יפטר ממי

שפרע: והרמב"ם צפרק ז' מהלכות מכירה לא הזכיר דינים הללו כלל משמע דסבירא ליה דכיון דדבר תורה מעות קונות אף על גב דרצנן תיקנו שלא יקנו לגמרי מכל מקום למה שאמרנו שקונות דהיינו למי שפרע קונות לגמרי ואפילו נאנסו אם צא למטע מעותיו צריך לקבל מי שפרע. [בדק הבית] ויותר נראה שהוא סובר כדעת הגאונים שהרי כתב בפרק שלישי ממכירה (ה"ח) שאם נתן דמי המקח ונאנס קודם שיקחנו ואמר לו תן לי מקחי או חוזר לי מעותי אף על פי שיש עדים שנאבד באונס ולא היה כח במוכר להצילו ולא נתרשל בדבר הרי זה מחזיר את הדמים עכ"ל והרי זה כלשון הגאונים שכתבו אינו מקבל מי שפרע כיון דלא יהיב ליה מידי וכן יש לפרש דברי הר"ף (נח:). שגם הוא כתב ואית ליה ללוקח למימר [ד] תן לי מקחי או תן לי מעותי [עד כאן]:

(יא) ז, יא (ב) אף על פי שבדברים בלא מעות אין צריך לקבל וכו' מכל מקום ראוי לאדם לעמוד בדיבורו וכו'. צרימא צהוב (מת). הנושא ונותן דברים אין רוח חכמים נוחה הימנו ואמר רבא אנו אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו. ופירש רש"י אין לנו קללה אחרת אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו. ואפילו שם (מט). רב ורבי יוחנן דלרב אין דברים משום מחוסרי אמנה ולרבי יוחנן יש בהם וכן פסק הרא"ש (פי' יד) וכן דעת הרמב"ם פרק ז' מהלכות מכירה (ה"ט):

פרישה

שם צהוב: אלא כשחוזר משום יוקרא וזולא. פירוש הלוקח חוזר משום שהחלה הסמורה צוק והמוכר משום שחייקה: (י) שיפסיד הכל. כן הוא לשון הרא"ש וכתב רבינו ירושם דוקא שיפסיד הכל אצל לא יפסיד הכל לא: כההוא גברא בוי. צהוב דף מ"ט: (יא) אף על פי שבדברים בלא מעות בוי. צרימא צהוב:

הגהות והערות

[ב] עיין ספר המקח שם כתב ואירע כו' לפי שלא בא לידו, מלשון זה משמע דכבר אירע האונס, ועיין רמב"ן ב"מ מו ע"ב ד"ה וראיתי גם כן נראה שהבין כך מלשון זה של רבינו האי שאחר שמביאו כתב ובשם ר"ת אמרו אף החוזר בו מחמת פחד וכו': [ג] בדפוס"ר שפירשהו "רבינו והגאונים" ולפינו כפי מה שהגיה בעל חרושי הגהות דפוס דיהרנפורט, ובדפוס קניגסברג ורשא "רבים מהגאונים" [ד] בדפוס"ר ב"ה הראשונים נדפס בשבוס "שגם הוא כתב ללוקח תן" ובדפוסים מאוחרים תוקן ע"פ חידושי הגהות דפוס דיהרנפורט. ועיין ב"ת מביאו בהל"ל "שגם הוא כתב שא"ל הלוקח תן ליי" וכו': [טו] הוא דברי רש"י שם ד"ה מודה:

בית יוסף

חשן משפט רד הלכות קנין בחליפין

בית חדש

תז

ובכתב בע"ה המאור (כט: וכו'). כן כתב הרא"ש בפרק הנזכר (סג) וטעמו מדי דהוה אמונת לרבי שמעון (מד.) שקוונות ללוקח שהוא אינו יכול לחזור ובתרי תרעי יכול לחזור כדאמרין באיזהו נשך (נ"ג ע"ג) ור"ה מפרק קמח דקדושין (ח:) דבני רב הונא ז"ל אמתא ואומיבו נסכא למשכון עלה ואמר רבי אחי חי פריטי אין כאן משכון אין כאן ואי סלקא דעתך יש דברים משום מחוסרי אמנה אפילו בתרי תרעי היכי מודה להו רבי אחי לכתחלה למהדר זהו אטו דברים ומשכון מי גרע מדברים לחודיהו. ובמחשבי תלמידי הרשב"א כתוב שבעל העיטור כתב טז שרבינו גם כן

לאוקמי דקא סלקא דעתיה דמקשה אלא דקרא מיירי נחד תרעא ורז בתרי תרעי יש לומר דקרא ליכא לאוקמי לרז דלא מיירי אלא נחד תרעא דוקא דמקרא מלא דבר הכתוב וכן לרבי יוחנן ליכא לאוקמי קרא דוקא במתנה מועטת דקרא סתמא כתיב הן שלך דאק ומשמע בכל ענין ולפיכך נר"ך לפרש דין לרז ודין לרבי יוחנן קרא לא אמתא אלא לאחד צפה ואחד כלל דזה אסור בכל ענין ופלוגמא דרז ורבי יוחנן אינה אלא בצמצום מצדו לרז ליכא חסרון אמנה אלא בחזר טו נחד תרעא ולרבי יוחנן אפילו בתרי תרעי נמי אית ביה חסרון אמנה דמשום יוקרא הוה כמו מתנה

שפרע מכל מקום ראוי לאדם לעמוד בדיבורו אף על פי שלא לקח מהדמים כלום ולא רשם ולא נתן משכון וכל החוזר בו בין לוקח בין מוכר הרי זה ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו (ב). וכתב בעל המאור הני מילי בחד תרעא אבל בתרי תרעי אין זה ממחוסרי אמנה: (יג) ח וכן האומר ליתן מתנה לחבירו ולא נתנה

מועטת דלא שרי לחזור טו כמ"ש התוספות והכי משמע להדיא מדברי הרא"ש (ס"י יג) דמפרש להא דכתב האלפסי (כט:): פירושא דרבי שלא ידבר אחד צפה ואחד כלל לרבי יוחנן דהלכתא כוותיה נמי נר"ך להך פירושא דאי קרא לא אמתא לרבי יוחנן אלא למתנה מועטת קשיא דאי דלא מסתבר לתלק בקרא בין מתנה מרובה למועטת ע"ש: מיהו איכא לתמוה טובא דבתר הכי מייתי האש"ר"י (פ"י יד) הא דבעל המאור פירש דרבי יוחנן לא קאמר דאית ביה משום חסרון אמנה אלא נחד תרעא וכו' והוא חולק אפירוש רש"י ותוספות דמבואר מדבריהם דמשום יוקרא הוה כמו מתנה מועטת ולא פליגי רב ורבי יוחנן אלא בתרי תרעי אבל נחד תרעא מודה רב דאית ביה משום חסרון אמנה וכדפירשתי והיאך שצק דעת רש"י ותוספות ותופס דעת בעל המאור. גם על דברי רבינו איכא לתמוה טובא דכתב חתמה צמח דמשמע בכל ענין אם חזר דברים אין רוח חכמים נוחה הימנו אפילו חזר טו משום יוקרא וזולא וכפירוש רש"י והתוספות ואחר כך הביא דעת בעל המאור החולק עליהם. ולכאורה נראה דפירוש רש"י והתוספות עיקר והבית יוסף כתב גם כן שכן דעת הראב"ד והרשב"א והר"ן דאפילו בתרי תרעי אית ביה משום חסרון אמנה וכן כתב הרב המגיד שכן הוא העיקר וכן כתב הרב צהגות שלפ"ן ערוך סוף סימן זה (פ"א) מיהו צנמוקי יוסף פרק הספינה (נ"ג מד רע"א) אמתניתין דארבע מדות צמוכרס הביא הירושלמי ופירשה דרבי יוחנן קאמר היכא דנשתנה השער יכולין לחזור בהן לגמרי ואין טו משום מחוסר אמנה ע"ש לפי זה דאי נראה יותר להשוות הבבלי עם הירושלמי דלא כפירוש רש"י ותוספות ונר"ך ע"ן:

כתב דברי בעל המאור צמח הסכם הגדול אחיו והביאו ר"ה מדאמרין לעיל (מח:): דרבי חי"א בר יוסף יהב זוזי אמילתא ובעל לאהדורי ביה צמה שהוא יותר מכנגד דמים שנתן ואמאי לא חי"ש לאחסורי הימנותא ומיהו יש לדחות דכיון דסבירא ליה דערצון כנגדו לחוד קונה כרז הכי נמי סבירא ליה כרז דאמר דברים אין בהן משום מחוסרי אמנה ומיהו מדברי רש"י נראה דסבר דאף צמחנה השער פליגי רב ורבי יוחנן דברים אם יש בהם משום מחוסרי אמנה שהוא ז"ל פירש (מט. ד"ה של) צמחנה דאוקי אבי אליבא דרב צמחנה דהין שלך דאק (ויקרא יט לו) שלא ידבר אחד צפה ואחד כלל כלומר צמחנה שהוא אומר הדיבור לא יהא דעתו לשנות אבל אם נשתנה השער לאחר מכאן והוא חזר טו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמנה אלא דרבי יוחנן דפליגי עליה אפילו צמי גוונא פליגי ומיהו למאי דכתיבנא הא דאמר אבי כפשוטא דמיפרשה דצמחנה שהוא אומר הדיבור לא יהא דעתו לשנות שהוא אחד צפה ואחד כלל אבל אם אחר כך נמלך לשנות אפילו כלל נשתנה השער אין בכך כלום כיון דצמחנה הדיבור לא היה דעתו לכך ומירוצא דרבי אף על גב דלרז איתמר לרבי יוחנן נמי איתיה ולפיכך כתב הר"ף (כט:): אף על גב דהלכה כרבי יוחנן משום דרבי יוחנן נמי מודה ביה ע"כ. וכתב הר"ן (מט. ד"ה א"ר פפא) שדעת הרשב"א (מט. ד"ה וכתב) שאפילו נשתנה השער דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה. וכתב בעל נמוקי יוסף (כט. ד"ה איתמר) שדעת הראב"ד דעת הרשב"א ושלמה נוטה דעת הר"ן. וגם הרב המגיד כתב בפרק ו' מהלכות מכירה (ה"ס) שדברי הראב"ד והרשב"א עיקר. וכן נראה מדברי התוספות דאם לא דאמרין (מט.) דאף על גב דאמר רבי יוחנן האומר לחבירו אמן לך מתנה מותר לחזור מודה במתנה מועטת דאינו מותר לחזור טו דאית ביה משום מחוסרי אמנה כתב (ד"ה מודה) ויוקרא הוה כמו מתנה מועטת. וכן כתב רבינו ירוחם צמחם נתיב טו חלק ד' (גד.). וריהטא דסוגיין כוותיהו משמע דמטיקרא איתא עובדא דרב כהנא יהב זוזי איתחא אייקר כיתנא אמר ליה רב צמאי דנקיטת זוזי הן לכו אידך הוה ליה דברים ואין צמח משום מחוסרי אמנה דאיתמר דברים רב אמר אין צמח משום מחוסרי אמנה ורבי יוחנן אמר יש צמח משמע דבי אמר רבי יוחנן יש צמח משום מחוסרי אמנה אפילו היכא דאייקר אמר דהא אעובדא דאייקר מייתי פלוגמא דאיתמר דברים רב אמר וכו'. ולשיטת בעל המאור כתב הר"ן דבי אורי רב לרז כהנא ככולי עלמא אורי ליה והא דאמרין עלה דאיתמר ומייתי פלוגמא דרב ורבי יוחנן לאו למימרא דבהא פליגי אלא משום דמיא לה איתוי לפלוגמיהו:

(יג) ח וכן האומר ליתן מתנה לחבירו וכו'. גם זה שם (מט.) אהא דאמר רבי יוחנן דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה ומי

דרכי משה

(ב) כתב נמוקי יוסף פרק הזהב (דף פ"ו ע"א) (כט. ד"ה איתמר) דמקרי דלא עושה מעשה ישראל ועיי"ש:

פרישה

לעמוד בדיבורו. דכתיב (נפיה ג יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כז: ואין רוח חכמים נוחה הימנו. ר"ה לומר אין נחת רוח לחכמי ישראל צמחשו של זה שאין דעתם נוטה הימנו כן פירש רש"י בפרק הזהב דף מ"ח וכן פירש נמוקי יוסף (כט סופ"ט) ועיין צמחם קכ"ו (פירשה פ"ג ד"ה אין) וסימן קכ"ו (פירשה פ"א ד"ה אין) שכתבתי בשם רש"י (קדושין ח: ד"ה אין, ב"ק נד: ד"ה אין) ור"ן (קדושין ו: ד"ה אמר) פירוש אחר בזה: וכתב בע"ה המאור כו'. כתיב דאמר התם דף מ"ט דהא דכתיב אין

הגהות והערות

טז בדפו"ר הנוסח "שבעל העיטור כבעל המאור כתב שרבינו גם כן כתב כדברי בעל המאור" כו', והנוסח שלפנינו הוא מבעל חידושי הגהות דפוס דיהרנפורט. אולם נוסחזה קשה להולמו דהרי בעל העיטור היה הרבה שנים לפני הרשב"א ואין יביא דבריו, על כן נדע"ל באופן אחר ואולי כן, שבעל העיטור כבעל המאור כתב "ורבינו" ג"כ כתב כדברי בעל המאור כו':

תח בית חשן משפט רד הלכות מוכר באונס יוסף

אמר רבי יוחנן הכי והא אמר רבי יוחנן האומר לחזרו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו יכול לחזור בו פשיטא אלא מותר לחזור בו אמר רב פפא מודה רבי יוחנן במתנה מועטת דסמכה דעמייהו. ופירש רש"י כה:). וזריך לומר שהירושלמי שאמר מותר לחזור בו דוקא במתנה משום דסמכה דעמייהו דמקנל אדיתריה: **וכתב הר"ף** (ט:). ירושלמי (נ"מ פ"ד ה"ג) רבי יעקב בשם רבי יוחנן אמר ליתן מתנה לחזרו ובקש לחזור בו מותר לחזור בו אלא בשעה שאומרה זריך לומר בדעת גמורה רב מפקיד לשמשיה אימת אימר לך חתן מתנה לבר נש אי הוא מסכן הב ליה מיד ואי עתיר אימליך כי תניינות. רבם שאמרו לאדם אחד ליתן לו מתנה אינס יכולין לחזור בהם וכתב הרמב"ם ירושלמי זה צפרק ז' מהלכות מכירה יז. וכתב

מחוסרי אמנה: לוי הרי זה ממחוסרי אמנה. במה דברים אמורים שחקע כף לחזרו ליתן לו כך וכך. ועיין במהרי"ק סימן קי"ח (ענף ד):

ב בתוב צהגות ראשונות
דמרדכי פרק ו' דמזיעא (פי' גמ)
 אפילו אם היא מתנה מרוצה (א):

דרכי משה

(ג) כתב המרדכי סוף פרק כל הגט (גיטין ס"י שטג) דכל מתנות כהונה חשיבה מתנה מועטת ואסור לחזור לכתחלה מיהו אם חזר בו הוה חזרה ועיין לקמן סימן רמ"ג (סי"ב) מדין זה:

פרישה

במה דברים אמורים במתנה מועטת כו'. שאז סמכה דעמייהו של מקנל שיתן לו אבל במתנה מרוצה לא סמכה דעמו שיתן לו כיון שלא הקנה לו דברים שהם נקיים בהם ועיין לקמן סימן רמ"ט (פי"א) ודרכי משה בסימן זה וכו' דוקא המצטיח לעשיר אבל המצטיח לעני אין חילוק בין מרוצה למועט:

הגהות והערות

[ז] עיין כנסת הגדולה הגב"י אות י דתמה דהרמב"ם לא כתב כי אם הגמרא שם, ועיין הגהות מיימוני אות ז שם הביא דברי הירושלמי:

סימן רד סעיף א' א' אע"פ שלא נקנו לו המטלטלים כו'. כחז' נשלטי גבורים דפרק שנים אוחזין [ב"מ א' סוף ע"ב מדפי הר"ף], דמדברי הגהות אשרי שם [סי' ב'] מוכח דלע"ג דקיימא לן דנדנרים בעלמא אינו נגמר המקח, מ"מ לאחר שנמקנה שבעת היסט, אם ראוין טוען לשמעון אחת עשים המסחר עמי על כלי פלוני ומכרתו לי, והלה כופר, אע"פ שהכלי ציד שמעון ואם היה שמעון אומר אני חוזר צי היה פטור מכלום, עכשיו שכופר מאי להשיעו היסט, עכ"ל. ואין דבריו נראין, [כ"ח]

ע"פ מהדורת למברג

ע"פ מהדורת למברג
דיכול לחזור א"כ למה ישבע. ודברי הג"ה אשרי שם יש לפרש שקנה צקנין המועיל, וכמ"ס לקמן ריש סימן רכ"ז [סק"ב], ע"ש ודוק: ב' וחייב לקבל מי שפרע. מי שאינה לחזירו שיעור שמות והלוקח נתן לו דמים ולא משך עדיין, והמתאנה ראה לחזור, אינו צריך לקבל עליו מי שפרע אף דהלה רוצה להחזיר לו האונאה, אבל המתאנה צריך לקבל מי שפרע בלא לחזור, כן

סימן רד

אימתי מקבל החוזר בו מי שפרע ומתי נקרא מחוסר

אמנה

ובו י"א סעיפים

א' מי שנתן דמים ולא משך המטלטלים

א' אף על פי שלא נקנו לו המטלטלים א' כמו שנתבאר כל החוזר בו צ"ב לוקח בין מוכר לא עשה מעשה ישראל צ"חייב לקבל מי שפרע א' ואפילו לא נתן אלא מקצת הדמים.

ב' נתן דמי המקח ונאנס קודם שיקחנו ואמר ליה תן לי מקחי או החוזר לי מעותי אף על פי שיש עדים שאבד באונס ולא היה כח במוכר להצילו ולא נתרשל בדבר הרי זה מחזיר הדמים ו' ואין כאן מקום למי שפרע

ציינים ומקורות סימן רד א' לשון המש"ס פ"ו ממכרה ה"א. ב' טור סימן קל"ח סעיף י"ד ונמנ"ס שם פ"ג ממכרה ה"ו.

ביאור הגר"א

סימן רד סעיף א' א. בין לוקח כו'. שם [ב"מ] ע"ד צ"ב. ב. לא עשה כו'. שם מ"ח צ"ב דלמדי [שמות כ"ב כ"ז] צעמן כו', ועיין רש"י [ד"ה] [ב"מ] ע"ב מדפי הר"ף] ושמעין מהא דה"ג לאו *עשה מעשה ישראל הוא: ג. ואפילו כו'. עיין ב"ר הגולה [אות ג'], וכן הוא גירסאמי להדיא שם [פ"ד ה"ב] חד נר נש' היכי דינרין למטכסין, מור ציה, אחא עובדא קומי ר' חיאל בר יוסף ור' יוחנן, ר' חיאל בר יוסף אמר או ימן לו כדי ערבנו או ימסור אוזו למי שפרע, ור' יוחנן אמר או ימן לו כל מקחו או ימסור אוזו למי שפרע: סעיף ב' ה. נתן כו'. שם [ב"מ] מ"ז צ"ב אלא גרידע שמה מפול כו', וכתב הר"ף [כ"ח ע"ב מדפי הר"ף] ושמעין מהא כו', וכ"כ הרמב"ם [פ"ג ממכרה ה"ו] ע"ש ושם. ונחלוין [פ"ג א'] ועירובין [פ"א ב'] ד' פרוקים כו' לפיכך אם מת כו', משמע דאף מי שפרע אינו מקבל, וכן נד' פרוקים פריך שם והא לא משך כו':

באר הגולה

סימן רד סעיף א' א. משנה פ"ד ד' ד"מ דף מ"ד ע"א. ג. כן כתב הרמב"ם ריש פ"ו מהלכות מכירה, וכן כתב הטור [סעיף א'] ופשוט הוא, דכיון דטעמא לפי שאינו עומד דדיבורו מה לי מוכר מה לי לוקח. [ב"י שם]. ג. כרבי יוחנן דלמחר ערבון כנגד כולו הוא קונה, ופירש רש"י, ערבון מקצת מעות, וכדלמרינן שם בגמרא דקרקע לקנין גבור וצמטלולין לקבל מי שפרע, שם דף מ"ח (ע"א) [ע"ב]. סעיף ב' ד. רמב"ם שם צ"ג [מחבריה] דין ו', וכן כתב הטור בסימן קל"ח סעיף י"ד, וכן כתבו הר"ף [ב"מ כ"ח ע"ב מדפי הר"ף] והרא"ש ברש פ"ד ה"ב [שם סי' ח']. ד. שם צ"ג [סימן קצ"ח] סעיף (י') [י"ד], וכן כתב הר"ן [ב"מ מ"ז ע"ב ד"ה כד תתנו] בשם הגאונים, אבל כל שחוזר בו קודם שיגיע האונס מקבל מי שפרע, והא דלא הזכירו בעובדא דחמרא דבעי למנסיה שם דף מ"ט ע"ב דבעי לקבולי מי שפרע, לאו ראייה היא, דאינהו לא אמו אלא לשאלו אם לוקח יכול לחזור בו, אבל אה"נ דבעי לקבולי מי שפרע, וכ"כ רבינו חננאל [שם] וכן אמרו בב"י [סימן זה סעיף ט"ו]. וכ"כ המדרי ברש ה"ב [סי' רצ"ז] וכו'.

פתחי תשובה

סימן רד סעיף א' א. שלא נקנו לו. עיין באר היטב [סק"א] עד ודברי הגהות אשרי יש לפרש שקנה בקנין המועיל כו'. ועיין בתשובת חתם סופר חלק ח"מ ריש סימן ק"ג מ"ש בזה: ב. המטלטלים. עיין בב"י סעיף ה' בענין אי שייך קבלת מי שפרע בקרקעות היכא שלא נגמר המקח, כגון אם נתן כסף במקום שכוחבין השטר שלא קנה בכסף, ע"ש שהביא מחלוקת הראשונים בזה, וגם בדרכי משה לעיל סימן ק"צ אות א' [בבבא] מזה. ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר זצ"ל סימן קל"ד, כתב שם בפשיטות דגם בקרקע שייך מי שפרע היכא דלא קנה במעות, כמבואר בתוספות כתובות דף צ"ג ע"א ב"ד"ה עד, וכתב החידוש בעיניו, דבסימן ק"צ סעיף ז' איחא אבל במקום שדרכן לכתוב שטר לא קנה, ולא נזכר בשום פוסק דצריך לקבל מי שפרע, עכ"ל. [וחידוש בעיני הזכיר דברי הבי"ו והר"מ הגי"ל. ואולי מ"ש ולא נזכר בשום פוסק, כונתו על האחרונים מפרשי ה"ר"ע. וגם מ"ש כמבואר בתוספות כתובות כו', הנהו גם בתוספות ב"מ דף י"ד ע"א ב"ד"ה עד שלא החזיק מבוואר כן, אלא דבתוספות כתובות שם מבואר כן להדיא טפין. ועיין בתשובת משכנות יעקב [ה"ר"מ סי' (מ"ו) [נ"ה] שהאריך בדין זה, ומסיק, מאחר שדעת הרבה גדולי הראשונים דגם בקרקעות יש מי שפרע, ה"ה

באר היטב

סימן רד סעיף א' א. שלא. כתב נשלטי גבורים דפרק שנים אוחזין דמדברי הגהות אשרי שם מוכח דלע"ג דק"ל דנדנרים בעלמא אינו נגמר המקח, מ"מ לאחר שנמקנה שבעת היסט, אם ראוין טוען לשמעון מכרת לי כלי פלוני, והלה כופר, אע"פ שהכלי ציד שמעון ואם היה אומר אני חוזר צי היה פטור מכלום, עכשיו שכופר מאי להשיעו היסט, עכ"ל. ואין דבריו נראין, דכיון דיכול לחזור למה ישבע. ודברי הגהות אשרי יש לפרש שקנה צקנין המועיל, וכמ"ס לקמן ריש סימן רכ"ז ע"ש. [סק"א]: ב. מי שפרע. מי שאינה לחזירו שיעור שמות והלוקח נתן לו דמים ולא משך עדיין, והמתאנה ראה לחזור, אינו צריך לקבל עליו מי שפרע אף דהלה רוצה להחזיר לו האונאה, אבל המתאנה צריך לקבל מי שפרע אם רוצה לחזור, וכן פסק הג"ח בסימן רכ"ז, ע"ש שרואה להוכיח כן מדברי הגאון שגי' הר"ף פרק המוכר את הספינה ע"ש. ולא ירד לעומת דעת הר"ף, גם הדין ליתא, אלא דשניהם צריכין לקבל מי שפרע, דכלל הוא דמעות לענין מי שפרע הו' כמשיכה לענין דקנה ומחזיר אונאה, וכ"כ הרמב"ן בחידושי שם בפשיטות, ע"ש צ"ח צ"ח שהוכיח כן. שם [דף סק"ב]: ג. מקצת. פירוש, אפילו אינו רוצה לחזור רק מהמותר שלא קיבל דמים נגדו. והיינו טעמא, דכבר נתבאר בסימן ק"צ דקרקע קונה הכל במקצת כשאינו ע"ל ונפיק אחזי, וגם לענין מי שפרע צמטלולין הדין כן, כמ"ס הטור והמחזר שם סעיף י"ז ע"ש. סמ"ע [סק"ג]:

הר"ף [ב"מ כ"ט ע"א מדפי הר"ף] והמדריכי [קדושין סי' תפ"ד] והעיסור [מאמר שני קנין] ובעלי התוס' [הג"ל] והר"ן [ב"מ מ"ט ע"א ד"ה דברים] והריטב"א [שם סי' ע"א ד"ה והא] והגהות אשרי [שם פ"ד סי' ח'], ולא מצינו חולק בהריא על דבריהם וזולת (הרמב"ם) [הרמב"ן, שם מ"ח ע"ב ד"ה כתב] והרשב"א [בחידושי תלמידי הובא בב"י שם] שהיו כמסתפקים בדבר אבל לא חולקים, בודאי יש לפסוק כן לדינא, ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן קע"ה סעיף מ"ט ס"ק כ"א: ג. לקבל מי שפרע. עיין באר היטב [סק"ב] שכתב, מי שאינה לחזירו בשיעור שותות כו', עד אלא דשניהם צריכין לקבל מי שפרע כו'. ועיין בחידושי רע"ק איגר זצ"ל למסכת ב"מ דף מ"ט ע"ב והובא קצת לקמן סימן רכ"ז סעיף ח' סק"ה:

חידושי רע"ק

תנעו מכרת לי חפץ בקנין מעות והלה כופר, אם צריך ליבעה היסט, עיין ס"ף (לעיל) [קמח] סימן רכ"ז סק"ב: סעיף ב'. הרי זה מחזיר הדמים. י"ג, דעת הרא"ש [ב"מ כ"ח ע"ב מדפי הר"ף]: דאין הלוקח יכול לחזור אם כבר נאסר ואין הדינ עוד בעולם, רק אם ירד שפסקי יכול לחזור כיון שהדינ עדיין בעולם, וכן נמטה הבהמה מיקרי עדיין בעולם ויכול לחזור ע"ש:

סימן רד סעיף א' בין לוקח. י"ג, נראה פשוט דאף אם המוכר אמר שלא יהיה צדו (למחזר) [מחזיר] מ"מ הו' רק כדברים בעלמא ויכול לחזור, אולם אם הלוקח אומר שלא יהיה צדו לחזור אם יחול, צדד המעי יהושע צ"מ דף (ס"ט) [ס"ד ע"א] תוס' ד"ה אי מקפה, דלפשי דמאי, דהו' למוכר הלוקח שיהיה המעות ממילה אם יאונס ע"ש. ועיין הגה לעיל סימן (ק"מ) [ק"מ] סעיף ה': שם. לקבל מי שפרע. י"ג, ונאס

ש"ך כת"י
פ"ו בספר
אגרות אונס דף
צ"ה ע"ב
[ק"ש]

מאירת עינים

חשן משפט רד הלכות מקח וממכר

שפתי כהן

עמ

סעיף ב' הן מפני שהוא ירא להפסיד. פירוש, אע"פ שעדיין לא הפסיד כלל, ואין המוכר יכול לומר לו כשפסיד אחזיר לך דמי מקחך וכל זמן שלא הפסד עדיין אין עליך לחזור, כי הלווקא יכול לומר לא יחזיר לי למיקם עמך אה"כ צדיק ודיינה, גם שמה אחר *שפסיד לא יהיה לך ממה לפצוע לי: הן להפסיד ב'...

במהורות קניגסברג שאפסיד

שעה"ש א"ר

ה'ויש אומרים דהוא הדין למי שחוזר בו המפני שהוא ירא להפסיד כל המקח.

ג הפוסק על שער שבשוק וקיבל דמים ולא היה לו אותו המין שפסק עליו 'נתבאר בסימן ר"ט (ועיין לקמן סימן ר"ט סעיף ו').

ד 'כיצד מקבל מי שפרע 'אוררין אותו בית דין ואומרים מי שפרע 'אמאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סרום ועמורה וממצרים שטבעו כים הוא יפרע 'ממי שאינו עומד בדבורו (ו) ויש אומרים שאומרים לו הוא יפרע ממך אם אינך עומד צדיבורך 'ויש אומרים שאומרים לו צדיקים'.

ציונים ומקורות (ג) טור בסמן זה סעיף (י"ז) ט"ז בשם הרא"ש ב"מ פ"ז סי' י"ג, ו"י פק הובג שם כ"ח ע"ב מדפי הר"ף בשם הרא"ש ור"מ שם כ"ז ע"ב תר"ח א"י ד"מ י" (ד) שם נרמזים פ"ז ממכירה ה"ב. (ה) טור סעיף ב' בשם הרא"ש ב"מ פ"ד סי' י"ו (ו) מלמד סוף פק הובג שם סי' ש"ח ד"מ כ"ו סימן ר"ד (ז) בד"ר: ויש אומרים לו.

פקק הכ"ח צנימן רכ"ו [סעיף ד' ד"ה גרסין], ע"ש שרונה להוכיח כן מדברי הגאון שהצא הר"ף פק המוכר הספינה [ב"ב מ"ב ע"א מדפי הר"ף] ע"ש. ולא ירד לעומק דעת הר"ף, גם הדין ליחא, אלא דשניהם צריכים לקבל מי שפרע, דכלל הוא דמעות לעמן מי שפרע הוא כמשיכה לעמן דקנה ומחזיר אונאה, וכ"כ בפשיטות הרמב"ן בחידושו פקק הספינה [פ"ג ע"ב ד"ה אמר], ע"ש צאורך שהוכיח כן [*על נכון, ומתחילה על הכ"ח שלא ראה דבריו, אף שקצת משמע צדדי נמוקי יוסף לשם כדעת הכ"ח, המדקדק שם אין ראה מדבריו, וכ"ש שדברי הרמב"ן נכו...]

מכת"י

כו ראה להגיה ע"פ הכת"י

[*נכונים ודברים] (וציור ירושלמי) הגאון נדחים כמבואר ברמב"ן מכמה הוכחות ולאו, וזהו כונת הר"ף ודוק, כן נ"ל: סעיף ב' א' וי"א דה"ה ב'. וכן פסק הכ"ח [סעיף ט']. עיין במשנות רש"ם [תרי"ג סי' ר"ל [קש"כ]: ה' להפסיד ב' המקח. ע"ל צו"ד סימן קע"ה [סעיף ד']: סעיף ד' ה' ט"ו שאינו עומד בדבורו ב'. וכן פסק הכ"ח [סעיף ב'] וכלל הרא"ש [המובא בציונים אות ה']:

ד"ל דנקט הנה, משום דבהני נתפרסם השגחת השם יתנצח על מעשים הרעים דבני אדם ופרע להן צפומצי לפי מעשיהן, ומשום הכי נמי אמרו וממלרים שטבעו צים, מפני שטבעיה צים סוף היה גדול שניטס וצדק ההשגח, שדבר שזוד להשליך בני ישראל לים צא עליהן: (ה"ז) = כ"ב שאינו עומד ב'. ס"ל להרמב"ם [המובא בציונים אות ד'] שאין מקללן לנכח, אלא מטילין הקללה צפני זה החזר צקתם על כל מי שאינו עומד צדיבורו, והוא שמע וידע שגם עליו קאי. ומור"ם כח דיש אומרים [והוא דעת הרא"ש והטור [המובא בציונים אות ה']] לאומרים לו הוא יפרע "ממך" לנכח:

ערך לחם

סימן רד סעיף ג' בסופו. בסיון ר"ב דין ו'.

באר הגולה

ה. טור בסמן זה סעיף ט' [ב"ב] בשם הרא"ש [שם פ"ד סי' י"ג] מעובדא הנ"ל מלגא קאמר והא צעי לקצולי עליה מי שפרע וכו', אלא דליכא מי שפרע אלא היכא דחזר מחמת יוקרא וולא, וכ"כ התוס' שם דף מ"ו ע"ב ד"ה א"י, וכ"כ רבינו ירוחם נח"צ ט' חלק ד' שכן דעת רבינו האי ורבינו חס, וכן ה"כ שחזר מחמת שיהי יין והמין כיון שהוא פסולא קצת [*מבבל מי שפרע]. וכ"כ הר"ן [שם] בשם הרא"ש. וכחז הכ"ח [סעיף ט'] פ"ב במקום דליכא פלוגתא דרובאחא קולא לנבעע וממרא לתובע ואינו צריך לקבל מי שפרע. סעיף ד' ו. לשון הרמב"ם שם [פ"ז ממכירה] דין ב' / ו. ושם [ב"מ ח"ד ע"א] צמשה, וכ"כ צ"י [סעיף ב'] בשם הלמדי הרשב"א. ז. כחז הכ"ח [סעיף ב'] פ"ג ונקטין לקללו שלא לנכח כלשון המשנה והצריחה [שם ח"ה ע"א] צבית דין שהוא דן לפניהם, צין שנמלאו שם רבים או מועטים.

המשפחות בסוף מהורות קניגסברג

ד"מ בתוספתא שלפניו הר"ף מכת"י

ביאור הגר"א
ה. וי"א ב'. מעובדא דני פרוק רופילא שם [ב"מ] מ"ט ב', ולא קאמר רב חסדא לקצולי עליה מי שפרע, ועיין חוס' שם מ"ז ב' ד"ה אי ור"מ מפרש כו', וסגרא הראשונה ס"ל דנאחמא צריך לקבל אלא דלא אחשיל אלא אם יכול לחזור, וכמ"ש שם מ"ט א' והא צעי לקצולי ב', אמר להו הכי נמי, ואלע"כ לא אמר כנראה משום דלא אחשיל להא: (ליקוט) וי"א ב'. עיין גאר הגולה [אות ה'], ועיין חוס' דנכרות י"ג ב' צ"ה הכי קאמר כו' א"י כמו כו', ועוד דכאן כו' (ע"כ): *וי"א ב'. וסגרא ראשונה חולקים על זה, ועיין גאר הגולה [אות ד'], וכ"כ צמלחמות [ב"מ כ"ח ע"ב מדפי הר"ף] בשם רבינו חננאל [שם מ"ט ע"ב] והגאון, ע"ש. ועיין מש"ש: סעיף ד' ה. ב"ב ד'. *תוספתא כ"ד מקבל מי שפרע, עומדין צ"ד ואומרין * * * לו מי שפרע כו': ז. ומאנשי ב'. שם [ב"מ] מ"ח א': ח. ממי ב'. כן לשון המתניין [שם מ"ד ע"א] וגמ' [שם מ"ח ע"א]: ט. וי"א שאומרים לו הוא יפרע כו'. ממ"ש שם מ"ח ב' ליעיין ליה:

פתחי תשובה

סעיף ב' ד. וי"א דה"ה למי שחוזר בו כו'. עיין בתשובת נודע ביהודה [מהדורין] חלק יו"ד סי' ס"ט בד"ה וראיה לדבר: ה. מפני שהוא ירא להפסיד כל המקח. עיין סמ"ע סק"ה שכתב, דקדק לכתוב כל המקח לאפוקי אם אין לו לירא אלא ממקצת הפסד כגון שקנה יין וירא שיחמיץ כו', וכתב בספר שער משפט [סק"ה] דמדברי רבינו ירוחם (נתיב ט' ח"ד) שהביא ב"י [סעיף ט"ז] משמע דאף שכבר נפסד יש חילוק זה, דאם נפסד לגמרי אינו מקבל מי שפרע, אבל משום הפסד קצת כגון יין והחמיץ מקבל מי שפרע. ונראה דדוקא ביין והחמיץ מקבל מי שפרע, אבל אם נאנס קצת מהמקח וליחא כעינא, אף שנשאר הרבה אינו מקבל מי שפרע, דכיון שנחסר לגמרי ואינו בעין הוי כנפסד הכל ואינו מקבל מי שפרע נגד החסרון, ולא דמי ליוקרא וולא ויין והחמיץ שהדבר בעין אלא שנתקלקל, אבל מה שנחסר מהמקח גרע טפי, וכן מוכח מדברי התוספות בכורות דף י"ג ע"ב בד"ה הכי קאמר כו' ע"ש:

חידושי רעק"א

שם. להפסיד כל המקח. צ"י [סעיף ט"ז] כחז בשם רבינו ירוחם [נתיב ט' ח"ד] דדוקא הפסד לגמרי אכל לא הפסיד קצת כגון יין והחמיץ. נ"ב. עיין חוס' צ"מ דף (ס"ה) וס"ד ע"א ד"ה אי מקשה:

סעיף ה' (טו) י' והניח משכונ ב' לא קנה. דמנה אין כלן משכון אין כלן, וכמ"ש בסמ"ק ק"ל [סעיף ט'] : סעיף ו' (יג) יא' ורשם הלוקח רשם ב'.

ואין רוח חכמים נוחה הימנו ב'.

ה' הלוקח מחבירו קרקע או שאר מטלטלים ופסקו הדמים 'והניח משכון על הדמים לא קנה וכל הרוצה לחזור משניהם חוזר ואינו חייב לקבל מי שפרע^ט.

סעיף ח' ה' שהם נקנים בהם. עיין לקמן סימן רמ"א סעיף א': סעיף י' מי שהיה לו חוב אצל חבירו. עיין בתשובת ר"א ו' חיים סי' קט"ז דף קע"ג, ובתשובת רשד"ס [חרי"ם] סי' שג"צ [קש"כ]:

ו' מכר לו בדברים בלבד ופסקו הדמים 'או רשם הלוקח רשם על המקח כדי שיהיה

לו סימן ידוע שהוא שלו אף על פי שלא נתן מהדמים כלום כל החוזר בו אחר שרשם מקבל מי שפרע ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרושם קנין גמור נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו וכל זה בשרשם בפני המוכר או שאמר לו המוכר רשום מקחך (ועיין לעיל סימן ר"א).

ז' הנושא ונותן בדברים בלבד הרי זה 'וראוי לו לעמוד בדבורו אף על פי שלא לקח מהדמים כלום ולא רשם ולא הניח משכון וכל החוזר בו בין לוקח בין מוכר אף על פי שאינו חייב לקבל מי שפרע הרי זה ממחוסרי אמנה 'וראין רוח חכמים נוחה הימנו.

ח' וכן מי שאומר לחבירו ליתן לו מתנה ולא נתן הרי זה ממחוסרי אמנה^ב במה דברים אמורים במתנה מועטת שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו 'אבל במתנה מרובה אין בה חסרון אמנה שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו עד שיקנה אותו בדברים 'שהם נקנים בהם^ט.

ט' (כ) יש מי שאומר 'ש'אם רבים אמרו לאדם אחד ליתן לו מתנה אינם יכולים לחזור בהם אפילו אם היא מתנה מרובה.

י' מי שהיה לו חוב אצל חבירו ואמר ליה מכור לי מטלטלים אלו בחוב שיש לי אצלך ורצה המוכר 'יש אומרים^{טו} שהרי ציונים ומקורות ז' שם נמכ"ס פ"ז ממכירה ה"ה. ח' שם נמכ"ס פ"ז ממכירה דין ו' ז' ט' שם נמכ"ס פ"ז ממכירה דין ט'. (ב) הגהות (ראשונות) שניות דמרכיזי דפקד' ממלכ' ס"י תנ"ח, ד"מ י"ב. (ג) עור סעיף ו' בשם נמכ"ס פ"ז ממכירה ה"ד.

ערך לחם

סעיף ז' בסופו. אפילו נשתנה השער. (ב"י סעיף י"א בשם ה"ה בי"ט כ"ט ע"א מדפי הר"ף בשם הרשב"א והראב"ד ועוד).

ביאור הגר"א

סעיף ה' י' הלוקח ב' עיין צ"ח הגולה [אות ח']. והו"ל כוונתו ונתן בדברים לנד [להלך סעיף ז'], ולכן לא הצריכו לומר שפרע. וצירוף שני סוף מסכת שביעית [פ"י ה"ד] רבי עירא רבי אבהו בשם רבי יוחנן הנותן עירבון קונעת לתצור ויקנה לחזור בו, חוזר בו ואינו מקבל מי שפרע, רבי עירא רבי אבהו קומי רבי אבהו זהוב, אמר ליה טבעת, מה בין זהוב ומה בין טבעת, והוב דרכו להשמות, טבעת ענינה הוא. ר"ל כשנתן זהב למשכון מקבל מי שפרע, משא"כ בטבעת. ועיין נ"י שם [ב"מ כ"ט ע"א מדפי הר"ף]. וכן הוא צירוף שני פרק הזהב [שם פ"ד ה"ב] על עובדא דמטכסין ה"ל [סק"ג] רבי אבהו בשם רבי יוחנן טבעת אין זו משום עירבון, כל הנושא ונותן בדברים אין מוקרין אותו למי שפרע: סעיף ט' יא. יש מי ב' דלגבי רביס הו"ל מתנה, ועוד דרביס אינם יכולים לחזור, כמ"ש לעיל סוף סימן קס"ג כל דברי הקהל אינם צריכים קנין, מ"ש [נ"ב ה' ז'] * ויכולין להשנות, ופירש ר"א אפילו בלא קנין: סעיף י' יב. מי ב' ב' עיין לעיל סי' קצ"ט סעיף ז'.

באר הגולה

סעיף ה' ת. לשון הרמב"ם שם פ"ז [ממכירה] דין (ד') (ה'). וכתב הרב המגיד, זה מפורש בהלכות צהובים [ב"מ כ"ט ע"א מדפי הר"ף], ולא היה מפ"ק דקדושין [דף ח' ריש ע"ב], וכ"כ בעור סעיף ה'. * עיין לעיל סימן ק"ל סעיף ט' ב' בהגה. סעיף ו' ט. שם [ברמב"ם פ"ז ממכירה] דין ו', וכתב הרב בסמ"ק ר"א. סעיף ז' י. שם [ברמב"ם פ"ז ממכירה] דין ח'. כתב הרב המגיד, מימרא דרבי יוחנן וצריחא צהובים [ב"מ דף מ"ט ע"א]. סעיף ח' כ. מימרא דרב פפא ומורה רבי יוחנן וכו', שם [ב"מ ח"ט ע"א]. וכתב הרב המגיד [פ"ז ממכירה ה"ט], וכל מנכר כמתנה מועטת. ל' מימרא דרבי יוחנן [שם] וכדמפרש לה רב פפא. ת. ואם המקבל הוא עני אפילו במתנה מרובה אינו יכול לחזור, כמ"ש צ"ח סימן רנ"ח [סעיף י"ב] ולקמן סימן רמ"ג [סעיף ב']. סעיף ט' ג. נ"י בסוף סימן קס"ג בשם הגהות (ראשונות) שניות דמרכיזי [ב"מ סימן תנ"ח]. סעיף י' ס. רמב"ם שם פ"ז [ממכירה] דין ד'. וכתב הרב המגיד שדעת המחבר וכו' מנה היא דלמרינן ויש דמים שהן כחליפין כ"ל החליף דמי שור וכו' [שם [ב"מ] דף מ"ו ע"ב]. כפירוש ר"ח [שם] וההלכות [שם כ"ז ע"ב מדפי הר"ף], ע"כ. ועיין נמ"ש בשמו בסמ"ק קצ"ט סעיף ז'.

באר היטב

לקבל מי שפרע משום דלפעמים קוין לו בחורח דמים, משא"כ טבעת דלעולם חוזרת בעינה, ע"ל ה"מ [סעיף ג-ה]: סעיף ו' ב. ורשם. חו"ל מיקנה להיות לרושם דין נתינת מעות על המקח, סמ"ע [סקי"א]: סעיף ז' י. בדבורו. קמח המחבר משום דס"ל דאפילו נתיקר השער לא יחזור, אבל הרא"ש הטור ס"ל דאם חוזר בו משום יוקרא חולא לית לן בה ע"ש ונד"מ. שם [סמ"ע סקי"ב]: סעיף ט' יא. רבים. מפני שבה סמכה דעתו ללא יחזור בו הרביס, גם מפני שאינו מגיע על כל אחד כי אם דבר מועט. שם [סמ"ע סקי"ד]:

חידושי רעק"א

סעיף ח'. במתנה מועטת. נ"ב, ומ"מ שם אמר נראה דאין מוטל ליורשים ליתן לו המתנה, ועיין תשובת הכס נ"ב סי' ע':

ועיין לעיל שם סימן קפ"ז סעיף א' ה"מ י"ג. [ע"ש בבבארי ה"א סקי"ט ובתורת הרמ"ג]

דברי הגאונים סודרו ותוקנו ע"פ הב"ח ב"ד בסדר אחר

מאירת עינים

חשן משפט רד הלכות מקח וממכר

פא

מאירת עינים

שכר הולאה, הו ליה כאלו היא בעינה, ואם קנה זה קרקע דנקיט בכסף קונה אותה זו קנין גמור, וזמטלטלין עומד זה זמי שפרע, כמי שיתן לו עתה מעות זעין לקנות זהו המטלטלין או הקרקע. וכל אחד יש לו ראה מהגמרא, ופולגתם היא דוקא כשהחזו זה מחמת הלואה שהלוה לו, אבל אם זה החזו מחמת מכה, כבר נתבאר בסיומן ק"ט צעור [סעיף א'] וצדדי הממכר סעיף ב' דלפילו הרא"ש [המובא בצינים אות י"ג] מודה דקונין זו אפילו מטלטלין קנין גמור, כיון דחזו כזה אינו שמיא לא גזרו חז"ל שמיא יאמר נשפרו מיטין בעליה: (טו) זון רק שהרויח לו

זה כמי שנתן דמים וכל החוזר בו מקבל מי שפרע (י"א) ויש חולקים (י"ב) ואומרים דאינו קונה אלא בהנאה מחילת מלוה אפילו לא מחל לו לגמרי (י"ג) ויש חולקים שפרעו ואמר ליה יקנה לי חפץ שלך בהאי הנאה הוה נתן לו מעות).

יא (י"ב) ראוברן שהיה חייב לשמעון מנה ואמר שמעון לראובן טלטל זה אמכור לך במנה ונתן

לו ראוברן המנה יכול שמעון לומר מנה זה אני גובה בחובי והחפץ לא אתן לך ואיני כמי שפרע (י"א) אבל אם אמר ליה ראוברן הא לך עוד מנה ותן לי החפץ צריך ליתן או יקבל מי שפרע. הגה (י"ב) אף על פי שצדכרים צלא מעות יכול לתזור זו ואין צריך לקבל עליו מי שפרע מכל מקום ראוי לאדם לעמוד צדיצורו אף על פי שלא עשה שום קנין רק צדכרים צעלמא וכל החוזר בו צין לוקח צין מוכר און רוח חכמים נוחה הימנו. (י"ג) והני מילי צחד תרעי אבל צתרי תרעי און

משה"א סק"י

בדפוסים נמצאת אות צ"ב בספור על המילים: וכל האומר

צינים ומקורות (ג) שם בטור סעיף (ו) ד' בשם הרא"ש קדושין פ"א ס"ה (ד) טור שם סעיף ח' בשם הרא"ש שם. (טו) מרדכי סוף כטוטים סי' רע"ח. ד"מ א'. (טז) טור סעיף י"א. וכל המנו הממכר נעלמו בסיומן סעיף ז'. (ח) שם בטור. (ז) בכמה מהדורות: ואינו.

ערך להם

סעיף י' בסופו. אבל אם אמר לו יקנה לי שדה שלך בהנאת מחילת מלוה, קנה וכן אם הרויח לו הומן ואמר יקנה לי שדה שלך בהריא הנאה שהרויחתי לך הומן, קנאה. (טו) סעיף ח' בשם הרא"ש קדושין פ"א ס"ה (ז).

באר הגולה

ע. הראב"ד בהשגתו [שם], מהא דלמרינן בקדושין [דף (ו' ע"ב) (מ"ז ע"א)] ושון במכר וכו'. וז"ל הרב המגיד בשם הירושלמי [קדושין פ"ב ה"ה] ושון פסקו הרמב"ן [קדושין מ"ז ע"ב ד"ה תמהני] והרשב"א [שם מ"ז ע"א ד"ה ושון וכו'], ושיטת האחרונים ז"ל עיקר, ע"כ. וכן כתב הטור סעיף ז' בשם אביו הרא"ש [שם פ"א ט"ה ה"ן] אפילו המעות עדיין זעין. וכתב עוד הרב המגיד, ומכל מקום אם כתב לו את השטר קנה צטור, דהוה ליה כמחנה, וכן כתבו ז"ל, ע"כ. סעיף י"א פ. ב' צ"י ברש"י הסימן בשם הגהות מרדכי בסוף כטוטים (סי' רע"ח). ל. טור [סעיף י"א] בשם בעל המאור [ב"מ כ"ט ע"ב דהפי היר"ק] וז"ל ב"ב [שם] בשם חידושי תלמידי הרשב"א בשם בעל העיטור.

יג. (ליקוט) ויש חולקים בו'. וכן צנימן ק"ט סעיף ב' בהג"ה מיהו יש אומרים בו', (ומה ממורן) קושיא תוס' בפרק ה' ד"מ ס"ב ד"ה הרי, וכן סתם צ"ד [סיומן ק"ט] [סעיף א'] [ע"כ]: יד. (ליקוט) ואומרים בו'. משמע דאף בהנאת מלוה לא קני אלא לענין מי שפרע, ולמא, דלידיה און חילוק צין דמי מוכר או דמי הלואה, כי הרמב"ם [פ"ה ממכירה ה"ד] לצדו מחלק כ"ל ס' ק"ט סעיף ב', אבל לדידהו צעמעות לא קני כלל צין צדמי מוכר או הלואה ואף למי שפרע, ובהנאת מחילה צעניסה קנה לגמרי. ועיין נמגיד משנה פ"ה מהלכות מצירה [שם] שכתב ומכל מקום נראה שהוא ז"ל מחלק בו', וכתב שם, אבל לדעת הרמב"ן [ב"מ מ"ז ע"ב ד"ה ריש] והרשב"א [קדושין כ"ח ע"ב ד"ה ריש] בו', וכלל גינא בו'. ועיין תוס' ד"מ ס"ב ד' סעיף י"א טו. ראוברן בו'. כמ"ש לעיל סימן ק"ט סעיף ו' בהג"ה, ומ"ש טו. אע"פ בו'. גמ' שם [ב"מ מ"ט ע"א] וכלל סעיף ז'. יז. וה"מ בחד בו'. כמו לרבי שמעון שם ע"ד ב' דיכול לחזור צתרי תרעי, וז"ל שם מ"א ב' ורבי חיאל צר יוסף סבר בו' וזו ה"ל רבי חיאל צר יוסף מ"ו מממוקרי אמנה. וכן צ"ק דקדושין [מ' ב' צין רב הונא צר אצין וצין אמחא בו', וכי גרע מדצרים לצד:

באר היטב

סעיף י' יב. חולקים. היינו כשהחזו זה מחמת הלואה, אבל אם זה החזו מחמת מכה, כבר נתבאר בסיומן ק"ט סעיף ב' דאף הרא"ש מודה דקונין זו קנין גמור אפילו מטלטלין, כיון דחזו כזה אינו שמיא לא גזרו חז"ל שמיא יאמר נשפרו מיטין בעליה. שם [סמ"ע סקט"ז]: יג. שהרויח. מלשון הטור משמע דאם עדיין לא הגיע זמן הפרעון, אף שמרחה לו הומן יומה, לא מחשב זה הנאה כ"כ. שם [סמ"ע סקט"ז]. ועיין נמשנת דל"מ ס' ק"ט ונמשנת דל"מ ס' ק"ט (צ"ב) [שניב]. וש"ך סק"ז: סעיף י"א ד. בחובי. עיין לעיל סימן ק"ט סעיף ו' בהג"ה. ועיין נידון ענין זה נמשנת פנים מאירות ח"א ס' פ"ב ונמשנת שנות יעקב ח"ב ס' ק"מ, ע"ש:

פתיחי תשובה סעיף י' ו. ויש חולקים. עיין באר היטב [סק"י]. ועיין בתשובת חתם סופר חלק תר"מ סי' ק"ע, על דבר ראוברן שנתן לשמעון מאה זהובים דראון גאב על מקח עשר ככר צמר בעד חמשים זהובים כל ככר, וכן השער, ושוב כשהגיע זמן הצמר ונתן לו עשר ככר בעד ה' מאות זהובים, שילם לו ראוברן כל הסך ה' מאות זהובים, ולא ניכה לו מאה זהובים דראון גאב, כי אמר שמניחם על מקח פאטאשען שעתיד לבלש בקין הסמוך, וכשהגיע זמן הפאטאשען מכרו שמעון לאחר ביוקר, ועתה תובע ראוברן משמעון הרווח שהרויח (במענות) [במכירת] הסחורה, כי שלו מוכר והרויח שלו. ועתה יש להסתפק אם קנה ראוברן הסחורה ע"י אותן מאה זהובים או לא, ואת"ל לא קנאו, אם שמעון רוצה ליתן לו הרויח אי יש בזה איסור ריבית או לא. והשיב דפשוט מאד דאין כאן קנין גמור בשום אופן, דממה נפשך אם נאמר מסתמא מאה זהובים ראשוניים שנתן על הצמר הם נחשבים בעד הצמר, וכשנתן לו ה' מאות זהובים הארבע הראשוניים הם בעד הצמר לתשלום ה' מאות דמי צמר ומאה זהובים האחרונים הם דראון גאב על הפאטאשען, א"כ הרי קנה בכסף ממש ואינו קונה אלא למי שפרע ולא קנין גמור. ואי נימא דמאה הראשוניים נעתיקו מדמי צמר ונעשה מלוה ונתנו לדראון גאב על הפאטאשען, א"כ לרוב הפוסקים לא קנה כלל במלוה, ולרמב"ם [פ"ז ממכירה ה"ד] קונה למי שפרע אבל לא לקנין גמור דאין זה חוב מחמת מוכר. ובענין אם שמעון רוצה למיקם בהימנותיה ולומר דפאטאשען דראובן מוכר ובעי למיהב ליה ריוח שלו אי יש בזה איסור ריבית, האריך שם בסוגיא דין אין לו בב"מ ס"ב ע"ב בשיטת התוס' [שם ד"ה ה"ן] ונ"י שם [ל"ד ע"ב דהפי היר"ק] ובדברי הפני יהושע שם [בתוס' שם], ומסיק בנידון דיון דאפילו אי נניח דפרעון ה' מאות היה בעד הצמר חוב של מאה היה לדראון גאב של פאטאש, ולרוב הפוסקים לא קנה אפילו למי שפרע, מ"מ אי בעי למיקם בהימנותיה וליתן הרויח של הפאטאש מה שמגיע נגד ה' מאות זהובים, מותר ליקח ממנו ולסמך אפוסקים [ענין י"ב] ב"י ריש סימן קס"ג [ד"ה ריש לו ממון הוה כיש לו פאטאש, וכיון שעכ"פ ה' מאות מוזמנים היה בידו בשעת פיסוק ומסתמא יצא השער של פאטאש אז, דאי לאו הכי לא היה השואל מסופק, וא"כ יש לסמוך אנו"י [הג"ל] בשם רשב"א [שם ד"ה ופירשה] [ורוקח] [ור"ן], שם ד"ה וכן ורבינו האי [בספר הפקח שער מ"ד] דבכחאי גונא נחתין דראג דביש לו מהני אפילו קנין ע"י חוב שלא בא ע"י מוכר ולא מחילת מלוה וליכא אבק ריבית, אבל יותר מחשב מאות תליא בהימנותיה אי היה לו אז זווי בריוח לקנות פאטאש ולהינתן או לא, ע"ש היטב. ועיין ביו"ד סימן קס"ג ובט"ז שם סק"ד ובש"ך סק"א ובספר חת דעת שם ס"ק ב' וגי' מענין זה: סעיף י"א ז. גובה בחובי. עיין באר היטב [סק"י]. ומה שרמזו לעיין בתשובת פנים מאירות ובתשובת שבות יעקב, עיין מ"ש לקמן סימן רצ"ב סעיף ז' סק"ה, יובא שם דבריהם באריכות ע"ש עוד:

פב

שתי בהן

חשן משפט רד-רה הלכות מקח וממכר

מאירת עינים

סעיף ר"א ה' וכן נראה עיקר. וצ"ח [סעיף י"א] נסמך צוה לדינא מאחר דצירושלמי [ב"מ פ"ד ה"ג] מפורש כה"ל [ב"מ כ"ט ע"ב מדפי הר"ף] והר"ש [שם פ"ד סי' י"ד]. ועיין בספר המאור והמלחמות [שם] האריכו צטענטיהם * צוה:

מכת"י

סימן רה סעיף א' א' בו שאנסוהו בו. עיין בתשובת ו' לז ספר א' דף ק"ן [בשור"ת שבסוף הספר *] ** וספר ג' סי' כ"ט, ובתשובת מהר"א ששון סי' קי"ז ורכ"ד, ובתשובת רש"ס [חרי"ט] סי' מ"ד [וסי' ג' סימן כ"ח]. ועיין מדייני שנסמין זה בתשובת ר"ש כהן ספר ג' סי' כ"ד *** וספר ז' (1) סי' ר"ז, ובתשובת מהרי"ט [ח"א] סי' ל"א [קש"ס]:

*במהדורות ס.ל.א. הוא בח"ד סי' מ"ד **צ"ח ה"ו דפס בדפוסים להלן אחרי יובתשובת ו' דע"ס סי' והוא ש"ד לכאן, וכן ניתן לקרוא בכתיב ***ע"פ כתיב

זה ממחוסרי אמנה (1) וכל האומר לתת לתצירו מחנה מועטת ולא נתנה לו הרי זה ממחוסרי אמנה ועיין לקמן סימן רמ"ט(2). וי"א דאפילו בתרי תרעי אסור לחזור ואם חזר צו יש צו משום מחוסר אמנה (3) וכן נראה עיקר.

סימן רה

דין מוכר מחמת אונס ומסר מודעא ובמלה

וכו"ב סעיפים

א אומ"א(4) מי שאנסוהו עד שמכר וילקח דמי המקח לאפילו תלוהו עד שמכר ממכרו ממכר בין במטלטלים בין בקרקע ישמפני אונסו גמר והקנה ה"אף על פי

ציונים ומקורות (י) טור סעיף ר"ב. (ט) סעיף א'. (ז) ל"י פרק הוב"ב ב"מ כ"ט ע"ב מדפי הר"ף בשם רמב"ם והש"א שם מ"ט ע"א ד"ה הא דפרק והמגיל פ"ו לממירה ה"ח וכו'. סעיף י"א בשם מוספות שם ד"ה מורה וכו' וכו' ירוסם נמי ט"ז פ"ד ד"מ י"א. סימן רה (8) לשון רמב"ם פ"ו ממכרה ה"א-ב.

סימן רה סעיף א' או מי שאנסוהו בו אפילו תלוהו עד שמכרו וכו'. צפרישה [סעיף א'] כתבתי והוכחתי מלשון הר"ף [ב"ב כ"ו ע"ב מדפי הר"ף] והרמב"ם [פ"ו ממכרה ה"א-ד'] והמחבר שס"ל דאפילו לא ראו וידעו מאונסא דהמוכר כלל, וגם נראה דעת המוכר שאינו מוכרו ברזון, אמרינן כיון דמכרו וקיבל דמים גמרו (ו) והקנהו ומכרו מכה, ושמלשון הטור [סעיף ד'] והר"ש [ב"ב פ"ג סי' נ"א] לא משמע הכי, אלא כל שנראה מהמוכר שאינו מוכרו ברזון, אף שקיבל דמי המקח אין מכרו מכה, אם לא שהמכירה הייתה צאונס, דאז אמרינן לאגב אונסא חוזי גמר והקנה להלוקח, ע"ש *]. ועיין מ"ש עוד מזה בסמוך ס"ז *]. כן ולקח דמי המקח. פירוש, אפילו לא אמר צהדיא מתוך האונס שנמלה למכור לו מרזון נפש, מ"מ אמרינן כיון דלקח דמי המקח לאגב אונסיה חוזי שקיבל גמר והקנה לו, כל שלא מסר מודעא תחילה, ונכחור [סעיף ג'] כתב דאפילו לא מנה המעות אלא לקחם והשליכם לכיסו, דיש גילוי

דעת דבעל כרחו קיבל, אפי"ה הוה זנייה זניי: ג' אפילו תלוהו (כו') עד שמכרו בו. נקט אונס גדול וגם עובדא היה כן גמרה [ב"ב מ"ח ע"ב], ור"ל וכ"ש אונס הקטן ממנו, דאילו יכול לבעל המקח ולומר אונס הייתי: ד' אע"פ שלא לקח הדמים בו. פירוש, אלא יש עדים שהודה בפניהן שקיבל המעות, ועכשיו טוען שמעולם לא נתן המעות אלא שהולך להודות לו מפני האונס, אין שומעין לו, דא"כ ה"ל למסור מודעא *]. והחולקין ס"ל, כיון דידעינן צאונסיה על המכירה מסתמא אנסוהו גם על ההודאה:

ערך לחם

סימן רה סעיף א'. מי שאנסוהו בו. משפט הלשון משמע דלא שנוא אונסו הקונה עצמו או אחר בעדו, ועיין הרש"ך [ח"א] סי' קצ"ו. בתבנית מודעא אשורפות כדון המכר. רדב"ז סי' ס"ה [לפניו בח"ד סי' אף ככו']. אע"פ שלא לקח הדמים בפני העדים. אלא שהודה בפניהם שקיבל מעותיו. (ב) סעיף ב' בשם הרב המגיד פ"ו ממכרה ה"א. ויש מצריכים שיראו העדים נתינת המעות, שא"כ נתלה שמפני האונס הודה אפי"ה שלא מסר מודעא. (טור סעיף ב', וב"י שם בשם הרבב"ש).

ביאור הגר"א

יח. וי"א דאפילו בו. כמ"ש [ב"מ] מ"ט א' רב כהנא יבכו ליה בו' ואריך דברים בו' דלאחר כו', משמע דרבי יוחנן פליג אף כהנא גוונא, וכ"כ מוס' שם ד"ה מודה בו' ויורק בו', ועיין רש"י שם ד"ה שלא ידבר בו' אצל בו', משמע דרבי יוחנן אף כהנא גוונא, אף שדברי רש"י אין מוכרחין, דא"כ לפדושי צנינו השער, ומהא דרבי חי' בר יוסף אין ראיה, דלמא ס"ל כרב כמו דקבר רב עירובין, ועיין ב"י [סעיף י"א]. וצירושלמי פרק הוב"ב משמע כסגרה ראשונה, דאמר שם סוף הלכה ג' והביאו ג"י צ"צ פרק המוכר את הספיה [מ"ב ע"א מדפי הר"ף] על מתינתין ד' מדות צמוכין, מכר לו סוה חמשה בשעה, לא הספיק לישא וליתן עד שהוקיר צבעו, רבי יעקב בר אבדי רבי אבהו בשם רבי יוחנן כשם שבעל מקח מאלל זה כך בעל מזה, חמן הניין ד' מדות צמוכין, מכר לו חטים יפות וגמלאו רעות לוקח יכול לחזור בו ולא מוכר, רעות וגמלאו יפות מוכר יכול לחזור בו, אמר רבי יוסי בר בון אחי הדה דמי הנושא ונתן בדברים אין מוסרין אותו למי שפרע. דק"ר דנתן כסף, ולכן פריך ממתניתין (דמלוכה) [דמלוכה] אינו חוזר בלא מי שפרע ואם אמרת דשניהם יכולין לחזור, ומשני דהכי קאמר שלא הספיק ליתן מעות דאין כאן מי שפרע, וקמ"ל דכשה"ג אף משום מחוסר אמנה אין כאן:

סימן רה סעיף א' א. ולקח דמי המקח. ר"ל כמ"ש בהג"ה וי"א דבעינן בו'. ואמר ולקח, פרט לשנתן לו בעל כרחו המעות ולקח דבר הנמכר, דאיהו מכורה, כמ"ש בסוף פרק הכונס [ב"ב ס"ב ע"א] לא קשיא הא דאמר רואה אני בו', וצריש צ"מ [ב' ע"ב] וצפ"ד דקדושין [ע"ד א'] לא לריבא דנקט מתרויהו בו' ומחד בעל כרחו. וי"ש ולקח דמי המקח והוה כמו שאמר רואה אני: (ליקוט) מי שאנסוהו בו'. ולא הזכירו הא דאמרינן ס"פ הכונס דוקא בשאמר רואה אני, דס"ל דסוגיא דשם ס"ל דחמסם הוא דאורייתא כמ"ש מה בין גזון בו', אצל לסוגיא דפ"ג דטהרינן [כ"ה ב'] דחמסנין מדרבנן, א"כ לא קשיא מדרב הוה דאמר תלוה וזנין בו', כיון שהוא מדרבנן אין יולאה בדיינין וצנייה זנייה אפילו לא אמר רואה אני. וכן הרמב"ם צפ"א מהלכות גזילה [ה"ט] לא הזכיר החמסן, רק שעובר משום לא חתמו אפילו אמר רואה, ומשום זה אינה יולאה בדיינין, וכן אין נפסל לעדות דלא חתמו לאינשי בו' [ב"מ ה' ע"ב] וכ"כ מוס' שם [בבב"ק] ד"ה חמסן בו', אלא דמפרשי [שם ד"ה מה] מה בין בו' ג"כ צמסן שאסור מדרבנן, אלא דהסוגיא קשה לפירושה מאי פריך מרב הוה. ועיין לקמן סימן ש"ט סעיף ט' הכופה בו', ואין לר"ל לזה, דאפילו הפזיר בו' אסור כמ"ש שם סעיף ו', אלא דקמ"ל דאין נפסל לעדות מדרבנן, ולא שייך דעין שם, וכבר שייך דעין שם [בבב"ק] דאין נפסל ל"ד סעיף י"ג, אצל הרמב"ם השמיטו (ע"כ). ב. אפילו בו'. שם [בבב"ק המובא בבאה"ג אבות א'] ג. בין בו'. קרקע הוא שם [בבב"ק] צנוגיא, וכן מנלטין ממש [ב"ב שם] מה בין גזון לחמסן בו' והאמר רב הוה תלוה בו', ועיקר גזון צמטלעין כמ"ש [ב"ב ע"ט ב'] היכי דמי גזון כגון ויגזול את בו', ועוד, מדלג קמחין דחמסן הוא צמטלעין: ד. אע"פ בו'. עיין בהג"ה [אבות ג'], ור"ל שמפרש כפירוש הר"ף דפרק הנוזקין [גיטין כ"ז ע"א מדפי הר"ף] לא ארזי

באר היטב

פתחי תשובה

סימן רה סעיף א' א. בין בקרקע שמפני אונסו בו'. כתב בספר שער יד. עיקר. והי"ח נסמך צוה לדינא מאחר דצירושלמי מפורש כה"ל והר"ש. ועיין בספר המאור והמלחמות שהאריכו צטענטיהם. ש"ך [סק"ח]:

סימן רה סעיף א' א. שאנסוהו. עיין בתשובת ו' לז ספר א' דף ק"ג [סי' צ"ח], ובתשובת מהר"א ששון סי' קי"ז ורכ"ד, ובתשובת רש"ס [חרי"ט] סי' מ"ד. ועיין מדייני שנסמין זה בתשובת רש"ך ספר ג' סי' כ"ד [וספר ב'] [וסי' ר"ז, ובתשובת מהרי"ט [ח"א] סי' ל"א. [ש"ך סק"א]: ב. ולקח. פירוש, אפילו לא אמר צהדיא מתוך האונס

באר הגולה
עם ציונים מהש"ך

שפתיה כהן

יורה דעה רסד מ"ה

טורי זהב

(*) פירוש, לענין מינוח למולו על ידי ישראל דוקא, אבל אם מלו ישראל מן שמונה כראוי יאל כמו שמצד רמ"א סימן רס"ב סעיף א', ואם מלו גוי כראוי מן שמונה, לדעת הכרענה רמ"א [באן] צריך להטות ממנו דם צרות:

ה אין חי'צוק בו, כלומר, ואפילו עכו"ם יכול למולו מן שמונה: ו מידה אם נשארו ציצין בו, פירושו, דאם נשארו ציצין בו צריך שיגמורו להלכמו, דהיינו לטול הציצין או לפצוע, אבל היכא דלא נשאר כלום צריך להטות דם צרות, דמילה דמוך שמונה אף שהיה על ידי ישראל לא חשיב מילה כלל.

אבל אין ר"ל דאם לא נשארו ציצין בו דאין צריך אפילו להטות, דהא מן שמונה לא מקרי מילה. וגם לעיל סימן רס"ב ס"ק ז' העליתי לדריך להטות אם נמול מן שמונה, ומדע, דהרי גם נמול על ידי עכו"ם קיימין הכא, ובעל ידי עכו"ם אף להר"ב צריך להטות. אלא ודאי לא בא לומר שאין צריך להטות, ודוק:

ציונים מהש"ך

1) תשובת הרשב"א (שי"ם) מכת"י סימן קמא, מהדורת מנחם ירושלים; 2) אור זרוע וס' סימן ק' אות ג; 3) מרדכי סוף פרק כל הגט [גי'ן] רמז שט, נס' סו"ט מהר"ם מוטענוני דפוס פראג סימן מתקמטן;

נקודות הכסף

ג) שם פ"ק ז' והו עיקר הדיןא של רשב"א בו, וז' אינו, כמו שכתבתי בש"ך ס"ק י' ע"ש:

הגהות והערות

8) השמע ממהות א"ר מ"א:

(ד) אם נשארו ציצין בו, זהו משמעות הרשב"א [שי"ם] מכת"י סימן קמא, מהדורת מנחם ירושלים, [הוצ' צ"צ] [עמוד ז' ד"ה כתב הרשב"א]. ומשמע שאם לא נשארו ציצין אין צורך לישראל לעשות שום דבר אחר כך ציוס שמיני, והיינו כדעיה שפסק על השו"ע שאם מל העכו"ם לישראל אין צריך לחזור ולמול פעם שנית, והיינו שאפילו להטות אין צריך, וזהו עיקר רבנאם של רשב"א, דאם לא כן למה לו להרשב"א לכחוב האי מילתא, דהא דאם נשארו בו ציצין (דהא) פשיטא הוא, אלא דאמי לדיוק דבלא נשאר אין צריך כלום. ואם כן כיון שפסק רמ"א כיש אומרים דחייבים לחזור ולהטות בו, גם כאן צריך להטות דם צרות ציוס השמיני אפילו בלא נשארו ציצין, ולא היה לו לרמ"א לכחוב האי מילתא דאם נשארו ציצין בו: (ד) אסור

גו. [1] מינוק שהוצרכו למולו מן שמונה מפני הסכנה [2] אין חילוק בין ישראל לגוי דכל מן שמונה לא (*) מיקרי מילה ו מיהו (ד) אם (2) נשארו ציצין המעכצין המילה או שכל ולא פרע יגמור ישראל המילה לשמונה או לאחר שימרפא [3] ויש לאדם לחזור ולהסד אחר מוהל ועל צרות היומר טוב וצדיק [4] ויש (5) ואם (6) נמנו לאחד (ד) אסור

צ"חזור בו. משום שארית ישראל לא יעשו עולה ולא יצדו כוז [פסיק' ג, יג] ומותר לקרותו רשע, כן כתב צ"י [ס' ד"ה ואין צ"ס (ר"מ) ר"מ] [מרוטנונוני דפוס פראג סוף סימן מתקמטן]. ונראה לי דאם הוא צענין שזדמן לו אחר כך מוהל שהוא אוצבו או צדיק, ואין ספקי דאלו היה שם בשעה שנתן להראשון למול היה נותן לוה, אין כאן משום דבר כוז ומותר לחזור בו. ומכל מקום אם נשבע להראשון לא סמכין על הגבירה וזאת אם לא שימרו לו השבעה, ומיהו הימר ודאי מהני, כן נראה לי:

ביאור הרמ"א

לא מכרעה מלתא דבמומר לכל התורה להצריך הטפת דם בריה, דמה שכתב דינו כנכרי היינו דמודינא לא ימול, אבל לא לענין הטפת דם בריה. וקצת משמע כן, מדלא כתב הרמ"א תחלה דמומר לכל התורה ומומר לעריות דינו כנכרי, ואחר כך דיש אומרים דאם מל צריך לחזור ולהטות דם בריה, דהוי קאי אכולהו, משמע קצת במומר, וצ"ע לדינא. אחר כך מצאתי באבן העזר [וא"י] סימן קפ"ט דמפישט פשיטא ליה דלרבי יוחנן מומר לכל התורה כשר, דהוא בכלל המול ימול, דכאן דמהילי דמי, והביא ראיה מיבמות ז"ל [ע"א] דאמרין לא צריך קרא בפסח גבעוני מול דבכלל ערל הוא, ואף על פי כן צריך קרא מפורש דכן נטר לא יאכל בו [שמות יג, מג], הרי דאינו בכלל ערל, וכן בתרומה אסור גבעוני מוהל, ומשומר מותר, כמו שכתבו תוספות שם [ד"ה ואין]. והוסיף לדון דמכח זה מוכח דגם לרב כשר למול, דהוא בכלל שמירת בריה, דלא כתוספות סנהדרין [ע"ג, ז' ד"ה שלח] דסבירא ליה דמומר אינו בכלל בני בריה, והיינו מדלא אמרין איכא בנייהו דמומר לכל התורה, אלא על כרחך דגם לרב כשר, וסוים שם הרי ברנו דמומר לכל התורה לדיון דקיימא

[1] הינוק שהוצרכו בו, דלא כמו שכתב בסיומן רס"ב סעיף א' בהג"ה, וכן כתב ברשב"א [שי"ם] מכת"י סימן קמא, מהדורת מנחם ירושלים] להדיא דהוי כחתימת בשר בעלמא, ואף על ידי ישראל דינו כמול על ידי עובד כוכבים, והוכחת הר"א [שבה פ"ט סימן ה] ממה שכתוב בשבת [קלו, א] דלא ניתנה שבת כו' אינה מכרעה, דמיון שנימול כבר מה יעשו בו, וכמו שכתב כאן [בהג"ה] מיהו אם נשארו בו, ובשביל הטפת דם בריה אין מחללין את השבת, דאף מאן דסבירא ליה [שם קלו, א] בגולה כשהוא מהול דמחללין את השבת הטעם שישו דודאי ערלה כבושה. מיהו מדברי הרשב"א [שם] משמע דאף הטפת דם שמוס צריך ודבריהם הרמב"ם [מילה ב, א] [1] וצ"ע [באן] בעובד כוכבים, וטעמיה דהוא כמו גולד כשרוא מהול, ואף למאן דמצריך שם היינו שמה ערלה כבושה, מה שאין כן כאן: [2] ויש יאדים בו, עין שו"ע סימן רס"ה סעיף י"א [בהג"ה]: [3] יאם נתנו בו מיהו בו, כמו שכתוב בבבא מציעא מ"ט א' הכי נמי מסתברא כו', נתנו לבן לוי כו', ועיין רש"י שם [ד"ה משום הכי]:

לן כרבי יוחנן דהמול ימול מותר למול, ועל כרחך צריך לומר הא דפסק הרמ"א דמומר אסור למול היינו משום דפסק שם אשה לא המול, וסבירא ליה כתוספות סנהדרין דמומר לאו בן בריה הוא, עכ"ל. ולפי זה צריך לומר דמה שכתב הרמ"א דינו כנכרי היינו לענין לכתחילה בעלמא, דהא נראה דעת הרמ"א דמיעיקר הדין דאשה כשהיה ורק חיישינן להראי אחר איש, ובאמת לענין דחוקא לומר כן כבונות הרמ"א, דלשון דינו כנכרי משמע דמיעיקר הדין פסול דגרע מאשה. עכ"פ נקיטנא מיהא דעת גדול האחרונים אבן העזר בפשיטות דמומר לא גרע מאשה, ואיזה לנפשיה סבירא ליה דעדיף דאפילו לרב כשר דבכלל שמירת בריה הוא, לזה נראה לענין לסמוך במומר שכל דאין צריך להטות דם בריה, וכן בשעת הדחק מותר למול על ידי מומר, כן נראה לענין: [4] בההיא עניינא תמניה על הרשב"א [ד"ה ואין] והריב"א [ד"ה ואין] בתרדשיהם ליבמות ע"א [ע"א] דתמנה על רש"י דכתב שם [ד"ה עגלי ישראל] בההיא דקדום שאני נהנה לערלים דמותר בערלי ישראל, דהטעם שהם דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם, דאם כן מהי מיתיה גבי (ערבובי) [ערבי מהול וגבעוני] מהול דלא חשיבי מוהלי דנדרים, שאני הכא משום דבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם, ותירצו דלגבי נכרים בפירוש קרא אותם הכתוב ערלים, כדכתב [ירמיה ט, כג] כי כל הגויים ערלים, ע"ש, ובער אנכי ולא אדע, דמה יעני לתרץ סגניא דיהן בעבורה וזה כפרתה השי"ס ולמאן דאמר המול ימול ליכא והתנן קדום כו', והא בהך מלתא דמותר בערלי ישראל הוא משום דבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם, וד' יאיר עיני. וצ"ע בתשובה דנשאליה אף בעיר שפפורסם למחלל שבת בפרהסיא והוא מוהל מומחה, ורובם מכבדים אותו למול בניהם, אם הוא כשר למול, וכן אומן שנימול על ידי אדם צריכי הטפת דם בריה, וכתבתי אף דממה דכתב בתשובה חלק ג' סימן מג' ושם בסיומן (מ"ד) [מז] [ד"ה ומלאין] דמחלל שבת דהוי מומר, הא ליחא אלא בעבורת קרקע, קשה לי לעשות סניף מוה, כיון דהוא מלתא דחמיה, ובעיני לא מצאני טור לזה ולא מצינו חבר לזה בפוסקים, מכל מקום כמה שפפורסם שמחלל שבת בפרהסיא אפטר על ידי שיש לו חנות שתוחה לישא וליחן בשבת וכן נוסע לדרך ביום השבת, ובאלו דהוי רק אסורי דרבנן לא הוי מומר לכל התורה, כמו שכתבו הפרי חדש [קיינעם] חלקו סימן ז' על הניח ח"ל שם ס"ק ג] והתבואה שור [שם ס"ק ח], ואף דכיושב בחנות אפטר דכותב גם כן, וכן בהולכי דרך בפוסקים אפטר ששותין טעין, מכל מקום מאן יימר דעושים כן בפני עשרה מישראל, ואם עושה כן עם חבירים כמורה מספיק עשרה אנשים וכולם יחד מחללים שבת, מאן יעיד על זה הלא כולם פסולי ערות ניהו, ואף אם עמהם שני כשירים שרואים מעשיהם, מכל מקום אם נדון לכל אחד ככלל מהללי שבת בפרהסיא ממילא חביריו מומרים לחלל שבת בפרהסיא, ולא נעשה בפני עשרה ישראלים כשירים, נדראה דבפני עשרה מומרים לכל התורה שאין זה בכלל פרהסיא עשרה ישראל, ולזה ראוי לירא ד' ואלא לכבוד לאיש כזה למול בנו, אבל למחות דלא ימול גם אין מוהל אחר בעיר, או באיזה ענין דחק, לא, כמו שכתבתי לעיל דאפילו במשומד דבכהאי גוונא כשר למול, ולשפך דלענין מחללי שבת בפרהסיא מקרי דחק שלא לעשות ריבות וקטנות, ועכ"פ אין מהחויב לחקור ולברר אם חילל שבת במלאכה דאורייתא בפני עשרה מישראל, ואת ענועוים חכמה:

פתחי תשובה

סימן ג', ובתשובת בית יעקב שם: (2) אין חילוק בין ישראל לגוי, עיין בשו"ת שאגת אריה סימן נ"ב מה שכתב בזה: (*) ואם נתנו אסור, עיין בחשובות אדני פו סימן [זו] שכתב בנתיב מהוילים שנתכבדו למול, אחד לחתוך ואחד לפצוע, יכול לומר אחד לחבירו נטיל גורל בינינו או אני אוכה בכל המצהה או אתה, ולא הוי ביזוי מצוה, אע"ג דאפשר שיפסיד גם חצי המצהה, מכל מקום מצי לומר דבעי למיעבד כל המצהה, ע"ש: (א) נתנו אסור אסור צ"חזור, [עין ט"ז ס"ק ה' וס"ק ז', ועיין בתשובות חתם סופר [וידן] סימן מ"ו] על דבר מי שנולד לו בן ויכיר לאחד להיות מוהל, וגם תקע לו כפר על זה לכל יחזור בו, כי אמר שחושש פן יתן המצהה לחברה סנדקאות, והאיש המוהל הוא דר בירחוק מקום ונסע מקומו, ובא ביום המילה לביה הכנסת לקיים מצותו, ובא מנס על הבריה אינו נאמן בביריה אשר כרת את המוהל ויחזר בו כיני וביני נתן המצהה לחברה הגיל, והמוהל הוא צוח כי כרוכיא על מצותו וטרחתו ובשתי, וקפין אחד מהמורים ופסק שיתירו שלשה את החקיעת כף לבעל הבריה ושוב אין לחוש לכל טענותיו של המוהל הגיל, והשיב דהמורה הזה לא טב הורה, כי הט"ז לא כתב אלא אם מצא בין כך מוהל הטוב ממנו ולא אסיק אדעתיה כו', והטעם פשוט דקיימא לן [בבא מציעא עז, ב] בחיי חרע' לית ביה משום מחוסרי אמנה ולא קאי באבל, והכי נמי תרעי דמי, ומשום הכי אפילו כשנשבע יש היתר לשבועתו, דהיינו פתחו וחרטתו שמצא טוב ממנו, אבל וקבל דמיעיקרא אסיק אדעתיה חברה סנדקאות לית כאן מצא יותר טוב ממנו, ויש כאן מחוסר אמנה, ואם נשבע אין היתר, והו, דהכא שנשבע על דעת חבירו ויחלל ממנו טובה שיתן לו שכירות חמשה והוב אין היתר לשבועתו זו כי אין מרצון המוהל, לדעת ר"מ אלשקר [סימן צו] דמיתיה ש"ך סימן רכ"ח סוף ס"ק מ' [אין זה מוכרח לפי מה שכתב הוא [הנהם סופר] ז"ל בעצמו בסיומן רכ"ו [בידן] הבאתי בסיומן רכ"ח שם [ס"ק ז' בדי"ה [ועתה שבת] שום טובה], ועוד, לדעת גדולי הראשונים תקיעת כף הוא כריתות בריה, וחמורה משבועה, ואין להתירו כל כך בנקל, ועוד, תינתן אם היה מודיע זה להמוהל יום או יומים קודם, ולא גרם לו הוצאה ויכליו זמן ליסע ממקומו כו', ותו, אפילו היה דר פה בעיר ולא הגיד לו טרם יומר וזה היה מתבייש בריבם אחר שעלה אף ירד, וחלילה מזה לא ריכר הג"ז, על כן אינו היה המורה הזה הגיס לבו בברואה, ע"ש]:

באר היטב

(ב) נשארו. פירש הש"ך [ס"ק ו] דאם נשארו ציצין וכו' צריך שיגמורו להלכמו, דהיינו לטול הציצין או לפצוע, אבל היכא דלא נשאר כלום צריך להטות דם צרות. ועיין לעיל סימן רס"ב [וצ"ח הינוק ס"ק א]:

מזרי זהב

יורה דעה רסד מילה

שפתי כהן שמו

באר הגולה עם ציונים מהרש"ק

(ו) ואין מוציא בזה קבוץ קניין. דקנין דברים הוא ואינו חל: (ז) כופין אותו שיקיים. מכל מקום אם יש לו הימור על השצועה, ודאי יכול להמיר שצועמו על ידי שלשה כשאר הימור שצועמו, כן נראה לי פשוט: (ח) עד שתתגלה העטרה. צ"ל [עמוד זו ד"ה והנה] מציא בשם חכמי ספרד מחלוקת איהו מיקרי עטרה, אם הצטרף אחר בראש הגיד כולו, או אם הוא לצד המוט הגבוה הסובב אחר בין אוחז הצטרף והגיד. ומסיק לענין מלות מילה לריך לגלות שניהם, רוב הצטרף ורוב המוט הקובץ:

לחזור בו מיהו אם חזר בו [א] הוי חזרה [ב] ואין מועיל בזה קבוץ [ג] קנין [ד] ויר [ה] אבל אם נשבע לו [ו] כופין אותו שיקיים [ז] ואם נמנו לאחד ולא היה בעיר והאב היה סבור שלא יהיה שם צומן המילה ושלח אחר וצומן כך צא הראשון ימהלנו הראשון יודאי לא חזר מן הראשון. [ז] אשה אינה יכולה לימן לאחר למול ח דהרי אינה שייכת במלוה למול אה צנה:

ב ככל מלין ואפילו [א] בצור ובזוכוכית ובכל הדבר הכרות ח חוץ מבקרומית של קנה לפי שקסמים ניתנים ממנה ויבא לידי כרות שפכה [ב] ומצוה מן המוכרח למול בברזל בין בסכין בין במספרים ונהגו למול בסכין: ג כיצד מלין חותבין את הערלה [א] כל העור החופה העטרה [ב] עד שתתגלה העטרה ו אחר כך פורעין את הקרום הרך שלמטה מהעור בצפורן ומחזירו לבאן ולבאן עד שיראה בשר העטרה ואחר כך [ג] מוציא המילה עד שיצא הדם מהמקומות הרחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה וכל מוחל שאינו מוציא מעבירין אותו [ד] ואחר שמצין נותן עליה אספלטית או רטייה או אבק סמים העוצרים הדם: הנה [ה] ויהיה נזהר אם יש לאספלטית שפה שיהפכנו לחץ ולא לפניו שלא לדבק במכה ויבא לידי סכנה:

ערך אהם למהריק"ש

בזה שני ב מי שגדל למצוה להיות צעל בריחו או למול את בנו, לריך לקיים לו, והוא הדין היבט שהמול רגיל למול את בנו. אבל אם נדר לו בעודה מעונתו אינו כלום. וכל גוונא יכול לחזור בו, אלא שבעיר משום שארית וישראל לא יעשו עולה בו [א] וכן לו קיום אלא כמקובץ כך או כנקבת חסד או כופין אותו לקיים: נדר לאחד ולא היה בעיר, ויבטח שלא יבא נמנו לאחר, ואחר כך בזה הראשון, ימול הראשון, אין כח בשה ליען למול, דלא שייכת במלוה מילה:

הגהות רע"ק"א

א (שם) חזר בו הוי חזרה. גיס של שלמה נבא קמא פרק ט' סימן ס' כגז דאם רגיל כבר לימן לו המלוה וגם נדר לו לימן לו, וכלי עילמא אינו יכול לחזור, דהוי כמו אקטומתא, אלא אם כן נדר לו קודם שנולד הולד, ע"ש: ד (ציונים הרש"א את יב) מהרי"ק שורש ע"א. ומנוחא שם אף דלא נמן להולד להראשון אלא שהיה רגיל למול את בנו: י"ט דשבת (קל, א) ועוד אמר רבי אליעזר כורתין כו': [יח] וסע"ה מן כיצד כו' ואחר כך כו' מתניתין שם [קלג, א]: [יט] עד שתתגלה כו'. כמו שכתוב בסע"ף ה' וסע"ף ו': [כ] ואחר כך כו'. מתניתין שם: [כא] והיה יודיה חזר כו'. גמרא שם [שבת קלה, א]:

פתחי תשובה

(יב) קנין. עיין באר היטב וס"ק ג. ועיין בתשובת חכם צבי סימן ע"א דאחי של הילד קודם להאפטורפס. ע"ש. ונראה לי פשוט דהוא הידן קרוב אחר. ועיין ב"י (עמוד צד ד"ה כתב המדעין) מה שכתב בשם הר"ר יחיאל א' דאם הוא מתנה בעודה מעורבת יכול לחזור כו', ועיין בתשובת רדב"ז והדשות [ח"א] דאם הוא תשובה לחו"מ סימן ר"א סע"ף ב' בדי"ה וכן כל דבר ס"ק ב: (יג) כל העיר החופה. כתב בספר תמודי דניאל כתיב יש מוהלים שאין חותכים רק מעט מעור הערלה, ומתקנין זה על ידי הפריעה, וצריך עיין מניין להם זה, דמשמע בשו"ע דלא מהני זה, רק שצריך לחתוך כל העור:

גלין מהרש"א

רסד [א] והגה סע"ף אן הוי חזרה. כמשנה דבר שמואל אנוכח נסמך אם גם נמי שמוחזק נמנו וקבל נמנו לאחר מועיל דע"ש, ע"ש סימן מ"ו ד"ה הן: [ב] ויש סע"ף בן בצור ובזוכוכית. עיין בט"ו לעיל סימן י'

אוצר מפרשים

ד (שם) אב"א אם נשבע. עיין תשובתו (תוס' חלק י"ד סימן רמ"ד: [תנ"ח תת"ס ספר] ה (ש"ך פ"ק ו) דקנין דברים בעלמא הוא תשובת הרא"ש ואפשר הרא"ש א קאמר א"א דהבית דין וכו' ופותר ב"ר רשע. ונראה שלא ראה תשובת הרא"ש הנוספת בדפוס שכתוב בהדיא בכלל ק"ב [סימן ז] ודומה לחזור ויבא אותן בשם מחוסר אמנה. ואפשר שלא נדפסה עדיין בימי השי"ך. ומבואר שם דהוא הדין בכל דבר דלא שייך ביה קנין, כגון דבר שלא בא לעולם אין בו משום מחוסר אמנה, מיהו לענין זה עדיף דבר שלא בא לעולם מהני בו קנין היכי דנהגו, כגון גבי חכירות, כמו שכתב בתשובה כלל י"ג [סימן כא] דקנין חכירות לאו מדין תורה הוא משום דהוה דבר שלא בא לעולם, אלא שנהגו להקנות. ואילו בכאן לא מהני מנהג לדעת הרא"ש משום שהוא קנין דברים. אי נמי דהוה דבר שאינו מצוי, ובכחאי גוונא לא שייך מנהג. ונראה דגם המהרש"ל לזה נתכוון בפרק החובל וס' של שלמה ב"א קמא פ"ח סימן ס' דרוקא כאן לא מהני מנהג. ודלא כבעל קצות החושן בסימן קכ"ו וס"ק ג' ור"א [סימן א] שהביא שם הבריר המדכין פרק הבונה ושבת רמז תע"ג בסתם דאין מועיל לקנות דבר שלא בא לעולם:

דווקא ביביר שבא לעולם, אבל דבר שלא יועיל בו קנין כגון בדבר שלא בא לעולם. לא מציוני שיועיל בו המנהג להחשיבו כקנין גמור, ע"ש. ועיין בקצות החושן סימן ר"א [סימן א] דהביא גם כן בשם המדכין ה"ל כן. וכן כתב בספר נתיבות משפט וס' חושי"ם סימן ה' בשמו, ונפלאמי עליהם שלא הביאו דברי הבי"ה דכבר קודמים ולא זכרו אותו כלל, ונפקא מינה לדינא כגון בארבעה דהוי דבר שלא בא לעולם כמו שכתב הט"ו באר"ח סימן ת"ג [סימן י"ד אחר], רק דמכל מקום מהני דשכירות בשטר כמו שכתוב בתשובת מהרש"ל [סימן לו], והמקור חיים הביאו ע"ש בסימן הנזכר לעיל [באור"ח סימן ח], ואם כן בלא שטר רק היה קנין סטומתא לבד שפיר יכולין לחזור, דהוה לא הוי קנין כלל, דהוי דבר שלא בא לעולם ולא מהני בזה קנין סטומתא כזכור לעיל. אך הבי"ה [שם ד"ה ואינו הביא מתחלה דעת מהר"ם [מרוטנבורג] דפוס ברלין כתיב אפוא סימן דן וכן הדרכי משה [אות ה' והש"ך כאן, ומשמע דסבירא ליה למהר"ם [מרוטנבורג] דאין בדבר שלא בא לעולם מהני קנין סטומתא, רק רבינו יחיאל חולק בזה, ואם כן לפי זה אפשר ד"ל היבא דהוה מוחזק ודכול לומר קום לי כמהר"ם. והמחברים ה"ל לא הביאו אותם כלל, ולא זכרו בזה כלל, רצ"ע בזה: [צ"י וצ"ה]

א (פ"ו סי' כ) מ"ב מקום אם יש לו היתר על השבועה וכו'. ועיין בחר"מ סימן ר"ט [פ"ד אדר"ה]: ב (פ"ד סי' כ) מוציא המילה וכו'. עיין תשובתי א':

(*) פירוש, משום דהוה קנין דברים בעלמא, אבל מקובץ ק"ב מועיל כמו שצ"ע, וכמו שכתב אחר כך בשם הרא"ש: ד. טור [עמוד זה] בשם הרמב"ם פרק ז' מהלכות מילה [הלכה א]: ה. מומרא דרב חסדא חולין דף ט"ו ע"ב: ו. שם ברמב"ם: ז. שם [עמוד מדברי הרמב"ם שם [הלכה ב]: ח. מתשנה שנת דף קל"ג ע"א ודף קל"ו ע"א [דמ"ט שם]: ט. מומרא דרב פפא שם דף קל"ג ע"ב:

ו הגהות מדרכי דשבת [כמו מעב, בשם שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס ברלין כתיב פארמא סימן ד' ותשובת הרא"ש כלל (ב) [יב] [סימן ב"ג; מש"ך סימן ט"ח]: יא. שם בורא"ש: יב. ב"י [עמוד זה] ד"ה וא"י בשם תשובת מהר"ם [מרוטנבורג דפוס פלאש ס"ס דומהר"ק שורש ע"ד [ע"ף א]: יג. שם בתשובת [מהר"ק] בשם רבינו טוביה: יד. רבינו ירוחם נתיב א' [פ"ד, ה, א]:

ציונים הרמ"א עם ציונים מהרש"ק

ו הגהות מדרכי דשבת [כמו מעב, בשם שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס ברלין כתיב פארמא סימן ד' ותשובת הרא"ש כלל (ב) [יב] [סימן ב"ג; מש"ך סימן ט"ח]: יא. שם בורא"ש: יב. ב"י [עמוד זה] ד"ה וא"י בשם תשובת מהר"ם [מרוטנבורג דפוס פלאש ס"ס דומהר"ק שורש ע"ד [ע"ף א]: יג. שם בתשובת [מהר"ק] בשם רבינו טוביה: יד. רבינו ירוחם נתיב א' [פ"ד, ה, א]:

ביאור הגר"א

[ג] ואין מוציא בזה קבוץ קניין. דקנין דברים הוא, כמו שכתוב בריש בבא בתרא [ג, א]: [יד] אב"א אם כו'. עיין חר"מ סימן ר"ט סע"ף ר"ט וסימן ר"ט סע"ף ר"ב בהג"ה: [טו] ואם כו' דרואי כו'. כזכור לעיל [סי' יב], ודאי לא עבר על שארית ישראל כו' [צ"ה ג, יג], ולא שלח לאחר אלא באפיסת הראשון: [טז] אשה כו'. ככתב לעיל סימן רס"א [בנהגו], ועיין תוספות דעבודת כוכבים שם [עבודה זרה כו, א] ד"ה אשה כו': [יז] וסע"ף מן מצוה מן כו'. ממה שכתוב בריש פרק מתניתין שם [קלג, א]: [יט] עד שתתגלה כו'. כמו [יח] [הנהגו] ויהיה חזר כו'. גמרא שם [שבת קלה, א]:

באר היטב

(ג) קנין. ומכל מקום אית ציה משום שארית ישראל לא יעשו עולה וכו', ומומר לקרותו רשע, כן כמג הש"ך [ס"ק ו]:

הגהות והערות

י. מקורו כמש"ך סימן ש"ח ובהגהות מרדכי שנת רמז מעב: יא. כפי הנראה מומוה למשומנו צענין מלילה ע"י ספוג, שדפס כמחצית כוכני יאמק שנת מר"ה עמוד 41 [ולא דפס כספרי משועותיו]. וכנת חתנו שנת ולמן שפילר "למלאקף" שנה ד סימן ח' שיהי' או משש סנה. ועיין עוד שו"ת מהר"ם שיק א"ח סימן קנב; שו"ת מהר"ן מ"ה סימן ס'; שו"ת רשב"י סימן קמ; קמ; יד אליעזר סימן נה; עיין ליון סימן כ; עין הגדולה סימן יג; ש"ד חמד אקס"מ דיני קונטרס מדין מלילה סימן א' ח"א וי' ג; ביאור הלכה רש סימן ש"א:

ר"ש אומר ט' דר"ש ס"ל דד"ח מעות קונות ומכובא בסוגיא
שם ומ"מ ס"ל דיש בדברים משום מחוסר אמתה :

וכן נראה לי שב קו' החום' בב"מ (דף מ"ח) בהא דלמך רבא
הו' אין לנו אלא אין רוח חכמים נוחה סימט' . והקשו
בחום' מאי קמ"ל רבא בבב"מ נמי ככי קחני כחורז בו אין
רוח חכמים נוחה סימט' ע"ש ועי' בש"מ שם . ונ"ל דהנה
לכאורה קשה מאי פריך בגמ' ובדברים מי קאי באבל וסא
הניח ר"ש אומר כו' ה' י"ל דודאי לר"ש דס"ל שם ד"ח מעות
קונות וא"כ ה' דקאי באבל הוא משום דמעוה קונות ולפ"ז
בדברים לא קאי באבל . הולס לרבנן אליבא דר"ל דס"ל דמעוה
אין קונות וא"כ בע"כ דקאי באבל משום דברים וא"כ אפשר
בדברים למודיע קאי באבל . אך ז"ל דמ"מ פריך שפיר
דבסברא זו לא פליגי ר"ש ורבנן וכיון דס"ל לר"ש בדברים לא
קאי באבל כ"ה לרבנן . והנה רבא ס"ל שם כר"ל דמעוה אין
קונות וע"ש דלמך רבא קרא ומתניתא משייע ליה לר"ל .
ולפ"ז נראה דבמתה שיינו הך דאשמעינן רבא דלח תימא ה' ד
דמכובא בבב"מ דחורז בו אין רוח חכמים נוחה סימט'
דברים לא קאי באבל שיינו רק ר"ש לשיעוה דס"ל ד"ח
מעוה קונות ולפ"ז לא קאי באבל משום דברים ורק משום
דמעוה קונות . הולס לדין דס"ל דמעוה אין קונות דבע"כ
קאי באבל משום דברים כוי אפ"ל בדברים למודיע קאי
באבל . וע"ז אמר רבא הו' אין לנו כו' שיינו אף הו' דסבירא
לן דמעוה אין קונות מ"מ אין לנו אלא אין רוח חכמים
נוחה סימטו :

סימן נא

בענין הא דמכובא בשור חו"מ ס' ר"ד דהאומר ליתן
סתנה לחבירו ולא נתנה לו הרי זה מכהוסי אמנה בד"א
בסתנה מועפת אבל במתנה מרובה אין בה משום מחוסרי
אמנה וכ"כ בשו"ע שם . יש לחקור אם ס"מ יש בזה סדת
חסידות שלא לחזור אפילו במתנה מרובה . או דאין בה
אפילו סדת חסידות :

דנה בספר מתנה אפרים ה' זקנה (ס' ז') הביא מחלוקת
האחרונים בדיון מי שגדר ליתן מתנה לעני ידוע אם
יכול לשנותו ליתנה ליוני אחר . דהרב מהר"ש יפה בחבונה
השיב דיכול לשנותו לעני אחר אבל הרדב"ז כושר דאיו יכול
לשנותו . ועי' בב' קא"ס ח ס' ר"ב ששביא ג"כ חקורה זו
וכתב דלשי' הראשונים דאמירה לגבוה אמרינן נמי באמירה
לעני דכוי קנין כמו באמירה להקדש ודאי אין לשנות מעני
לעני . אבל לפי דעת רוב הפוסקים דאמירה לעני אינו קנין
אלא משום נדר יכול הוא לשנותו לעני אחר ע"ש וכ"כ מדברי
הרדב"ז שם דתל"ז בזה ע"ש . והנה המח"א שם ה"ר דאיו יכול
לשנותו לעני אחר מהירושלמי בפ' הו"ב ס"ב ז"ל אמר ליתן
מתנה לחבירו חזר כו' הו' דחימא בעשירי אבל בעני נעשה
נדר רב מפקד לשמיעה חימא דנימך לך חתן מתנה לנדר נש
אין סוב מסכן סב ליה מיד ואין עחיר אימליך בי חניניות
ע"ש . וסינו דרב ס"ל דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה
וכשיעוה בחלמודא דיון ב"מ (דף מ"ט) אלא דבעני נעשה
נדר . ולקך ח"ל לשמיעה חס הוא עני סב ליה מיד ומשום
דנעשה נדר כנ"ל ואם הוא עשיר המליך בי שניח חס לא חזתי
בי וע"ש בש"פ ס"ט . ולפ"ז אי נימא דבנדר לעני זה יכול
לשנותו לעני אחר א"כ קשה דמ"מ ח"ל לשמיעה אין סוב מסכן
הב ליה מיד כרי גס בעני יסיה לריך למימלך ביה שמח חזר
בו ורואה עכ"פ ליתן לעני אחר :

הוא פשוט דמקשה לר"ל דס"ל דמעוה לא קני מה"ח א"כ אמאי
מוסרין אותו למש"פ והוא כמו דפריך בחלמודא דיון אלא
מעוה אין קונות אמאי קאי באבל וכן פי' בס"מ ע"ש . הולס
חי' הירושלמי לריך ביאור ועי' בפ"מ מה שכתב בזה ודבריו
לריך עיון . ולכן נראה דפריך חי' הירושלמי הוא דמוסרין
אותו למי שפרע משום דברים וכדמשני בחלמודא דיון וסא
דמייתי בבב"מ הוא להביא ראיה דברים יש בהם משום
מחוסר אמתה וכמו שבארנו דכל פיקך . דקאי באבל משום
דברים הוא משום דברים יש בהם משום מחוסר אמתה . והנה
בבב"מ דמכובא ונותן בדברים אין מוסרין אותו למש"פ שיינו
סך דמייתי בחלמודא דיון והטעם ונותן בדברים לא קנס
וע"ש בפ"מ . והנה בב"מ (דף מ"ט) פריך לרב דלמך דברים
אין בהם משום מחוסרי אמתה מהבב"מ ר"ש אומר כו' אבל
אמרו כו' וע"ש בפ"מ א"ל אמרו כו' סיפא קחני כחורז
בו אין רוח חכמים נוחה סימטו אלמא יש בהם משום מחוסרי
אמתה ע"ש . כרי דס"ל לך בבב"מ דברים יש בהם משום
מחוסרי אמתה ושינו דמכובא בירושלמי וחייא כסין מתנה
דחיי טעמא ונותן בדברים כו' . דקחני בסיפא כחורז בו אין
רוח חכמים נוחה סימטו אלמא דיש בדברים משום מחוסר אמתה
ולקך נימא דקאי באבל משום דברים . ואף דהירושלמי לא
מייתי סיפא בבב"מ אלא גם בחלמודא דיון כרי מייתי
רק רישא בבב"מ וסמך חסיפא דחורז בו כו' וכמו
שפרש"י כנ"ל :

ועל פי זה יתבאר שפיר דברי הרמב"ם דלעולם ס"ל דגם
סיכי דלא קני ד"ח במעוה קאי במש"פ ומשום דגם
לר' יוחנן קאי באבל משום דברים כמו דמשני בגמ' לר"ל .
ומש"כ דמכובא לחבירו דבר שלכ"ל אין חייב לקבל מש"פ שיינו
משום דלפ"מ כ"ה דה' דקאי באבל משום דברים שיינו משום
דיש בדברים משום מחוסר אמתה . ולפ"ז י"ל דס"ל להרמב"ם
כשי' כה"ש בחבונה כ"ל דבדבר שלכ"ל דלא שייך ביה קנין
אין בדברים משום מחוסר אמתה . ולפ"ז ממילא גם כי איכה
בבב"מ מעוה לא קאי במש"פ דפיקך מש"פ הוא משום דברים
דיש בו מחוסר אמתה ובדבר שלכ"ל דברים לאו מידי נינהו
ואין בהם מחוסר אמתה ממילא ליכא מש"פ וכנ"ל . וסינו ג"כ
דמתקן הרמב"ם בין דבר שלכ"ל לדבר שאינו ברשותו כמו
הפוסק על שער שבבוק דחייב לקבל מש"פ והוא כמש"כ בש"י
כר"א דדוקא בדבר שלכ"ל דלא שייך ביה במליחות קנין
כלל אין בדברים משום מחוסר אמתה . אבל במכור לחבירו
דבר שאינו ברשותו ומתנו למכור בשוק יש בו משום מחוסר
אמתה וכמש"כ כה"ש גבי ארעא ודיקלי וכנ"ל ולקך בפוסק
על שער שבבוק כיון דיש בו משום מחוסר אמתה לך חייב
לקבל מש"פ כנ"ל . וכפ"פ לפ"ז שי' כה"ש מתבאר ג"כ מתוך
דברי הרמב"ם ז"ל וכנ"ל :

ודנה לפי מש"כ דה' דקאי באבל משום דברים הוא
משום דיש בדברים משום מחוסר אמתה אפשר
לישב קו' הראשונים . דהנה בגמ' שם פריך לרב דלמך דברים
אין בהם משום מחוסר אמתה מהבב"מ ר"ש אומר כו' וכל
כתורז בו אין רוח חכמים נוחה סימטו ועי' פרש"י שם .
והקשו הראשונים דכוי תלי לאקשווי מהמשנה דסוף שביעית
וכל המקיים דברו רוח חכמים נוחה סימטו דמשמע כשאינו מקיים
אין רוח חכמים נוחה סימטו עי' בשיעה מקובלת שם . ולפי
כנ"ל חיי שפיר דלכאורה י"ל דיון זה אי דברים יש בהם משום
מחוסרי אמתה תלי אי מעוה קונות ד"ח או משיכה . דבדאי
אי נימא דמעוה לא קני ח"כ ה' דקאי באבל משום דברים
זבע"כ דיש בדברים משום מחוסר אמתה . הולס חי' נימא דר"ח
מעוה קונות אי אפ"ל ה' דקאי באבל משום דמעוה קונות
ואין ככרה דיש בדברים משום מחוסר אמתה ולפ"ז מהמשנה
דסוף שביעית ליכא לאקשווי דפ"ל דס"ל דמעוה אין קונות .
אלא רב ס"ל דד"ח מעוה קונות כנ"ל ולקך פריך מהבב"מ

פרי

שו"ת סימן נא

יצחק

פז

ונראה ליכב דהכא בירושלמי סוף שביעית איתא רב אמר כד אלא אמר לבני בימי ליתן מתנה לבר נש ליה חוזר בי פי' אם אני אומר ליתן מתנה אין אני חוזר בי ומשום מחוסרי אמנה ומקשה מהא דחד בר נש אפקיד עירבון על מילחא ויקרא אחא לגבי רב א"ל או יתן לו כל ערבונו או ימכור לו למי שפרע מחלפא שיעתיה דרב כו' ועי' בשעת אליהו שגביה כנגד ערבונו ע"ש וסייגו דמקשה מהא דאמר רב הו יתן לו כנגד ערבונו הרי דיותר מכדי ערבונו יוכל לחזור בו וצ"ע. דדברים אין בהם משום מחוסרי אמנה. וזכו כמו דמבואר בחלמודא דין ב"מ שס רב כהנא כו' אחא לקמייהו דרב א"ל במאי דלקיטת זוזי סב לכו ואידך דברים ניכסו ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה וזכו ג"כ דמקשה הירושלמי כ"ל. ומשי' תמן למדת הדין ומה דרב נכס למידת חסידות ע"ש והיינו דלעולם מדינא ס"ל לרב דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה ומותר לחזור בו ומה דהבג רב שלא לחזור בו הוה למדת חסידות. והנה בביאור הגר"א צו"ד (סי' רנ"ח) הקשה דהוה כותב לירושלמי בב"מ כ"ל דלפי המבואר בכלן דע"כ למדת חסידות הוה נכס רב שלא לחזור בדברים א"כ אמאי א"ל רב לשמעיה אין עתיר חילוקי בי הגייכות. וחירך ע"פ המבואר בב"מ שם דרב ור' יוחנן פליגי אם דברים יש בנן משום מחוסרי אמנה ור"י ס"ל יש בהם משום מחוסרי אמנה ומסיק שם בגמ' דגם ר"י לא אמר אלא במתנה מועטת דסמכה דעתיה אהל במתנה מרובה מודה ר"י דמותר לחזור בו ע"ש. ולפ"ז יתח' שפיר דהא דאמר בירושלמי ומה דרב נכס למדת חסידות היינו דאף דס"ל לרב דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה מ"מ למדת חסידות נכס בעלמו כר"י. אלא דהוה רק במתנה מועטת אהל במתנה מרובה דגם ר"י ס"ל דמותר לחזור בו ואין בזה משום מחוסרי אמנה ממילא גם למדת חסידות לא נכס רב שלא לחזור. ולפ"ז יתח' שפיר הוה דא"ל רב לשמעיה אין. עתיר חילוקי בי הגייכות דהוה במתנה מרובה. וזה לשונו העבור של הגר"א שם ומדחזיק דר"י גופיה לא קאמר דיש בהם משום חסרון כו' אלא במתנה מועטת לחוד כמסקנא דצבלי לכן אמר רב כו' אין הוה מסכן הוה ליה מיד משום שיהא מתנה מועטת וזה נכס בעלמו כר"י כ"ל ואין הוה עתיר חילוקי כו' משום דלפשייר הוה מתנה מרובה ור"י גופיה ס"ל דבמתנה מרובה אין בהם משום חסרון. אמנה ע"ש וכן מבואר כל טענין בשטח אליהו שם ע"ש. והנה מש"כ הגר"א דהא דאמר רב אין הוה מסכן הוה ליה מיד משום שיהא מתנה מועטת וזה נכס בעלמו כר"י כ"ל לע"ג ולא זכיתי להבין דמה ז"ל משום שנהב בעלמו כר"י חפוק ליה משום דבעני נעשה נדר ומדינא לא נכס רב שלא לחזור. אולם לפי הג"ל י"ל דס"ל לרבינו דצבור מתנה לעני יוכל לשנותו לעני אחר ולפ"ז משום שנתקנה נדר הרי עכ"פ יוכל לשנותו מעני לעני וא"כ אחי לרין שמעיה למימלך בו שמא חזר בו מעני זה. אלא דבאמת אף דמשום לנאח ידי נדרו יוכל לשנותו מעני לעני מ"מ אחי חוכא משום מחוסרי אמנה ואף דס"ל לרב דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה מ"מ הוה במתנה מועטת נכס בעלמו כר"י. והל"ל עוד דמש"כ הגר"א שהיה מתנה מועטת היינו דלעני שנתקנה נדר אף מתנה מרובה חשיב רק כמתנה מועטת וכ"ל:

לחזור בו משום מחוסר אמנה. דהכא בב"מ (דף מט) מיייתי ראייה דס"ל לר' יוחנן דבמתנה מועטת אסור לחזור בו מהא דאמר ר"י ישראל שאמר לנן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רב"ז לעשותו חרומת מעשר על מקום אחר. ופרש"י והא מתנה מועטת היא שאין לישראל במעשר זה אלא טובת סגולה כו' וכ"כ החו"ב בב"ב (דף קכ"ג) ד"ה הוה דמתנה כהונה חשיב רק מתנה מועטת ע"ש. ולפ"ז נראה דאם אומר לעני ליתן לו מתנה אף מתנה מרובה כיון דהוה נדר ולרין עכ"פ לקיים נדרו וליתן לעני אם לעני זה או לעני אחר ואין לו רק טובת סגולה וא"כ אסור לחזור בו ואף לשנותו לעני אחר משום מחוסר אמנה כיון שכבר הצטיה לעני זה. ואף מתנה מרובה לא חשיב רק כמתנה מועטת לענין זה כיון דעכ"פ לרין ליתן לו הוה לנאח כ"ל וכ"ז ברור. ולפ"ז יתח' שפיר הירושלמי דא"ל רב לשמעיה איתא דנימך לך תתן מתנה לבר נש אין הוה מסכן הוה ליה מיד ומיירי בלאת אחי במתנה מרובה ולא לרין למימלך ביה שמא ירצה לשנותו לעני אחר. ומשום דהכי דיוולא בזה ידי נדרו מ"מ הוה חוכא משום מחוסר אמנה. ואף דרב לשי' הוה ס"ל דברים אין בהם משום מחוסר אמנה מ"מ הוה ממדת חסידות נכס רב בעלמו כר"י וכמבואר בירושלמי סוף שביעית. ואף דהוה רק במתנה מועטת מ"מ באומר ליתן מתנה לעני אף מתנה מרובה לא חשיב רק כמתנה מועטת לענין חסרון אמנה כ"ל ובמתנה מועטת הוה נכס רב למידת חסידות כר"י וכ"ל. ועפ"ז נראה ליכב דברי הגר"א במש"כ לפרש הירושלמי דהא דא"ל רב לשמעיה אין הוה מסכן הוה ליה מיד היינו משום שהיה מתנה מועטת וזה נכס בעלמו כר"י כ"ל. ולכאורה דבריו סב' לע"ג דמה ז"ל משום שנהב בעלמו כר"י חפוק ליה משום דבעני נעשה נדר ומדינא לא יוכל לחזור בו כ"ל. אולם לפי הג"ל י"ל דס"ל לרבינו דצבור מתנה לעני יוכל לשנותו לעני אחר ולפ"ז משום שנתקנה נדר הרי עכ"פ יוכל לשנותו מעני לעני וא"כ אחי לרין שמעיה למימלך בו שמא חזר בו מעני זה. אלא דבאמת אף דמשום לנאח ידי נדרו יוכל לשנותו מעני לעני מ"מ אחי חוכא משום מחוסרי אמנה ואף דס"ל לרב דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה מ"מ הוה במתנה מועטת נכס בעלמו כר"י. והל"ל עוד דמש"כ הגר"א שהיה מתנה מועטת היינו דלעני שנתקנה נדר אף מתנה מרובה חשיב רק כמתנה מועטת וכ"ל:

ועי"ז

הנה לפי מה שפי' הגר"א הירושלמי בסוף שביעית דהא דאמר שם ומה דרב נכס למידת חסידות זכו רק במתנה מועטת דלמידת חסידות נכס בעלמו כר' יוחנן. אהל במתנה מרובה לא נכס מידת חסידות כיון דלפילו ר"י ס"ל דאין בזה משום מחוסר אמנה וסייגו דאמר רב אין עתיר חילוקי בי הגייכות כ"ל. ולפ"ז מבואר דבמתנה מרובה גם מידת חסידות ליכא שלא לחזור. אולם לע"ז נראה מסוג' הירושלמי שם דהא דאמר ומה דרב נכס למידת חסידות זכו בלאת אפילו במתנה מרובה וכמו שיתבאר. דהנה בזה דמקשה שם בירושלמי מחלפא שיעתיה דרב כו' לכאורה לע"ג דהנה כענל המתור בב"מ שם כתב דהא דק"ל דברים יש בנן משום מחוסרי אמנה וכוונתו וכוונתן בדברים בלא מעוה אסור לחזור בו כ"מ בהד חרעא אהל בתרי חרעא בגון שכול או שסוקר לית בהו משום מחוסרי אמנה. והא דמבואר בגמ' דרב כהנא יבטו ליה זוזי אכיתנא חיקוק ואורי ליה רב למיסדר אליבא דכ"ס ואורי ליה ע"ש וכן הרא"ש שם הביא דברי בהמ"א בפשיטות ע"ש. ולפ"ז קשה מאי פריך שם על הא דאמר רב כד אלא אמר לנ"ב ליתן מתנה לבר נש לינה חוזר בי מהא דחד בר נש אפקיד עירבון על מילחא ויקרא ואמר רב דיתן לו רק כנגד ערבונו כ"ל. הוה מכיון דחיקוק מילחא א"כ בתרי חרעא לנ"ב לית בדברים משום מחוסרי אמנה. ובייותר דהנה הראשונים ס"ד לשי' בהמ"א מהירושלמי בפ' הוה סוף הלכה ג' מי' להכימוקי יוסף בב"ב (דף פ"ב) גבי אר"ח מבר לו שוה חמת בשש ע"ש. ועי' בב"מ

בב"ח ובש"ך חו"מ סי' ר"ד ובביאורי הגר"א שם . ועכ"פ כרי דה"י הירושלמי הוא דבתרי חרעא ליכא משום מחוסר אמנה וא"כ קשה דהיא פריך לרב כ"ל :

ויתבאר

בהקדמ דברי הירושלמי שם בריש ססוגיא שזכ לשון ר' יעקב בר זבדי ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר ליתן מתנה לחבירו וזקש לחזור בו חוזר בו . קס ר' יוסי עם ר' יעקב בר זבדי אמר הכן לאו דרק וכן דק . אמר בשעה בהאר הין של דק הים . רב פליג דרב אמר כד אהא אמר לב"ב ליתן מתנה לבר נש לינה חוזר בו . מחתיחין פליגי על רב אימתי אמרו המסלעין נקין במשיכה כו' ברשות המוכר לא קנה עד שיגביה או עד שימשוך את הכל מרשות הבעלים ברשות זה שהיו מוספקים אללו כו' . ועי' גפ' הפ"מ שם שפי' להק' וז"ל קתי מיכה שאם כן ברשות המוכר לא קנה עד שיגביה או עד שימשוך כו' והשאה אס' במוכר ולוקח אמרו כן דלא קנה הלוקח עד שיגביה מכש"כ במקבל מתנה דלא זכה בדבור לחודים ואמאי קאמר רב לית אהא חוזר בי ע"ש . אולם באמת עדיין נש"ג דק' הירושלמי הוא כפסר החתום דמאי ענין רב להברייתא. דרב מיירי רק מדין מחוסר אמנה וסיינו אס' מותר לחזור בדברים בלבד וע"ז אמר ליה חוזר בו דכדיעבד בודאי יכול לחזור בו . אולם הברייתא מיירי מדין קנין שלא יוכל לחזור בו כלל ולכן מבוחר דלא קנה עד שיגביה או עד שימשוך מרשות הבעלים :

ולכן

נראה לפרש דברי הירושלמי בש"ד דהנה כרי"ף בפ' סוכה שם כתב דהילכתא כר"י דאמר דברים יש בכם משום מחוסרי אמנה . אח"כ הביא שם הירושלמי ר' יעקב בר זבדא ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר ליתן מתנה לחבירו וזקש לחזור בו מותר לחזור בו ע"ש וכן הביא הר"ם דברי הירושלמי ה"ל ע"ש . ובהנה לנאורה הדברים סותרין זה את זה ועי' להרמב"ן במנהגות שהכתב דהירושלמי שכתב רבינו ז"ל אהא מפיק במתנה מרובה וכו' דאמר רבש בב"ח אמר ר' יוחנן בגמ' דילן ע"ש . וכ"כ בב"י בסו' ר"ד דהירושלמי שאמר מותר לחזור בו דוקא במתנה מרובה ע"ש וכן פי' הפ"מ בפ' סוכה שם . ועכ"פ נקטינן מזה דהא דמבואר בירושלמי ר"י בר זבדי ר"א בשם ר"י אמר ליתן מתנה לחבירו חוזר בו מיירי במתנה מרובה כ"ל . ולפי' ז"ל דהא דאמר אח"כ רב פליג דרב אמר כד אהא אמר לב"ב ליתן מתנה לבר נש לינה חוזר בו בע"כ דס"ל להירושלמי דרב מיירי בכל גוויי אפילו במתנה מרובה ג"כ אינו חוזר בו לכך אמר רב פליג . דאי נימא דרב מיירי דוקא במתנה מועטת א"כ איין ראייה דרב פליג דהא ר"י דאמר חוזר בו בע"כ מיירי במתנה מרובה כ"ל . ובע"כ ז"ל דס"ל להירושלמי דגם רב מיירי אפילו במתנה מרובה כ"ל . אולם לנאורה ריך להבין הטעם דבאמת מ"ע ס"ל לרב דאף במתנה מרובה אסור לחזור בו והא בגמ' דילן מבוחר בפשיעות דבמתנה מרובה מותר לחזור בו משום דלא סמכא דעתיה . ונראה לומר ע"פ המבואר שם בגמ' דידן דפליגי רב ור"י אס' דברים יש בכם משום מחוסרי אמנה דלרב ס"ל דאין בכם משום מחוסרי אמנה ופריך מהא דהניח ר' ברי' אומר מה ח"ל הין דקן כו' אלא לומר לך שיכה כן שלך דק . אמר אביי הסווא שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב ע"כ . והנה כרי"ף כתב דהילכתא כר"י ואח"כ הביא הברייתא ר"י ברי' אומר כו' שיכה כן שלך דק ופירשה אביי שלא ידבר אחת בפה ואחת בלב עכ"ל כרי"ף . וכתב הר"ם תמיה לי מה כוונת רב הלפ"ש כן פירושא דאביי דלכאורה משמע דהליב"ה דרב כוונתו לפרש כן דלר"י אחיה ברייתא כפשטיה לאשמעינן דדברים יש בכם משום מחוסרי אמנה . ויראה דסבר רב הלפ"ש דלכתב דמפליג לר"י בין מתנה מרובה למועטת מסתברא דלא שמיט ליה לר"י מקדא דאי שמיט ליה מקדא לא מסתברא לחלק בין מתנה מרובה למועטת ע"ש וכ"כ הרמב"ן במלחמותו לישב דברי כרי"ף ע"ש :

דמקרא דהין דקן שיכה כן שלך דקן ילפינן מה לענין דברים שיש בכם משום מחוסרי אמנה . ולא ס"ל לדרוש הקרא דשלא ידבר אחת בפה ואחת בלב אלא לענין שיכה אסור לחזור בדברים כ"ל . וממילא מקרא זה כרי אין חילוק בין מתנה מרובה למועטת דלעולם אסור לחזור ובמש"כ הרמב"ן ודרא"ש כ"ל . ועפ"ז מדוייק שם דברי הירושלמי דר"י אמר דאס' חזר ליתן מתנה לחבירו חוזר בו קס ר' יוסי אמר הסוין לאו דקן וכן דקן אמר בשעה שאמר הין של דקן הים רב פליג כו' . וסיינו דלפמ"ש מיירי ר' יוחנן במתנה מרובה כ"ל . וע"ז קס ר' יוסי ובהקדמה וכי זה הוא לאו דקן וכן דקן דמקרא זה אין חילוק בין מתנה מרובה למועטת כ"ל . וע"ז משיי בשעה שאמר הין של דקן הים וסיינו דהין דקן שיהא הן שלך דקן לא קאי לענין חרשה שלא יחזור בו אלא בשעה שהוא אומר הדבור לא יהא בדעתו לשנות וסיינו שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב ועי' בגמ' בפרש"י שם . אבל אס' בשעה שאמר הין של דקן הים מותר לחזור בו . וע"ז אמר דרב פליג דס"ל לרב דקרא דהין דקן הוא כפשטיה שלא יחזור ולכן אפילו במתנה מרובה אסור לחזור :

ומעתה

נבא לפרש קו' הירושלמי שהקדמה לרב מסבירייתא דברשות המוכר לא קנה עד שיגביה כו' דלנאורה אינו מובן כלל . אך לפ"ז יש לפרש שלא יכיה מוקדש כ"כ דהנה בבתוכות (דף פ"ו) אמר ליה ר"ב לר"פ לדיך דלאתת פריעת בע"מ מלוה אמר לא ניחא לי דאעביד מלוה מאי ח"ל חגיגא דז"א במלוה ל"ח אבל במ"ע כו' מכין אותו עד שתלך נפשו . ופירשו הראשונים דבמלוה פירשו חובו עד שאתה כופסו בגופו כופסו בממונו פי' בשיעה מקובלת שם . והנה רש"י פי' פריעת בע"מ מלוה דכתיב הין דקן שיכה כן שלך דקן ע"ש ועכ"פ כרי מבוחר דמשום קרא דהין שלך דקן דהוא מ"ע לענין פריעת בע"מ כופין אותו ע"ז ונחתין לנכסיה . ולפי ה"ל יש לפרש קו' הירושלמי על רב דלפמ"ש כרי ס"ל לרב דאפילו במתנה מרובה אסור לחזור בו כ"ל ובע"כ דטעם משום קרא דהין שלך דקן . ולפי' מכיין דגלמוד מקרא דהין שלך דקן לענין שיכה אסור לחזור בדברים בעלמא א"כ ב"ד כופין אותו ע"ז לקיים דבריו ונחתין לנכסיה כמו לענין פריעת בע"מ מלוה וכו' . ולפי' סיינו דמקשה לרב מסבירייתא דהניח ברשות המוכר לא קנה עד שיגביה כו' ומשמע ליה להירושלמי מדקאמי לא קנה דעכ"פ יכול לחזור בו ולרב כרי גם בדברים בלבד בדין הוא שלא יוכל לחזור בו וז"ל יהו כופין אותו לקיים דבריו משום הן שלך דקן אף דלמ"ד ד"ח משות קנות ומפני מה אמרו משיכה קונה גזירה שמה יאמר לו נשרפ ח'טך בעליה כרי דגם קנין משות עקרו משום שמה יאמר נשרפ ח'טך . אולם הא רב ס"ל באמת כ"ל דמשיכה קונה ד"ח ע"ש בב"מ (דף מ"ח) ולית ליה גזירה דנשרפו ח'טך כלל . ועכ"פ נראה דסיינו דאמר בירושלמי מתניחא פליגי על רב כו' ברשות המוכר לא קנה עד שיגביה כו' דמשמע ליה להירוש' מסבירי' דלא קנה כו' דעכ"פ יכול לחזור בו עד שיגביה ובע"כ דאין בדברים משום הן שלך דקן דלא כרב דלרב הרי לא יוכל לחזור בו ובדין הוא לכוף אותו לקיים דבריו משום הן שלך דקן כ"ל :

ורפי

ה"ל מיושב שפיר הא דמקשה שם בירושלמי דמהלפא שיטתיה דרב דחמן אמר כד אהא אמר לב"ב ליתן מתנה לב"ב לינה חוזר בו וגי' בר נש דאפקיד ערבון על מילחא ויקדח אמר רב דיתן לו כנגד ערבונו . ולכאורה נש"ג דהא בתרי חרעא ליכא משום מחוסר אמנה . אולם לפי ה"ל ניחא שפיר דהנה הראשונים כהנו בטעם הסוגרים דבתרי חרעא ליכא משום מחוסר אמנה משום דבגשתהו הסגור הוי כמו מתנה מרובה דלא סמכא דעתיה עי' בחי' ר"ן . ולפי' לפמ"ש דס"ל להירוש' דהא דאמר רב כד אהא אמר לב"ב ליתן מתנה לב"ב לינה חוזר בו סיינו אפילו במתנה מרובה דלכך אמר דרב פליג על ר"י . ולפי' מכיין דס"ל לרב דאף במתנה מרובה אסור לחזור א"כ ממילא אין חילוק בין נשאתה השער ללא נשאתה ואפילו בתרי חרעא אסור לחזור ולפי' מקשה שפיר מהא דאמר רב יתן לו כנגד ערבונו כ"ל :

פרי

שו"ת סימן נא נב

יצחק סימן נב

פח

לבאר בעו"ה דין זקן ואינו לפי כבודו דק"ל דפסוד מלשיב
אבידה וכן מלפרוק ולפעון אם הך זקן הוא דוקא שקנה
חכמה או אפי' מכובד בעלמא בר שאינו לפי כבודו פסוד :

הנה ק"ל דזקן ואינו לפי כבודו פטור מלשיב אבידה והוא
משנה ב"מ (דף כ"ט) מלא שק אינו קופס וכל דבר
שאין דרכו ליעול הרי זה לא יעול - ובגמ' שם מנאני מיילי דת"ר
והתעלמת פעמים שאתה מתעלם בו' הא כ"ל הוה כסן בו'
אז שהיה זקן ואינו לפי כבודו בו' לכך נאמר והתעלמת פ"ש -
אולם מהו זקן ואינו לפ"כ הנה הרמב"ם ז"ל פ"א מה' גזילה
ואבידה ה"ג כתב מלא שק או קופס אם הוה חכם או זקן מכובד
שאין דרכו ליעול בליס אלו בידו אינו חייב להטפל בכן בו' ע"ש.
ומתבאר מדבריו דזקן לאו היינו חכם בדוקא אלא גם מכובד
בעלמא כל שאינו לפי כבודו פטור מלשיב - וכלשון כזה כתב
בשו"ע חו"מ (סי' רס"ג) ולא הביא ע"ז שום מחלוקת - וכ"כ
מדברי העור בבי' ה"ל שכתב בהתם המולא דבר שהוא מתבייש
להחזירו אם הוא צענין בו' ואם לא הוה מחזירו בשלו גם
אינו חייב בשל חזירו ע"ש - ומשמע מדבריו דכלל הוא לכל
חדם שהוא מתבייש להחזיר אם לא הוה מחזיר בשלו פטור
וכ"כ ה"ח (בסי' רע"ב) על מה שכתב העור דזקן ואינו לפ"כ
פטור מלפרוק ולפעון - וכתב ה"ח דמש"כ זקן ואינו לפ"כ לאו
דוקא זקן אלא לפי שסחם זקן אין כבודו שיפרוק ויעטון נקט
הכי ולהכי גם בסי' רס"ג לא הזכיר זקן ואינו לפ"כ אלא סחם
וכתב אם הוא צענין בו' - וטעם דבר זה הוא דהאי זקן לא
שקנה חכמה קאמר דה"ל למכובד בעלמא - ועי' בהי' מהרש"ל
לעינין הא דאמר רבא כל שבשלו מחזיר בו' שסקשה לפי האי כלל
מה חילוק יש בזקן ואינו לפ"כ לשאר בני חדם וע"ש מה שתי'
ומבואר ג"כ כ"ל :

אולם נשיטת מקובלת ב"מ (דף ל') הביא בשם הריטב"א
שכתב וז"ל זקן ואינו לפי כבודו - פי' רבינו זקן בחמתו
ואינו לפי כבודו מפני חמתו ומשום כבוד חורו דמי לה חבל
זקן או כבוד בעלמא לא חשיב אינה לפי כבודו אלא או יעפל זה
או יסן דמיה ע"ש - ומפורש ביומא בחי' הריטב"א בשבועות (דף
ל') לענין הא דמבואר שם דלורכא מרבנן דידע בסכודתא ויולא
ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטרי מיניה לאסכודי קמיה לא
ליזל - ואמר רב שישא בריה דר"א אף אן נמי תנינא מלא שק
או קופס ואין דרכו ליעול ה"ו לא יעול - וע"ש בחי' הריטב"א
שכתב ז"ל אף אן נמי תנינא מלא שק או קופס בו' אשמעינן
מסכא דזקן ואינו לפי כבודו האמור גבי השבת אבידה היינו
לורכא מרבנן ומשום כבוד חורו - ולא באינש דעלמא משום
כבוד עשרו דעשה של מלוה עדיף או שיתן מי שיעשה במקומו
דכחא לגבי סכודתא לא אמרו לא ליזל אלא - ללורכא מרבנן עכ"ל
ע"ש - ועי' בנימוקי יוסף בסוגי' דפריקה וטעינה שכתב ואי חימא
כיון דלער ב"ח דלורייתא זקן ואינו לפ"כ למת אינו פורק ות'
ברמב"ן ז"ל דעשה דכבוד חורו עדיף - וזה לא ממור צעני
ברב"ר ז"ל דזקן לאו דוקא קנה חכמה לנד קא אמרינן דה"ס
למכובד דאמרינן כל שבשלו פורק וטוען בו' פ"ש ואוא מחי'
הר"ן לבי"מ שכתב כן בשם הרמב"ן ודחם דבריו כמש"כ בנימוקי
יוסף בשמו - הרי דגם הרמב"ן והר"ן נחלקו צוה ולדעת הרמב"ן
זקן הוא דוקא שקנה חכמה ומשום עשה דכבוד חורו - וכן נראה
לענ"ד שזוהו ג"כ דעת הרא"ש שכתב ב"מ (דף ל') לענין האבטי'
דדרכו להחזיר בשדה ז"ל ראיתי גדולים שפסקו כיון דלא
איפשיטא חליקין לתמרה בו' - ויראה לי כיון שפסקו חורו את
הזקן שאין לו לזלול בכבודו איסור הוא לגבי ידיה שמולא
לכבוד חורו במקום שאין חייב הביאו העור (בסי' רס"ג) ע"ש -
גמשתע מסחימת דבריו דזקן ואינו לפ"כ הוא דוקא חכם דאל"ה
אין חפיסה כלל על הגדולים שפסקו האבטי' לאמרה דלמא
מייירי במכובד בעלמא שאינו חכם דליכא כבוד חורו - ולא כו"ל
לברא"ש

ועי"פ לפי מה שנתבאר בפ' סוגי' הירושלמי דהא דאמר רב
ד לאא אמר בו' לינה חזר צי היינו אפילו במתנה
מרוכב - ולפ"ז נראה דלפי ה"ססקא דמסיק בירושלמי ומה דרב
נכב למידת חסידות היינו ג"כ במתנה מרוכב ורק דבירושלמי
דמי דאין זה מן הדין אלא למידת חסידות - דלפי מה שפי'
סנר"א דהא דאמר ומה דרב נכב למידת חסידות וכו' רק במתנה
מושעת דנכב למידת חסידות כר"י ולפ"ז ז"ל דהירושלמי חזר
בו מכפי דכוי ס"ד מטיקרא דרב מייירי במתנה מרוכב כנ"ל -
אולם הנה מלבד דזכו דוחק לומר דהירושלמי נסחפק בדברי
רב דברי המחילה פשיטא ליה דרב מייירי אפילו במתנה מרוכב
ומסתמא הוה ידוע להם או דמשמע לכו כלשון ליתן מתנה אפי'
מהנה מרוכב - אולם אפילו אם נסבול הדוחק ונפרש דהירושלמי
חזר בו כנ"ל מ"מ ע"ג דהנה לפמש"כ לפרש הירושלמי בזה
דמקשה דמחלפא שיטתיה דרב מהך עובדא דהוה ד"כ אפקיד
עירבון על מילתא ויקרת בו' - דלכאורה ע"ג דהא בחרי תרעא
ליכא משום חסרון חמנה וכמ"ס המאור וברא"ש וכו' שיטת
הירושלמי צפ' הוה - וכתבנו לישב משום דהא ס"ל להירושלמי
דהא דאמר רב ד לאא אמר בו' לינה חזר צי היינו אפילו
במתנה מרוכב אסור לחזור וא"כ ממילא אין חילוק בין חד תרעא
לחרי תרעא כנ"ל ופריך שפיר כנ"ל - ולפ"ז כי משני בירושלמי
תמן למידת הדק ומה דרב נכב למידת חסידות אי ניתא דחור
בו וס"ל לפרש דברי רב במתנה מושעת דוקא דלמידת חסידות
נכב כר"י כנ"ל - אי"כ קשה דל"ל לומר כלל ומה דרב נכב למידת
חסידות הא מכיון דניתא דרב מייירי במתנה מושעת ה"כ אפילו
אי ניתא דרב נכב למידת חסידות דס"ל דמתנה מושעת אסור
לחזור מ"מ שוב לא קשה כלל - דהרי י"ל דמתנה מרוכב ס"ל
לרב דמוחזר לחזור בו וא"כ ממילא לא קשה מהך עובדא דחד
בר נש אפקיד עירבון על מילתא ויקרת בו' דהרי הוה מייירי
בחרי תרעא דהוי במתנה מרוכב ולכך ליכא משום מחוסר חמנה
ולפ"ז מה ז"ל מה דרב נכב למידת חסידות - ובע"כ ז"ל דגם
למסקנא ס"ל דהא דאמר רב ד לאא אמר בו' היינו אפילו
במתנה מרוכב ולכך מוכרח לומר דמה דרב נכב למידת חסידות
כנ"ל - ועי"פ לפי מה שנתבאר בפ' הירושלמי כנ"ל לפ"ז נראה
דגם במתנה מרוכב עכ"פ איכא משום מידת חסידות שלא לחזור
וכמו שכתב רב למידת חסידות כנ"ל :

אלא דלפי מה שכתבנו דהא דמבואר בירושלמי ומה דרב
נכב למידת חסידות היינו במתנה מרוכב אפי' במתנה מרוכב א"כ
הדק"ל מהירושלמי צפ' הוה דאמר רב לשמעיה אין עתיר
אימליך צי תניינות כנ"ל - אולם לע"ד לישב בעו"ה דהנה הא
דרב נכב למידת חסידות שלא לחזור נראה ברור דהיינו דוקא אם
הבטיח ליתן מחנה למקבל מתנה גופיה דבזה יש סרך משום
שא"י לא יעשו טולה ולא ידברו כזה - ואף דבמתנה מרוכב לא סמכא
דעתיה מ"מ מידת חסידות איכא שלא לחזור ממה שהבטיח ועוד
דלולי סמכא דעתיה קלת - אולם אם יאמר אדם בינו לבין
עלמו שיתן מחנה לאחד והמקבל מתנה לא ידע כלל נראה דככ"ג
אף במתנה מושעת ליכא שום מידת חסידות כלל שלא לחזור
ומכ"כ במתנה מרוכב - ולפ"ז י"ל דהא דרב מפקיד לשמעיה
אימת דנימור נך חסן מתנה לבר נש בו' מייירי שלא בפני המקבל
מתנה ורק לשמעיה הודיע שיתן מתנה - ולכך א"ל אין הוה
מסקן כו' ליה מיד משום דנעשה נדר - ואין עתיר אימליך צי
תניינות ומשום דכיון דהמקבל מתנה לא ידע כלל ליכא שום
מידת חסידות שלא לחזור - חבל אם הבטיח למקבל מתנה גופיה
אפילו במתנה מרוכב נכב רב מידת חסידות שלא לחזור - ובשיטת
מקובלת מלחתי שכתב בשם ה"ר יסותקן ז"ל ובמתנה לעשיר
שחיה מתנה מרוכב הודיע דעמו לשמש שלו שאינו גומר בלבו
כל פעם ופעם שיאמר לכל עשיר ועשיר ע"ש וז"ע - ולכן נראה
לענ"ד כנ"ל - ועכ"פ לפמש"כ בפ' הירושלמי בסוף שביעית נראה
דאף במתנה מרוכב איכא מידת חסידות שלא לחזור וכמו שכתב
רב ויאלו דבריו במידת חסידות :

רפא

הלוי

חרם סימן רד

שבת

והכי דאסיק הש"ס דר' אשי דר' אהר' הוא דכ"ה ילפין מתרומה — מ"מ לא ילפין מתרומה אלא דומיא דתרומה דהתורה חייבי בה בשליח בר דעת ר"ל שליח ממש דזה לריך דתרומה מה אהס בני ברית אף שליחכס בני ברית — וה"ג בכל התורה דבעינן שליח ממש — אצלחור דלא חוי שליח במקום דבעינן שליחות — אלא דמקום שהוא קונה הוא קונה בעין שליח ורק מדיון שליח — אצל עכ"פ זה לא נכנס בכלל הדרשה דמה אהס בני ברית אף שליחכס בני ברית, וממילא יש קנין חלר לגוי [וכעת הראונו כזה בקל"ה ס"י קל"ד, ועיין דבה"מ דפתיחה לס"י ר' מש"כ דזה] כוללע"ד לוגא דמשמעות רוב הפוסקים דאין לו קנין חלר — מ"מ דברינו עולים כהלכה להסוברים דיש לו חלר — ויש לפלפל בזה בכ"ד אכמ"ל.

והרינו מצרך אותו וזהו לעלות במעלות התורה ויוראה בזכות אבותיו הקי —

מלפני לחסדי ה'

אבל אם מעיקרא משתדל כל א' להשיג הלוואה והנחות, וע"י מלבו הפרטי המיוחד משיג הוא מה שדרך הרגיל אין משיג אחר הדבר וטעם כג"ל שברוחו לו נצדו הוא.

והנה כ"ז באם הם שותי ע"ד הג"ל וכרגיל היום שאינם קשורים בחבני התקשרות על כל פעילותיהם שיהיו בשותי אצו אם הם שעבדו עלמן זל"ז שכל מה שירויחו יהי לאמלע קרוב לשמוע שגם בניד הרוח לאמלע השותי ועיין חו"מ ס"י קע"ז ס"י ובפוסקים שם ובכנה"ג — ועיין דרמ"א שם ס"י צ לענין אי נכז וגזל א' מהשותפים ועי"ז הרויה שגם זה לאמלע ואמנם בזה פליג הש"ך שם ס"י כ"ז דכה"ג הו"ל כמליאה שאלא א' מהשותפים דקו"ג ס"י ס"צ שהוא לעלמו, אמנם נדמה לי שהמליאות שלכס אינו כן ודומה יותר למש"כ למעלה.

הרינו דו"ש וטובתכס — מלפני לרחמי ה'

סימן רה

כבוד הבח' המופלג בחו"י וכו' בנש"ק יוסף כהנא ה"י.

אחדשה"ט אס כי לא מדעתו אכנהו עכ"ז מתוך כוהלו מכתבו ראיתי שפשו חשקה בתורה וכו' ומש"כ בענין קנין חלר בגוי ובדעת המ"צ והש"ך דמגו לגוי יש שליחות והב"ש ומג"א חולקים והדברים ידועים אמנם הוללע"ד כעת בזה — דכבר הקשו כולם ממס' ע"ז ט"א ע"צ דמשמע הכס דיש קנין חלר בגוי דכלים מעטס חלר — והי' נראה דגם לדעת הסוברים דגם מעכו"ם לעכו"ם אין שליחות מ"מ יש לו קנין חלר ועממא דמילתא דהא דרובתה תורה דחלר קונה אין הפירוש דהתורה הכניסה חלר בתורה שליחות ממש — דפשיע דהיכא דבעינן שליחות ממש חלר לא מהני דלא הוי שליח חלר חלר — אלא דהתורה גילה לן דחלר קונה יהי' קנין עלמו, אלא הדינים בידונו לדמיתו או ליד או לשליחות (במקום דשייך כגון בזכות הוא לי — ובמי שהי' בגדר עשית שליח ע"י מעשיו כגון גזי) ומסקנא דהוא משום יד ולא גרע משליחות וכו' זה ענין אמרס קודושין ז' ע"א תן מנה לפלוני וכו' מעטס ערבות — הי"ך מנה לפלוני וכו' מדין עבד כנעני או מדין שניהם יע"ש — אף דלא הוי לא ערב ולא עבד כנעני מ"מ אורת הקנין מעטס שהוא דומה לו מקבל דין ערב או דין עבד כנעני או דין שניהם ה"ג קנין חלר מקבל הדינים של ידו או שלוחו — אצל לא דיהי' שליח ממש — וה"ג כן הי' לפי מסקנת הגמ' דדיון אין שליח לדבר עבירה יע"ש ד"מ י"ד ע"כ כזה דאין זה נכנס בגדרי הלכות שליחות — והשתא הא דב"מ ע"א ע"כ ה' ר"ל ר' אשי דוקא לענין תרומה אין שליחות לגוי

סימן רז

יום ה' פרי וירא השליח לפ"ק כבוד יודיו המכיבד הב"ג בנש"ק ר' צבי יצחק אברמוביץ שליט"א, רב קרית חסידים חזור בגגיל י"ו.

אחדשה"ט וכו' דאברהם, יקרתו קבלתי ואשר שלח בענין חזרה סופר קבלן מחמת שגא נתן לו הבעה"צ הקלף נחוקר השער של המנאכה הרבה, והדבר תלוי בשני דעות בש"ע חו"מ ס"ס"י ר"ד בתרי תרעא אס יש צו משום מחוסר אמנה כשלא ה' שום קנין — וע"פ מה שדומה דסמ"ע ריש ס"י בל"ג חזרה פועלים כה"ג לחזרה מקה לענין מחוסר אמנה — יכ"ת לידד ללרף עוד סניף דמחוסר אמנה לא שייך אלא היכא דמלד הקנין או שכירות ה' יכול להתחיל מיד במלאכה או ליתן סחורה מיד אצל דהכח שה' תלוי ועומד בהשגת הקלף כי ה' ס"ת יבן בגודל קלף שאינו שכיח לקבל וזה ה' באמת טעם האיתור עד שהושג הקלף והעביב אינו מלד הקבלן בזה י"ל דלכו"ע כשבא להתחיל במלאכה יכול לדרוש השער היוקר ואין צו משום מחוסר אמנה,

הנה אס ה' מגלה דעתו דדבור או שהי' זה גלוי ומפורסם שעשה מחיר זה רק ע"מ שיתחיל במלאכה מיד כי צינתיים יכולים השערים להשתנות ה' מקום ללדד כמש"כ כ"ת לאומדנא דמוכח דרק ע"מ כן עשה לו מחיר הזול ובדומה למבואר בחו"מ ס"י ר"ז ס"ג דלא הוי כה"ג דברים שצלב אצל כיון דהסופר בשעה שעשה המחיר ידע שהקלף אינו בידו

סימן רו

כבוד ידו המכובד הרב הגאון הלדיק בנש"ק המפורסם כש"ח מוה"ר שלום יחזקאל שרגא רבין ה"ש שליט"א אדמו"ר בצרוקלן יל"ו.

אחדש"ט וש"ח באה"ר,

אשיב בקצור ע"ד אשר שאל צענין מי שעשה בנד כלב (כלב קלייד) שלובשים בחופה והוא דבר יקר וקבל על עצמו להשאילו לכל נלדך, והיו צי כות האחת זה עשירים שהופתה צע' לחודש והבטיח להשאיל לה ושוצ הבטיח לכלב שני זה עניים שהופתה תה"י צכ"י לחודש ואפשר לקיים שניהם היות ואפשר לתקנו ולנקותו צימים שצינתיים, ושוצ נחה יום הופתה של הראשונה ליום כ"ה לחודש ואם יעמוד בדבורו לראשונה יתבטל עי"ז מה שהבטיח לשני, וכוונתן מרגיש בעצמו התחייבות לשני יותר מלראשונה הא"ך נדיין להאי דינא.

הנה צעניותי פשוט דהדין עם השני, חדל להיות עי' לחודש הבטיח לכ"ה לחודש לא הבטיח, וגם אם נדון זה למתנה קטנה דיש זה משום מחוסרי אמנה צ"מ מ"ט כ"ה וצחוי"מ סי' ר"ד ס"ו, מ"מ כיון שהוא דבר של שאלה ורגיל להשאיל בזח"ז לכמה אנשים א"כ כשהבטיח לה על יום מסוים אין בכלל הבטחה יום אחר, ועוד דכיון דהראשונה זה עשירים שיש זיכות להוריה לעשות לה, והשני הוא זה עניים א"כ יש זה משום נדקה לשני ולא לראשונה כמצואר צו"ד סי' רנ"ה ס"ב ואסור לחזור מהשני מדון נדר, ואם יש זה גם דין אמירה לגבוי כידוע שיש מהלוקח גדולה זה עיין בקלה"ח סי' רי"ב וצחי הגרעק"א יו"ד סי' רנ"ה שם, ואמנם ה"י מקום לפלפל דמותר לתה לבראשונה ואע"פ דעי"ז יבטל קיום הבטחת נדרו להשני זה"ז דומה להמצואר או"ח סי' רמ"ח ס"ד לענין ואלא צשיירא דיודעים שיהי לריכוס לחלל שבת מ"מ אמרינן דהשתא צביתר התיג ואח"כ פקינ הוא דדוחה ודברתי מכלל זה בצפרי הקטן שצט הלוי יו"ד סי' ר"ה מכ"מ אין דעתי נוחה לדמות לשם מכמה טעמים ולצי נעיה דהדין עם השני, ואכמ"ל. והרני דוש"ח באה"ר, מפנה ליטועה קרובה

סימן רח

בגמ' ט"ז ע"א וע"ב — שו"ע חו"מ
סי' רי"א ס"א — ור"ט ס"ה

א) בלשון השו"ע והוא מרמזים — דבר שאינו צרשותו של מקנה אינו נקנה והרי הוא כדבר שלא בא לעולם וכי' שזה זו שאקחנה קטני לך לא אמר כלום וכן כל כו"כ — (לא זכיתי להצין

והעל עליו להשיג הקלף וידע שהוא תולה בדעת אחרים ואע"כ שבד עלמו בדבור עכ"פ לעבוד במחור ה"ל — לפי דעתי העניי ככזה אינו יולא מחשש דברים שיש בהם מחוסר אמנה, אם נימא דגם צתרי תרעה אמרינן כן.

אבל מה שיש ללמד בזה אם נשתנה השער בשיעור גדול שאנו יכולים להלות דעל כזה לא חשב הדם והוא ע"פ מש"כ צתשובה צית אפרים חו"מ סוס"י ד' לענין שינוי המטבעות דאם צשעת הגואה או מקה ג"כ ה"י צטעק שיעלו או ירדו המטבעות א"כ ידעו מהרעיוותה וה"י להם להתנות צפירוב, אם לא שלפי ראות עיני צי"ד ה"י שינוי השערים גדול מאד צאופן שלא יפול על לצ האדם שיהי שינוי כזה צמשך זמן הל, וכיון שה"י סיבה רחוקה ונפלאה י"י דאונסא דל"ש לא ה"י לאסוקי אדעתא כמש"כ צתשי מהרשד"ם וכו' ועש"ה צצית אפרים, — וע"ד דמיון ה"י צנדון שלנו דאם ה"י הצדל קטן ה"י לנו נהחנות משא"כ בהשתנות גדול דהוא אונסא דלא שכיח.

אבל מה שיש ללמד להקל צי"ד הוא ע"פ שאלתי צתשובה ח"ס חו"מ סי' ק"צ שכתב צפשיטות להלכה דצתרי תרעה יכולים לחזור, ואע"פ שהרמ"א עלמו נוטה להחמיר כנראה שהח"ס סמך בזה ענ ספיקו של הצ"ח והש"ך שם, והגם דאם נימא דצלה נשתנה השער רק מעיקרא לא ה"י דעתו לעמוד בדבורו יש צו סרך איסור תורה של ה"ן נדק וג"י שיהי ה"ן שלך נדק, מ"מ כשראה לעמוד בדבורו רק אח"כ נולד שינוי השער ונאנס לחזור (ועיין רש"י צסוגיא דצ"מ מ"ט ע"א ד"ה שלא) צכ"ה צמ"ד יש צו משום מחוסר אמנה לא ה"ל רק סרך איסור דרבנן וזה פשוט, וא"כ ראוי להקל צספיקו, — ואע"פ שה"י צידי לפרש לשון החת"ם שם צאופן אחר שלא ישחמע ממנו שפסק להקל צאמת צתרי תרעה, ואין הח"ס מציא ראי' אלא דרך ק"ו דל"ה מק"ו רמ"א אפי' צשינוי צתרי תרעה מכ"ש צנדון הח"ס דמותר לחזור אליצא דכו"ע דעדיף מתרי תרעה כאשר יראה המעיין שם, מ"מ ריהטת לשון הח"ס לא משמע כן, ודעתו נראה להקל.

אמנם קשה צלשון ח"ס שם מה דמשמע מיני' דגם לענין מי שפרע מקול צתרי תרעה וזה נסתר מש"ס מפורש צ"מ מ"ט ע"א צצטודא דאיוקר כיתנה וצטודא דשומשמי וצש"ס צ"מ ע"ד ע"צ וצכל הפוסקים, וצבר ראיתי שהעיר בזה צבי' ערך שי חו"מ סו"ס ר"ד, ולחומר הנושא שלא נעלב כ"ז מאצי הפוסקים יראה דלשון הח"ס לריך לתקן שם קנת אלא דאין צרנוני להאריך — מ"מ הנשמע מהח"ס להקל צתרי תרעה למעשה נוסף על מה שצדנו למעלה להלכה יראה כן, וכה ראיתי צבי' עה"ש חו"מ סי' ר"ד כ' דצתרי תרעה לכ"ע לא ה"י רק מדת חסידות. הרני ידו דוש"ח מפנה להסדי ה'

